Portretul viu al unui oraş complex şi fascinant, lipsit de clişeele care reduc islamul la război şi atentate

Asma Abdelkarim

Povesteşte-mi despre Beirut

POLIROM

Asma Abdelkarim

Povestește-mi despre Beirut

Vița sălbatică și iedera

Traducere de Nicolae Constantinescu

POLIROM
2015



Asma Abdelkarim, R*aconte-moi Beyrouth. La vigne et le lierre*

www.polirom.ro
Editura POLIROM
Iaşi, B-dul Carol I nr. 4; P.O. BOX 266, 700506
Bucureşti, Splaiul Unirii nr. 6, bl. B3A, sc. 1, et. 1;
sector 4, 040031, O.P. 53, C.P. 15-728

ISBN ePub: 978-973-46-5744-5
ISBN PDF: 978-973-46-5745-2
ISBN print: 978-973-46-5673-8

Coperta: Carmen Parii
Foto copertă: (cc) by Hector Abouid

ASMA ABDELKARIM, absolventă a universităţilor Saint-Joseph din Beirut şi Sorbona, este traducătoare şi jurnalistă specializată în Orientul Mijlociu.

Niciun pământ, nicăieri, nu te asimilează totuşi mai bine decât acest pământ libanez, de care te legi aşa cum se leagă viţa sălbatică şi iedera, cu toate fibrele trupului şi sufletului.

Michel Chiha

Pentru mama, stâlpul meu, învăţătoarea mea, muza mea, complicea mea de călătorii şi cea mai bună prietenă.

Pentru scumpul meu, Iubirea mea cu I mare, căci aşa cum ai spus întotdeauna: „Nu există şi nu va mai exista nimeni ca noi doi”.

Pentru Beirut, preaiubitul meu, refugiul meu, coconul şi mândria mea.

Cuvânt-înainte

Când m-a contactat Didier Labouche – asta se întâmpla în cursul verii anului 2014 –, ideea de a crea o nouă colecţie consacrată „mărturiilor” îi umbla deja prin minte de ceva vreme. Această idee s-a materializat graţie Asmei Abdelkarim, o tânără de origine libaneză care hotărăşte să-şi regăsească rădăcinile şi se mută în Beirut, după ce îşi trăise toată copilăria şi adolescenţa în Tunisia. Ea descoperă o ţară complexă, fermecătoare, fascinantă, cu o istorie foarte veche şi agitată, care îi dezvăluie treptat miile sale de faţete. În „această lume misterioasă şi totodată liniştitoare” trăiesc laolaltă creştini, musulmani, agnostici şi atei. Bisericile se învecinează cu moscheile, imigranţii sirieni se intersectează cu refugiaţii palestinieni. Este un Liban cu moscheile, bisericile, restaurantele şi barurile sale; o ţară „cu aparenţe libertine şi mentalităţi tradiţionaliste”, unde şampania curge în valuri în fiecare zi a anului.

Mărturia ei este întotdeauna lucidă, lipsită de complezenţă. Nu ascunde nimic din „înclinaţia spre exces” a locuitorilor săi. Violenţa se dezlănţuie de-a lungul paginilor cu bruscheţea unui trăsnet căzut din senin. Pana sprintenă, caustică, uneori brutală a Asmei nu cunoaşte indulgenţă. Ea se explică prin priveliştea acelor trupuri de femei, de copii şi de bătrâni sfârtecate de bombe din jurnalele de televiziune, dar şi prin pierderea câtorva figuri familiare.

Citind mărturia Asmei, m-am gândit la frumoasele versuri ale Nadiei Tueni, alese din culegerea ei de poezii *Archives sentimentales d’une guerre au Liban*:

Zi şi Noapte contopite
Planează păsările moarte.
Vântul greu poartă cerul şi toate lucrurile.
Lacrimi şi ploi de război au acelaşi izvor.
Să stingi stelele închizând ochii.
Să opreşti viaţa astupându-ţi urechile.
Să atingi splendoarea unei sfere perfect netede.
Un copil în iarbă caută un palat.
Găseşte.
Adoarme cu obrazul aşezat pe memoria lui.
Ca să-i blocheze poarta.
Împrumută-mi ochii tăi ca să mă privesc.
Înaintea Timpului.

Dacă Nadia Tueni încearcă „să locuiască în lume” mai bine graţie poeziei – forţa imaginilor sublimate –, lectura pe care i-o face Asma Abdelkarim este cu totul alta. Mărturia este pentru ea un angajament total şi îmbracă uneori forma militantismului. Furia ei se exprimă din adâncul rărunchilor. Este adevărat că în Orient „adevăratul motor al relaţiilor este factorul sentimental şi emoţional. Totul e pasional şi totul e supus pasiunii”. Politicienii au înţeles bine asta şi ştiu să se folosească de această emotivitate ca să câştige noi „credincioşi” pentru cauza lor. Pragmatismul şi raţiunea sunt lăsate occidentalilor.

Cartea Asmei Abdelkarim are mai multe niveluri de lectură, care constituie întreaga ei bogăţie. Povestire, eseu şi poveste de dragoste totodată, ea se distinge şi prin dimensiunea iniţiatică. De o sensibilitate exacerbată, Asma

notează toate detaliile. Are un simţ al formulei care nimereşte drept la ţintă. Străbatem împreună cu ea străduţele din cartierul Dahiyeh, asistăm la reuniunile politice ale Hezbollah-ului, la sărbătorile Ashura şi Ramadan, savurăm mireasma mirodeniilor, degustăm mâncăruri populare, ne îmbătăm de parfumul de iasomie şi de mâna-maicii-domnului, bem arak*[1] în sunet de lăută, fredonăm refrenele melodiilor lui Fairuz, Warda şi Zaki Nassif, ne legănăm şoldurile în ritm de şlagăre şi de *dabkeh*, dansul tradiţional libanez. Toate simţurile sunt treze. Nu trebuie să pierdem nicio fărâmă din frumuseţea lumii.

Un aspect al Libanului răzbate din mărturia Asmei: extraordinara feminitate şi senzualitate a femeii musulmane şi a libanezelor în general. Asma nu ezită niciodată să sublinieze această frumuseţe, să laude „un joc de seducţie în stare să aprindă pasiunea celui mai pios dintre şeici”. Empatia ei este reală. Autenticitatea unui astfel de demers implică respingerea totală a oricărei forme de integrism. Anecdotele sale despre altruism şi alteritate îi fac mărturia cu adevărat cuceritoare. Ele pot fi puse şi pe seama unei anumite forme de călătorie, căreia Asma îi dă la sfârşitul cărţii o definiţie superbă.

Am putea vedea în această mărturie o tentativă – dar atât de subtilă şi de fragilă, mai ales în aceste vremuri pline de ameninţări de tot felul – de apropiere între Orient şi Occident. Punţile sunt numeroase. Astfel, cu ocazia şederii ei la cămin, atât de bine numit „Înţelepciunea”, Asma Abdelkarim se familiarizează cu un mediu extrem de favorabil, un concentrat de umanitate, de culturi şi de religii care par s-o fi marcat durabil şi în mod benefic. Unele întâlniri îi permit să evolueze, să aibă o viziune mai senină, mai pozitivă, mai tolerantă despre lucruri şi oameni. Aşa s-a întâmplat, de exemplu, cu Maya, Nargues sau Fiorella, cu care este unită, şi nu despărţită, de Marea Mediterană. Îmi place această idee a unei apropieri între Orient şi Occident care implică marea şi ochii.

Asma Abdelkarim ni se destăinuie din plin. Faţetele personalităţii sale sunt la fel de bogate şi de fecunde ca acest Liban pe care îl îndrăgeşte atât de mult. O găsim pe cea a unei tinere cu un umor devastator, ironică şi persiflantă, ca atunci când e vorba să „emancipeze” o prietenă cam bigotă. O găsim şi pe cea care, în pofida – sau din cauza – dezrădăcinării sale, rămâne încă o fetiţă, mai ales cu ocazia valului de atentate când descoperă iubirea trupească cu un francez întâlnit în faţa bisericii Sfântul Ioan Gură de Aur din Beirut.

Poate că aici mărturia Asmei ne emoţionează cel mai mult. Într-un moment în care politica şi sensul Istoriei, cu cortegiul lor de orori şi atrocităţi, ar fi putut s-o înăsprească pentru totdeauna şi s-o determine să se îndrepte spre ceva extrem de sumbru şi de îngrijorător, sistemul ei de apărare cedează. Ea lasă garda jos, predă armele. De-a lungul paginilor, mărturia ei devine cântec de iubire, cântec de laudă şi de mulţumire aduse vieţii care o poartă asemenea unui pai. Subtitlul cărţii sale, „viţa sălbatică şi iedera”, capătă aici sens deplin. Asma se leagă de Liban şi de Maxime „aşa cum se leagă viţa sălbatică şi iedera, cu toate fibrele trupului şi sufletului”, fără să ştie care dintre aceste două iubiri este mai puternică. Iubirea pentru studentul francez, dezvăluită cu ocazia manifestaţiilor, rezumă întreg Libanul cu contradicţiile şi sfâşierile sale, acel Liban care, asemenea păsării phoenix, renaşte mereu din propria-i cenuşă. Cele două elemente vegetale scoase în evidenţă constituie simbolul unei duble *reînverziri*, a trupului şi a spiritului. E greu aici să nu te gândeşti la celebrul poem scris de Marie de France, unde vedem caprifoiul agăţându-se de alun: „Frumoasa mea, iubirea la fel legaţi ne ţine: nici tu fără de mine, nici eu fără de tine”. Mărturia Asmei Abdelkarim atinge aici punctul culminant. Dincolo de simbolul sugestiv şi poetic al unei noi punţi între Orient şi Occident, poate că ea ne invită să aducem şi noi o *mărturie*, în sensul etimologic al cuvântului, adică *să dezvăluim ceea ce cunoaştem* despre noi înşine, despre Celălalt şi despre lume.

Hervé Guyader

1* Lichior de anason foarte tare, băutura naţională a libanezilor (n.tr.).

Capitolul 1

La Beirut te vei duce

Ultima amintire a mamei înainte de naşterea mea a fost probabil făcutul unghiilor, pilite cu grijă, pentru a fi pregătită să-i primească pe cei care aveau să vină s-o felicite. Se afla la clinica Notre-Dame, la Mutuelle-Ville, un cartier elegant de pe înălţimile Tunisului. Câteva secunde mai târziu, era deja sub efectul anesteziei.

— Ce stăpânire de sine, Assia! Eşti la fel de calmă în toate împrejurările! a exclamat mătuşa mea.

Mama, învăţătoare, stârnea admiraţia celor din jur. Singura fată într-o familie cu cinci fraţi, obţinuse permisul de conducere când abia împlinise 20 de ani. La 25, era deja o femeie împlinită care sosea la şcoala de pe strada Lenin din Tunis la volanul maşinii sale, Renault Dauphine, tot timpul pusă la patru ace. Fiind una dintre puţinele femei dintr-un mediu majoritar masculin, reuşise prin talentul ei pedagogic şi munca pasionată să-şi creeze un loc de excepţie în inimile elevilor şi ale colegilor, care îi arătau admiraţie şi respect. Soţie responsabilă, jongla între rolul de mamă şi cel de femeie elegantă. Naşterea mea i-a oferit o bucurie nemaipomenită, avea în sfârşit o fiică după ce crescuse doi băieţi.

Am făcut primii paşi în Saint-Germain, un cartier mic şi drăguţ, cuibărit între munte şi Mediterana. În zorii anilor 1990, acel oraş liniştit nu-şi pierduse încă farmecul mitic care i-a inspirat pe celebrii pictori germani Paul Klee şi August Macke la începutul secolului XX. Încă mai numeam casa albă de pe malul mării, ornată cu lemn albastru şi ţigle roşii, unde locuiseră cei doi artişti, „casa germanilor”. Saint-Germain îşi păstra splendida arhitectură colonială şi nu fusese încă desfigurat de construcţiile ridicate la repezeală de zidari indolenţi şi prost plătiţi, lucrând fără niciun plan de urbanism, sub conducerea unor şefi şi mai incompetenţi. Saint-Germain era un orăşel unde trăiai cu plăcere.

Tunisienii sunt pasionaţi de fotbal, dar în orăşelul meu ne plăcea baschetul. Era emblematic pentru Saint-Germain şi eram mândri de asta. La drept vorbind, aveam cei mai buni jucători din ţară şi din lumea arabă şi în palmaresul nostru se numărau cele

mai strălucite trofee. În fiecare weekend aveam meciuri, strigam de bucurie, plângeam când eram înfrânţi şi ne mândream când câştigam. Nu scăpam niciun meci şi eram dispusă să străbat zeci de kilometri, împreună cu fraţii mei mai mari, ca să-mi susţin echipa la întâlnirile cele mai importante. Îmi plăcea la nebunie spiritul „de sătuc" care domnea la Saint-Germain. Mă simţeam în siguranţă acolo. La nouă ani, puteam să ies singură pe stradă ca să cumpăr pâine sau să mă duc la bunici, fără să-mi fac griji sau să se neliniştească părinţii pentru siguranţa mea. Toate chipurile îmi erau familiare. Chiar şi cele pe care nu le cunoşteam foarte bine îmi inspirau încredere. Familia mea locuia de mult acolo. Mă simţeam însoţită de privirea protectoare a unor necunoscuţi. Existau totuşi şi nişte bandiţi simpatici, dar nu se luau niciodată de noi, cei din Saint-Germain. Le ghiceai tendinţele după felul în care se îmbrăcau, după cum se mişcau, după feţele brăzdate de cicatrice care ascundeau ceva nu foarte legal, dar nu aveam niciodată de suferit din partea lor. Dimpotrivă, ne simţeam protejaţi când îi întâlneam pentru că, dacă am fi avut vreun necaz, n-ar fi şovăit să ne sară în ajutor. Dar, în anii 1990, în timp ce Algeria vecină era copleşită de războiul civil şi de actele teroriste comise de islamişti, în Tunisia nu era niciun „necaz", iar în Saint-Germain cu atât mai puţin.

Ben Ali tocmai luase puterea. Încă nu era cel care a fost calificat drept dictator. Nici pe departe! Contrar lui Bourguiba, a cărui aniversare se sărbătoarea timp de 12 luni pe rând în toate guvernoratele din ţară, Ben Ali încerca să desfiinţeze cultul personalităţii sau voia să dea impresia asta. Linguşitori şi slugarnici din fire, tunisienii nu găsiseră nimic mai bun de făcut decât să se dedea tămâierii unui soldăţoi care a fost transformat foarte repede într-un despot în fruntea unui regim totalitar dintre cele mai ermetice şi care a fost numit de atunci încolo „Artizanul schimbării".

Cultului personalităţii lui Bourguiba îi fusese substituit cultul cifrei „7", ca referinţă la 7 noiembrie 1987, zi în care Ben Ali dăduse lovitura de stat pentru destituirea primului preşedinte din istoria ţării. Astfel, toate clădirile noi cu destinaţie publică sau comercială fuseseră botezate „7 noiembrie": papetăriile, măcelăriile, şcolile, stadioanele, dar şi toate marile artere din toate oraşele mari, mijlocii şi mici ale ţării. Chiar şi televiziunea naţională avea să se numească de-acum „Tunis 7", ceea ce avea să ducă de altfel la deturnarea ei. Sigla canalului naţional devenise „T7". Numai că, această literă fiind şi prima din cuvântul „cur" în arabă, canalul era numit aşadar, în cercuri închise, „Cur 7", cu referire la programul lui care te adormea şi te îndobitocea, precum şi la lipsa de profesionalism ce-i caracteriza pe jurnaliştii lui.

Nimic nu mai trebuia să umbrească această dată, care ţinea loc acum de sărbătoare naţională şi pentru care se dădeau trei zile libere. Chiar şi Sărbătoarea Martirilor de pe 9 aprilie, chiar şi Ziua Republicii de pe 25 iulie şi chiar şi Ziua Independenţei de pe 20

martie se serbau într-o singură zi. Sărbătoarea care marca plecarea ultimului soldat francez de la baza de nord din Bizerte, în ziua de 15 octombrie 1963, fusese pur şi simplu ştearsă de pe lista sărbătorilor naţionale, deoarece era considerată prea bourguibistă, având în vedere rolul pe care îl jucase Bourguiba în eliberarea ţării, dar 7 noiembrie era sărbătorită cu mare pompă. Cât despre Bourguiba, acesta dispăruse ca prin magie. Fusese scos din toată mass-media. Dispăruse chiar şi imnul naţional, în care îi apărea numele. Înscrisă la grădiniţă, abia învăţasem primele două versuri, foarte entuziasmată la gândul că le voi putea cânta la deschiderea grădiniţei. Eram frustrată, doborâtă în plin elan, cu neputinţă de consolat! Din funeraliile lui Bourguiba, tunisienii nu văzuseră decât frânturi în jurnalele televizate de pe canalele străine. Bourguiba fusese lipsit de funeraliile populare la care un lider de anvergura lui ar fi avut dreptul, deoarece, chiar dacă era în mod incontestabil un despot, era adulat în continuare, mai ales de contemporanii lui care îl însoţiseră în lupta împotriva colonizatorilor. Bravura lui îl absolvea de toate actele atroce – precum eliminarea unor opozanţi – pe care putuse să le comită şi-l autoriza să acţioneze după bunul său plac. Tunisia, cu tot cu tunisienii ei, îi aparţinea. Domnea ca un stăpân absolut, cu binecuvântarea cvasitotalităţii populaţiei.

Dar, oricum, între micile aventuri sentimentale ale adolescenţei, plajă, bronzat, serile de vară, sărbătorile din familie, baschet, şcoală, plimbări şi excursii, nu mai era loc şi pentru politică. Mama era preocupată de evoluţia carierei sale de învăţătoare şi de educaţia noastră, pe care o dorea perfectă. Tata, în virtutea originii sale libaneze, se simţise întotdeauna străin în Tunisia. Fără să-l preocupe nici pe departe ce se uneltea la Cartagina, era absorbit de spiritualitatea lui islamică, care nu era încă la modă în ţară în acea perioadă, şi de afacerile lui care, zi după zi, îi sporeau şi mai mult contul din bancă. Familia mea lărgită era şi mai puţin interesată de politică. Afacerile unchilor din partea tatălui erau atât de prospere, încât nu aveau niciun motiv să fie preocupaţi de asta. Tot ce conta pentru ei erau stabilitatea economică şi securitatea ţării, cu orice preţ, iar Tunisia din vremea aceea era un ţărm unde domneau liniştea şi pacea. Cei din partea mamei erau mai degrabă defetişti sau, cum sunt numite pe plan local asemenea personaje, *khobzişti*, aluzie la cuvântul „pâine” din arabă – un calificativ care se aplică marii majorităţi a clasei de mijloc tunisiene şi îi desemnează pe acei angajaţi din mediul privat sau acei funcţionari publici care muncesc din greu ca să-şi cumpere o maşină ori o casă. Grija lor este să-şi întreţină zilnic familia. Sunt ca nişte animale de povară care îndeplinesc o corvoadă legate la ochi; cete întregi care se trezesc dimineaţa devreme, blocând autostrăzile ce duc spre capitală, ca să-şi câştige pâinea cea de toate zilele.

În afara micilor glume din timpul reuniunilor noastre de familie despre „Ben Ali şi

coafeza lui”, aluzie la fosta meserie a soţiei acestuia, nu purtam niciodată discuţii de fond despre politică, nu de teamă sau din precauţie, ci pentru că pur şi simplu aveam „de toate” şi nu existau motive să ne revoltăm sau să ne punem întrebări. Desigur, îi dispreţuiam pe linguşitori, dar asta nu depăşea cadrul anecdotei istorisite pe un ton sarcastic şi îndată uitate.

Provenit dintr-o familie numeroasă, tata avea cinci fraţi. Spre deosebire de ei, era musulman practicant. Dar, din copilărie, păstrez în minte serile petrecute în hotelurile cele mai somptuoase din oraşul Gammarth unde se sărbătoreau circumciziile, ritual musulman sacru respectat mai mult din obişnuinţă sau prin tradiţie, pentru că ambianţa care domnea acolo nu era deloc musulmană. La acele serate, alcoolul, strict interzis în islam, curgea în valuri. Nimeni nu ţinea socoteala sticlelor de whisky, de votcă, de coniac. Gustările nu se mai sfârşeau. Unchii mei se întreceau să servească mai multă băutură oaspeţilor, să-şi ofere hotelul cel mai bun, să dea recepţia cea mai reuşită şi să achite nota cea mai piperată! La acele serate, femeile îmbrăcau cele mai frumoase rochii, făcute la comandă. Erau norocoase cele care mai găseau un loc la unul dintre puţinii croitori italieni care rezistau încă, în ciuda sentimentului antioccidental tot mai puternic din ţară.

Din exces de zel, unul dintre unchii mei cumpărase modelul unicat al unei maşini fabricate pentru un prinţ arab şi-l oferise fiicei sale cu ocazia unei somptuoase petreceri de aniversare. Alt unchi construise un mic castel, cu un acvariu enorm în chip de perete al salonului, o vitrină care dădea spre o grădină paradiziacă, oferind o lumină discretă, plăcută şi odihnitoare. Salonul era îmbrăcat tot în marmură albă italiană şi presărat cu canapele confortabile din piele veritabilă. Acesta dădea spre un al doilea salon tot numai argint, bijuterie născută din dexteritatea artizanală locală, apoi în al treilea, în inevitabilul stil Ludovic al XIV-lea, apoi în al patrulea, tot numai sidef importat din Siria şi având în mijloc o fântână din marmură tricoloră, ca în acele patio din casele maure din Damasc sau Alep. Nu auzeai niciodată vorbindu-se despre proiecte. Erai invitat şi descopereai. Da, asta înseamnă competiţia, să surprinzi adversarul!

Şi tatăl meu făcea afaceri, pe lângă responsabilităţile lui din domeniul învăţământului. Dar avea un mod de viaţă mai frugal. Se definea ca fiind econom; noi îl vedeam însă ca pe un zgârie-brânză. Principalul lui argument ca să-şi critice fraţii şi pasiunea lor pentru extravaganţă consta în a-i numi superficiali. El se considera, din contră, intelectual. Era sănătos pentru că evita să folosească maşina şi prefera bicicleta, pe când ceilalţi, ca şi „biata lor progenitură”, sufereau de obezitate şi de toate relele care decurg din ea, pentru că nu-şi refuzau nimic. Era destul de ipocrit, pentru că nu rata

niciodată acele serate ca din *O mie şi una de nopţi* pe care le dădeau unchii mei. E adevărat că nu se atingea de alcool, dar, dacă ar fi urmat întocmai preceptele islamului, nici măcar n-ar fi stat la masa unui băutor şi nu s-ar fi înfruptat din gustările lui. Se deda cu o lăcomie lipsită de complexe acelor partide de plăcere. Ispita acelor petreceri grandioase era probabil mai mare decât credinţa lui.

Volubilă şi poznaşă, eram răsfăţata tatei, care avea o preferinţă categorică pentru caracterul meu. Era foarte mândru de mine. Copilă încă, jucam deja baschet. Fusesem repede primită în echipa de junioare, deşi nu aveam vârsta. Veselă din fire şi afabilă, adunam în jurul meu colege de toate vârstele. Făceam parte dintr-o gaşcă şi nu ratam nicio întâlnire.

Într-o seară de vară, pe când asistam la un meci dintre echipa din cartierul Saint-Germain şi cea a clubului Sporting Beirut, am cunoscut un tânăr libanez, Abbas. Am început să vorbim în arabă. Era încântat că putea discuta cu mine în dialectul libanez deoarece, de când venise, cu 48 de ore înainte, îi era greu să înţeleagă ce i se spunea. Graţie tatei, care mă învăţase dialectul strămoşilor săi libanezi, îi apăream lui Abbas ca un colac de salvare. Venise de la Beirut să-şi încurajeze echipa preferată. La prima vedere, nu mi se păruse nici frumos, nici seducător, dar luaserăm acelaşi tren la întoarcere. O jumătate de oră de călătorie a fost de ajuns ca să-mi stârnească dorinţa de a-l revedea. Eram la sfârşitul liceului şi peste câteva săptămâni dădeam examenul de bacalaureat. Discutam în italiană, o limbă a cărei muzicalitate mă vrăjea şi pe care o stăpâneam amândoi la perfecţie. Pe lângă magia limbii lui Dante, Abbas degaja o anumită seninătate în vorbe şi gesturi. Ştiuse să zgândărească reziduul de credinţă care se depusese în străfundul fiinţei mele. Îmi inspira încredere. Îmi explicase că, pentru a nu cădea în păcat, trebuia neapărat să încheie un contract de căsătorie temporară. Eu nu aveam habar de această practică proprie şiiţilor[1] duodecimali[2]. Fiind foarte practicant, îi era interzis chiar şi să strângă mâna altei femei decât mama, sora, soţia sau fiica lui. Înţelegea că nu eram pregătită să merg mai departe de sărutări, dar îi era interzis să mă atingă. Mi-a explicat mecanismul contractului, apoi a psalmodiat câteva versete la care am răspuns „Te căsătoresc eu însămi", iar el mi-a răspuns „Am acceptat". Contractul nostru era pecetluit pe toată durata şederii sale! Nu mă consideram căsătorită. Nu avea intenţia să-mi promită marea cu sarea sau să mă amăgească cu acest contract verbal, nici să mă încânte cu o căsătorie în toată regula. Voia doar să fie în acord cu convingerile şi valorile sale religioase. Mă pretasem la acest joc în cunoştinţă de cauză.

În cele trei săptămâni ale şederii sale, m-am întâlnit cu el tot timpul. L-am însoţit la mai multe manifestări sportive pe care venise special să le vadă de la Beirut. În fine,

vizionarea meciurilor era motivul anunţat al călătoriei sale, căci ceea ce aveam să descopăr mai târziu despre adevărata meserie a lui Abbas, trecutul, povestea lui şi ceea ce urzea cu adevărat, nu avea nicio legătură cu sportul şi cu capriciile unor fani gata să-şi urmeze echipa preferată până la capătul lumii.

Plecarea lui Abbas a fost o adevărată sfâşiere. Când mă luase în braţe, în ajunul întoarcerii sale în Liban, nu putuse să-şi ascundă lacrimile. Ultimul meu efort de a nu ceda pentru multă vreme în faţa farmecului său se năruise în faţa acelui băiat înalt şi musculos, cu un gabarit de trei ori cât al meu şi de cel puţin două ori cât al celui mai înalt tânăr imberb din liceul meu. Mi se spusese că lacrimile unui bărbat sunt rare şi preţioase. Când le-am văzut curgând din belşug pe bărbuţa lui, am fost foarte tulburată. M-am îndrăgostit pe loc şi mai mult de el.

Dar viaţa trebuia să continue. Cu diploma de studii secundare în buzunar, am primit încuviinţarea să mă înscriu la o universitate situată la zeci de kilometri de domiciliul meu. Da, în Tunisia nu aveai dreptul să-ţi alegi specialitatea universitară. Aceasta era impusă de un consiliu de orientare în funcţie de notele obţinute la bacalaureat şi mai ales de perspectivele de angajare şi de nevoia de mână de lucru.

Prin amplasarea sa geografică excentrică, ca urmare a ideii ingenioase a regimului Ben Ali de a îndepărta toate instituţiile de învăţământ superior din capitală ca să evite concentrarea maselor de tineri lângă sediul guvernului din centru, facultatea era foarte departe de Saint-Germain. Când mama nu putea să mă ducă cu maşina pe traseul de o oră şi jumătate ce străbătea zona rurală – la drept vorbind, peisajul era plăcut, dar să faci naveta zilnic era un adevărat calvar –, trebuia să apelez la transportul în comun. Ah, plăcerile transportului public în Tunisia! Abia ieşită din coconul moale al cartierului Saint-Germain, eram aruncată în jungla din Tunis. Periplul meu zilnic începea la gara trenului de periferie, întotdeauna arhiplin la orele de vârf. Trenul era atât de aglomerat încât, din când în când, mă pomeneam că eram ridicată de mişcarea mulţimii şi înghesuită între doi călători cu mâini plimbăreţe. Eram foarte mică şi subţirică. Arătam mai tânără decât eram şi stârneam pofte. Păream o pradă uşoară, lipsită de apărare. Aveam impresia că eram înconjurată de nişte mari brute în călduri care îmi inspirau doar dezgust şi dispreţ. Adio tocuri drăguţe şi machiaj, adio cochetăria adolescenţei mele, purtam acum un sveter cu glugă şi o pereche de blugi foarte largi. Această ţinută nu era totuşi de ajuns ca să trec neobservată şi să mă protejeze de acostările vulgare, de fluierături, de remarci deplasate, de micii derbedei care se ţineau după mine până aproape de casă, înainte de a mă insulta cu răutate pentru că nu le răspunsesem la avansuri.

Dar depărtarea nu se măsura numai în kilometri. Era şi intelectuală. La drept

vorbind, în privinţa asta era şi mai marcată. A fost un adevărat şoc. Îmi dădeam seama că la Saint-Germain trăiam într-o lume paralelă. Oamenii nu-şi presărau discursul cu cuvinte franţuzeşti, cum făceam noi cât se poate de firesc. Dacă, nefericita de mine, îndrăzneam să rostesc un cuvânt franţuzesc, eram privită ca o extraterestră. Ca o mic-burgheză franţuzită şi snoabă. Ca o ciumată. Pe băncile facultăţii, mi-am dat seama că eram o castă minoritară, spionată, invidiată şi detestată, că majoritatea poporului tunisian trăia în nevoi şi că Saint-Germain nu era Tunisia. Nu e un defect să fii sărac, dar oamenii aceia erau invidioşi. Când le dădeai să mănânce sau le ofereai haine, nu erau niciodată recunoscători şi repetau în loc de mulţumiri: „Dacă n-ar avea atâtea, n-ar putea să dea şi la alţii". Oamenii aceia acceptau pomana, dar ţi-o smulgeau din mână cu o lăcomie consternantă, cu o ingratitudine dezesperantă. Cereau tot timpul, dar nu erau niciodată mulţumiţi şi considerau că era dreptul lor.

O constatare care va fi confirmată 11 ani mai târziu, când partidul islamist Nahda va ieşi pe locul întâi la aşa-zisele prime alegeri democratice din istoria ţării, marcând ascensiunea islamismului, a sentimentului antifrancez, antioccidental, antiprogresist în fond. Descopeream pe pielea mea această faţă întunecată a Tunisiei. O faţă intolerantă, conservatoare, săracă, invidioasă până la agresivitate. Descopeream transportul în comun cu mirosuri pestilenţiale, cu bărbaţi care te dezbrăcau din priviri, cu mâini şi organe genitale insistente. Descopeream Tunisia de jos, care mă respingea, mă agresa şi mă brutaliza. Această ţară unde mă simţeam străină, singură, tristă şi din ce în ce mai nefericită. Această junglă pe care o detestam, unde sentimentul meu de dezgust, de opresiune şi de deprimare devenea tot mai puternic.

Seara, când reveneam acasă dezgustată de mulţimea mizeriilor adunate pe drumul de întoarcere, mă dezbrăcam pe culoar. Nu era numai mizeria materială a acestei ţări pline de praf vara şi noroioase iarna. Fie că eram martoră la ele sau că eram implicată direct, agresiunile zilnice îmi erau insuportabile, mă dezgustau, mă descurajau. Chiar şi acum, când aştern aceste cuvinte pe hârtie, simt un miros respingător ce se ridică dintre rânduri.

Criticile lui Abbas, care nu era prea încântat de condiţiile sejurului său, nu puteau decât să-mi facă plăcere. Din cauza lipsei de igienă din restaurante şi hoteluri, categorisite totuşi ca având cinci stele, prefera refugiul familiei mele. Când îmi telefona seara, aducea ceva din Liban în lugubra mea zi tunisiană.

În „ţara iasomiei", crescusem ca o străină. În afară de spaţiu, nimic nu mă lega de această ţară. Tata nu se împăcase niciodată cu hotărârea tatălui său de a se muta în această ţară din Maghreb şi de a tăia punţile de legătură cu familia sa din Liban. Bunicul fusese sedus de farmecul unei autohtone, care avea să devină bunica mea. Astăzi, cred

că tata e un om destul de capricios, un veşnic nemulţumit care nu s-ar simţi bine şi fericit nicăieri. Dar, copii fiind, îi sorbeam cuvintele ca pe Biblie. Ne convinsese, tot repetându-ne întruna, că „Locul nostru nu e în ţara asta! Suntem libanezi, să nu uitaţi niciodată!”. De la vârsta cea mai fragedă, înainte chiar de a deveni major, se exilase în Germania, la un văr. Apoi trăise mult timp în Libia, pe urmă în Arabia Saudită, de unde pleca deseori să-şi viziteze pe ascuns verii din Liban. Aceste vizite n-ar fi fost pe placul bunicului meu, care, din fericire, nu ştia nimic despre ele. În schimb, tata îşi istorisea peregrinările în reuniunile de familie. Să povestească plin de mândrie interminabilele seri petrecute la Aley şi la Bhamdoun era pasiunea lui.

Când m-am născut eu, se mutase de puţin timp în „ţara iasomiei”, fără convingeri, în urma sfârşitului neprevăzut al unui contract. Păstra încă accentul care oscila între levantin şi cel din Peninsula Arabică. Arbora întotdeauna ţinute vestimentare care îl deosebeau de localnici. Era totuşi simplu să te pierzi în masa de oameni şi să te îmbraci cu blugi şi tricou ca să semeni mai bine cu un cetăţean oarecare, dar refuza categoric. Părea ataşat de diferenţa sa, care îi permitea să-şi afirme neapartenenţa la această ţară. Mai mult, nu scăpa nicio ocazie să dea lecţii de exegeză interlocutorilor săi, adoptând accentul din Peninsula Arabică, ceea ce conferea predicii sale un ton categoric şi serios. Asta îi aducea respectul şi admiraţia auditorilor şi îi confirma diferenţa. Era foarte mândru din acest motiv şi ne împuia capul cât era ziua de lungă – folosind calificative negative – cu dezgustul lui faţă de ţara în care trăiam şi faţă de locuitorii ei. Calificative negative care reflectau o deprimare evidentă.

Este adevărat că, atât timp cât am fost la şcoală, am sesizat această diferenţă în privirea colegilor şi în felul în care eu însămi le percepeam comportamentul. Eu ascultam muzică arabă în timp ce ei se făleau că ştiau numele artiştilor occidentali. Citeam *Majed*, o revistă editată în Emiratele Arabe Unite, pe când micii mei colegi citeau *Irfan*, o revistă locală pe care părinţii mei o decretaseră puerilă, lipsită de conţinut şi superficială. Adolescentă, începusem să citesc Mahfuz şi devorasem toate romanele lui Ihsan Abdel Quddous, pe care le găseam cu greu în librăriile foarte slab aprovizionate cu literatură arabă şi chiar cu literatură pur şi simplu. Trebuie spus că librăriile demne de acest nume erau inexistente în ţară; nu acorzi prioritate hranei spirituale când burţile sunt goale şi mai bine de 13% din populaţie trăieşte sub pragul sărăciei[3].

La mine acasă se ascultau Fairuz, Wadih Safi, Nasri Chamseddine, Sabah, Warda, Laure Daccache, dar tinerii de vârsta mea nu-i cunoşteau pe aceşti artişti. Aportul mamei la educaţia mea nu remedia deloc situaţia. Tunisiană rafinată şi ataşată de cultura franceză de şcoală veche, nu mi se adresa decât în franceză, şi asta încă de când

eram foarte mică. După ce am trecut de primele gângăveli, şi-a trasat misiunea de a mă învăţa limba franceză punându-mă să citesc operele scriitorilor mari precum contesa de Ségur, Balzac, Zola, Maupassant… Voia să mă înveţe „franceza adevărată”, cum zicea ea, nu cea pe care colegele mele se complăceau s-o fredoneze repetând melodiile la modă, deşi, de cele mai multe ori, nu înţelegeau sensul.

Mama organizase un program de schimburi culturale cu o şcoală franceză. O premieră într-o şcoală publică din această fostă colonie. Aşa se face că, în ultimii trei ani de şcoală primară, la fiecare cincisprezece zile, scriam o scrisoare către doi corespondenţi francezi. Evident, toată clasa mea putuse să profite de acest proiect-pilot iniţiat de mama. La opt ani, jucasem în piesa *Burghezul gentilom*. Recitam proza lui Molière cu aceeaşi uşurinţă cu care un şcolar de vârsta mea ar fi recitat o poezioară copilărească.

A fost perioada de aur a acestei şcoli publice. Mulţi elevi au dobândit aici un nivel de cunoaştere a limbii franceze demn de invidiat, comparabil mai mult cu cel al elevilor de la misiunea laică franceză decât cu cel din şcolile publice locale. Totuşi, în aceste ţinuturi puţin obişnuite cu diversitatea şi emulaţia loială, a ieşi din cadrul normelor nu era neapărat o sursă de fericire sau de recunoaştere. Dimpotrivă, asta nu făcea decât să confirme diferenţa şi stranietatea mea. La şcoală, ca şi la liceu, tinerii muşcau din sandviciurile colegilor, beau din aceeaşi sticlă şi nu vedeau cu ochi buni faptul că nu mă abăteam de la aceste reguli simple de igienă, elementare totuşi după părerea mea. Nu făceam decât să reproduc ceea ce eram obişnuită să fac acasă: să mănânc din farfuria mea, cu propriile tacâmuri, şi să beau din paharul meu. Când unii colegi îmi cereau o gură din gustarea mea, preferam să dau tot, uneori foarte nemulţumită. Se întâmpla să refuz politicos, dar nici nu se punea problema să iau înapoi sandviciul după ce muşcase din el altcineva.

În timpul sărbătorilor religioase, copiii se trezeau deseori îmbrăcaţi exact la fel. Pentru mama era însă de neconceput să fiu şi eu ca ei. Îmi comanda hainele în SUA, unde locuia unchiul meu, şi la Bruxelles – cea mai bună prietenă a ei se căsătorise cu un belgian; uneori, pleca chiar ea să mi le cumpere de la Roma. Nu erau haine făcute de creatori de modă, nici articole cu mărci celebre, foarte scumpe, dar erau alese cu gust şi se deosebeau de cele obişnuite în acea perioadă. Când s-a răspândit moda reţelelor sociale, am văzut deseori fotografii ale foştilor mei colegi de clasă însoţite de comentarii sarcastice scrise chiar de protagonişti, amuzaţi de felul în care erau gătiţi şi criticându-şi îmbrăcămintea ridicolă, în culori îndoielnice. Eu am numai fotografii frumoase, unde sunt cochetă şi bine îmbrăcată. Fotografiile mele din copilărie dovedesc gustul excelent al mamei.

Din cauza tuturor acestor elemente, am crescut într-un mediu străin sau, mai curând, într-un mediu care mă făcea să mă simt străină în ţara unde m-am născut. Cererile neîncetate ale prietenului meu libanez de a mă duce la el m-au încurajat să fac pasul. Plecarea mea definitivă la Beirut se prezenta ca un corolar al educaţiei pe care o primisem şi al mediului în care trăisem. Se profila de la bun început ca o renaştere atât de aşteptată şi sperată.

*
* *

Hotărâtă să părăsesc definitiv Tunisia, această ţară din Maghreb închisă între cer şi pământ şi sufocată, de mai bine de un deceniu, de mâna de fier a unui regim totalitar şi despotic, mă îndrept sprintenă spre ambasada Libanului, înarmată cu diplomele şi actele mele de identitate. La intrare, sunt întâmpinată de privirile iscoditoare ale celor câtorva funcţionari care huzuresc, fără să fie deranjaţi de cereri de viză.

Ambasada e complet pustie. Voga *reality show*-urilor arabofone, pe care publicul arab le-a descoperit graţie canalului libanez LBC, nu i-a cucerit încă pe telespectatori. Cuvântul „Liban” este sinonim numai cu masacre fratricide şi cu o glorie mult prea îndepărtată. De ce plec? Sunt conştientă de demersul meu? Răspund afirmativ la toate întrebările care, zile şi nopţi albe, mi-au obsedat mintea de tânără studentă dornică să regăsească pământul strămoşilor săi. Nopţi albe în care am monologat, am reflectat, am rumegat gânduri ca să ajung la o singură concluzie: vreau să plec în Liban, trebuie să plec în Liban, sunt pregătită să plec în Liban. O oră mai târziu, cu viza în buzunar, intru în prima agenţie de voiaj să cumpăr un bilet cu destinaţia Beirut.

Când am luat hotărârea să plec, deja nu mai trăiam în Tunisia de mai bine de un an; de când îl întâlnisem pe Abbas. Moştenirea familială şi iubirea nu-mi mai lăsaseră nicio îndoială în privinţa faptului că locul meu era printre ai mei în Liban şi că Tunisia îmi devenise definitiv străină. În acelaşi timp, dragostea mea pentru Liban era tot mai mare.

1. Şiiţii sunt adepţii lui Ali, ginerele şi vărul lui Mahomed. Ei resping legitimitatea lui Abu Bakr la succesiunea lui Mahomed (n.a.).
2. Şiismul duodecimal este o ramură a şiismului care crede în existenţa celor 12 imami succesori din descendenţa lui Mahomed (n.a.).
3. „Strategia de reducere a sărăciei”, Programul Naţiunilor Unite pentru Dezvoltare (PNUD), iulie 2004 (n.a.).

Capitolul 2

Pe urmele Hezbollah-ului

Zborurile spre Beirut abia au fost reluate, de două săptămâni mai exact, şi asta după ani întregi de întrerupere. Din lipsă de pasageri, avionul face doar o scurtă escală în Liban, ca apoi să plece spre Emiratele Arabe Unite. Dubai, acest El Dorado al Orientului Mijlociu, este cu siguranţă mult mai atractiv decât o ţară sfâşiată, doborâtă, chinuită de 15 ani lungi de război civil.

— Doamnelor şi domnilor, peste câteva momente vom ateriza pe aeroportul internaţional din Beirut.

Vocea melodioasă a stewardesei are darul să mă distragă de la discuţia cu unul dintre puţinii pasageri din avion. Un algerian de vreo 40 de ani, îmbrăcat modest, vorbind despre Dubai cu ochi lucitori ca ai unui copil, evocând oportunităţile care îl aşteaptă în ceea ce descrie ca fiind o ţară a abundenţei. Zăresc atunci marea în dreapta şi, în stânga, zgârie-nori somptuoşi, cărora le iau locul foarte repede bidonviluri care strică toată estetica şi perfecţiunea arhitecturală a primului peisaj. Astfel mi se înfăţişează pentru prima dată Beirutul. Inima îmi bate din ce în ce mai tare din cauza emoţiei pe care mi-o dă regăsirea atât de mult visată şi aşteptată a acestui pământ necunoscut ochilor mei, dar atât de familiar inimii, imaginaţiei şi genelor mele. Un pământ a cărui importanţă pentru mine se măsoară după prezenţa lui intimă şi vie în inima mea, precum şi după influenţa lui asupra construirii personalităţii mele. Acest pământ care până atunci îşi dobândea întreaga dimensiune chiar în absenţa lui.

Aeroportul internaţional din Beirut, edificiu impozant construit după normele unei arhitecturi dintre cele mai moderne, este singurul aeroport civil libanez. Surprinsă în mod plăcut de amenajare şi servicii, mă pierd cu plăcere în labirinturile lui, uimită de atâta frumuseţe şi rafinament. Aeroporturile din ţările arabe au reputaţia de a fi prea puţin primitoare, patrulate de zbirii regimurilor totalitare aflate la putere. Oameni aserviţi, înfometaţi, pervertiţi de corupţia care îi macină până la os, ca o cangrenă ce pune stăpânire pe un corp şi îl distruge. Încă de la prima vedere, Libanul se delimitează de o astfel de ambianţă austeră. E departe de a reflecta această imagine morbidă.

Aeroportul internaţional din Beirut este plin de viaţă, primitor şi curat.

Ajunsă la ghişeul Siguranţei Generale, poliţia libaneză, îi prezint actele la control agentului. Acesta îmi cere informaţii suplimentare pe care nu sunt în stare să i le dau. Atunci, închide cu grijă ghişeul şi mă informează că mă va însoţi până la ieşire, ca să afle de la gazda mea detaliile lipsă. Foarte stânjenită că îl văd părăsindu-şi postul, fără înlocuitor, grăbesc pasul ca să-mi iau valiza de pe banda rulantă. Mă invită atunci cu amabilitate să nu mă zoresc:

— Nu ne grăbim! exclamă el.

Voi afla mai târziu, deseori în defavoarea mea, că „a nu te grăbi” este un fel de a fi în Liban. În defavoarea mea, când depind de un program cu ore fixe, iar un şofer de autobuz sau de taxi se opreşte în mijlocul şoselei să discute cu o cunoştinţă sau un coleg, blocând astfel circulaţia şi punând la încercare nervii celor care folosesc drumul.

Agentul mă însoţeşte până la ieşire, unde mă aşteaptă gazda mea libaneză, Abbas. După completarea formularului, urc în maşina prietenului meu, care se aventurează pe drumul dinspre aeroport.

Pătrundem pe o mare arteră mărginită pe ambele părţi de copaci stufoşi. Câţiva metri mai departe, maşina coteşte la dreapta şi, ca şi cum timpul ar fi încremenit, zăreşti cât vezi cu ochii căsuţe improvizate, dughene modeste care dau spre terenuri virane unde tineri pierduţi se uită cu ochi rătăciţi la trecători, cu privirea în gol, contemplându-i pe ceilalţi cum trăiesc. Terenuri virane unde copiii se distrează pe movile de pietriş şi se joacă cu sticle de plastic goale şi resturi de cauciucuri arse.

Maşina ajunge la un mare sens giratoriu, Piaţa al-Quds. Aflu atunci că tocmai am trecut pe lângă tabăra de refugiaţi palestinieni de la Bourj al-Barajneh, instalată în satul cu acelaşi nume – devenit periferie a Beirutului în urma extinderii oraşului – din 1948 ca să primească primele valuri de palestinieni venind din Galileea. Maşina intră apoi pe un pod. Abbas, cu zâmbetul pe buze, mă informează că vom „schimba Beirutul”, că îi vom părăsi pe Mohamad, Hussein şi Ali ca să ajungem la Antoine, Maroun şi Michel. Numai un libanez e în stare să transmită şi să rezume cu umor atâta amărăciune, atâţia ani de război şi atâtea clivaje confesionale, aşa cum făcuse Abbas, pe un ton calm şi firesc. Singură, n-aş fi fost în stare să remarc nimic. Niciun panou nu indică această separare. Totuşi, ea există. Pentru Abbas e flagrantă. Degeaba au fost şterse pe hartă liniile de demarcaţie. Estompate de Acordul de la Taef[1], ignorate de cei mai optimişti, ele rămân gravate în memorie, organizând viaţa fiecărui libanez care a trăit războiul, şi sunt transmise noilor generaţii, modelate în nenumărate feluri.

Abbas s-a născut la începutul războiului, în primăvara anului 1975, în Libanul de Sud, când armata israeliană a ocupat pământurile alor săi, provocând astfel un exod al

populaţiei spre Beirut. Populaţie care a fost întâmpinată în capitală de războiul civil declanşat în trista zi de 13 aprilie 1975. Familia lui Abbas s-a trezit atunci prinsă între nicovala ocupaţiei israeliene din sud şi ciocanul războiului civil din Beirut. Abbas a crescut în unul dintre acele cartiere improvizate din capitala libaneză care s-au format în interiorul şi în jurul oraşului: cartierul Hay al-Lija – în arabă, „cartierul refugiaţilor” –, unde au crescut mulţi bărbaţi şi multe femei originare din sud. Un cartier care a apărut în apropierea străzii Mar Elias, populată în majoritate de familii sunnite şi druze[2] înstărite. Abbas, mezinul unei familii cu unsprezece copii, e mândria părinţilor săi. A obţinut licenţa la Facultatea de Informare şi Documentare a Universităţii Libaneze (UL) şi ocupă un post de funcţionar în cadrul Hezbollah-ului[3], „Partidul lui Dumnezeu” în arabă. Hezbollah, acest partid care simbolizează rezistenţa contra Israelului, este venerat de majoritatea libanezilor, îndeosebi după anul 2000, dată la care armata israeliană a părăsit complet teritoriul libanez. În plus, Abbas conduce un BMW, ceea ce indică o reuşită socială cel puţin echivalentă, dacă nu mai importantă, cu diploma sa obţinută la Universitatea Libaneză.

Lui Abbas îi place tare mult să ia un aer înduioşat şi să povestească faze amuzante cu părinţii lui, care nu-şi dau seama de reuşita vlăstarului lor şi se extaziază în faţa lui când le povesteşte că s-a intersectat cu un ministru sau a dat mâna cu un deputat. În salon, părinţii lui Abbas expun cu mândrie o fotografie a fiului lor făcută în ziua înmânării diplomei la universitate. Într-un decor aşa cum vedem în filmele americane, Abbas poartă o togă neagră şi o centură galbenă, ca să indice probabil apartenenţa la Partidul lui Dumnezeu, nu ca să precizeze gradul academic, iar pe cap are o tocă neagră. Întinde mâna ca să-şi ia diploma înmânată de *sayyed* Hassan Nasrallah[*][4] în persoană.

Setea de Liban mă însufleţeşte. Abbas ocupă un post cu responsabilităţi şi nu poate fi prezent mereu lângă mine. Singură, mă pierd cu plăcere pe străzile şi străduţele de la periferia sudică a Beirutului, căruia îi explorez cele mai mici colţişoare. Petrec zile întregi hoinărind între Ghobeiry, Haret Hreik, Mouawad, Mcharafieh, Lailake, Chiyah, Sainte-Thérèse… Aceste expediţii pe jos îmi oferă o bucurie intensă, pe care n-am mai încercat-o până acum. Aceea a regăsirii pământului strămoşilor mei, probabil, sau a descoperirii libertăţii de către o adolescentă care, plină de antren, pleacă la întâlnirea cu ţara ei.

A doua mare sărbătoare religioasă a musulmanilor, Aid al-Adha, abia s-a terminat. Străduţele din Dahiyeh[5] sunt împodobite cu ghirlande negre, steguleţe şi afişe care îl elogiază pe imamul Hussein, nepotul profetului Mahomed, asasinat în urmă cu 1 400 de ani în oraşul irakian, acum sfânt, Karbala. Se făceau pregătiri pentru Ashura – literal, „zece zile” în arabă –, perioadă în care libanezii de confesiune şiită se adună în

Husseiniyeh, acele clădiri construite pentru a le permite credincioşilor să se reunească la ceremoniile funebre private, dar mai ales să asiste la *Majlis*. Cei ce se reunesc acolo ascultă, în cele zece zile ale sărbătorii Ashura, un narator care se exprimă cel mai adesea în dialect irakian şi care povesteşte zi după zi patimile imamului Hussein. Auditorii varsă lacrimi fierbinţi în semn de susţinere şi de compasiune. Cu cât acestea sunt mai abundente, cu atât persoana respectivă dă dovadă de mai multă milă şi supunere faţă de Mahomed, exprimându-şi adulaţia faţă de *Ahl al-Bayt*, adică familia profetului şi întreaga lui descendenţă.

Dar Dahiyeh nu înseamnă numai steguleţe de Ashura, ci şi o succesiune de imobile enorme construite recent, care seamănă toate între ele. Peste tot aceeaşi prelată mare care acoperă balcoanele, când bej, când maro, iar uneori portocalie sau verde. Ea are menirea de a atenua lumina soarelui, dar mai ales de a le proteja pe femei de privirile indiscrete ale curioşilor. Ele pot astfel să se aşeze pe balcon ca să flecărească, să întindă rufele la uscat, inclusiv lenjeria – expunerea lenjeriei intime privirilor trecătorilor ar constitui un afront adus pudorii. Este adevărat că islamul îndeamnă la pudoare şi chiar şi cei mai puţin pioşi sunt pudici prin tradiţie.

Între seriile de imobile noi, întâlneşti uneori clădiri distruse, înnegrite, ciuruite de gloanţe. Găurile de obuz sunt nenumărate. Case fără faţade, fără ferestre, fără uşi, unde zăreşti totuşi rufe curate atârnate pe sfori. Ca şi cum pacea şi războiul s-ar resemna să trăiască împreună pe acest petic de pământ, între ruine şi clădirile ultimul răcnet, între negreaţa a tot ce este vechi şi dărâmat şi albul rufelor şi a tot ce e nou.

În faţă îmi apare o altă realitate a Libanului, altădată necunoscută mie: cea a unei ţări destinate să renască, să depăşească încercările şi să-şi continue, în ciuda tuturor greutăţilor, drumul spre pace şi prosperitate.

Dahiyeh este o lume familiară şi totodată misterioasă. Familiară prin simplitatea activităţilor comerciale, curăţenia relativă şi organizarea sumară a străzilor, prin amabilitatea locuitorilor, cu care intri în contact uşor; misterioasă prin decoraţiunile de Ashura, femeile îmbrăcate în negru din cap până în picioare care conduc maşini 4 x 4 în mare viteză, cu ţigara în mână şi sprâncenele minuţios epilate. Aceste imagini mă miră nespus de mult.

Poate că sunt influenţată de tot ce-mi povesteşte Abbas pe un ton calm, cu un aer senin, sau sunt sedusă de logica şi pertinenţa confesiunii şiite. Fapt e că îmi place această ambianţă convivială şi călduroasă. Sper că şederea mea la familia lui Abbas se va prelungi la nesfârşit. Propunerile insistente ale verilor mei de a mă primi în apartamentul lor somptuos din cartierul Verdun nu mă tentează deloc. Îi refuz politicos. Deşi îmi place mult luxul, sunt hotărâtă să nu mă las influenţată. Vreau să-mi

trăiesc propria experienţă în Liban. Refuz să mă cantonez într-un cartier, în sânul unei singure comunităţi. Refuz comoditatea şi sprijinul. Refuz să-i părăsesc pe aceşti oameni, şiiţi, în compania cărora mă simt aşa de bine.

Prozaic, diferenţa dintre şiism şi sunnism ar putea fi explicată după cum urmează. Să presupunem că un nou profet cheamă la adoptarea unei noi religii. La moartea lui, familia vrea să-i pregătească funeraliile, în timp ce tovarăşii săi îşi dispută succesiunea. Mai târziu, aceşti tovarăşi dau la o parte familia. Succesorii lor ajung chiar să-l masacreze pe nepotul profetului, să-i taie capul şi să-i ia descendenţa feminină ostatică. De atunci, cei care au fost bulversaţi de aceste acte barbare sunt numiţi şiiţi, iar cei care le-au banalizat ori s-au abţinut să le critice sunt numiţi sunniţi. Desigur, explicaţia e rudimentară. Nu vreau să intru în detalii sau în polemică. Nu e nevoie să fii mare teolog ieşit direct din Al-Azhar[6] sau Najaf[7] ca să ajungi la această concluzie. E vorba pur şi simplu de logică, de o logică simplă. În consecinţă, am o înclinaţie evidentă spre şiism.

În ziua aceea, era foarte frumos afară. Abbas îmi spune că e de ajuns să stai pe marginea drumului ca taxiurile colective să oprească, fără să încerci să le strigi sau să le faci cu mâna. Hotărăsc să merg în centrul oraşului. În timp ce încerc să mă orientez, îl întâlnesc pe Samer, un tânăr palestinian student la Universitatea Libaneză.

Samer îmi vorbeşte despre dorinţa lui de a pleca. În Liban, n-are alt viitor decât acela de a trăi veşnic închis în perimetrul taberei de refugiaţi palestinieni. Mă invită imediat s-o vizitez. Accept şi astfel mă las antrenată în labirinturile taberei Bourj al-Barajneh. Adăposturi improvizate, căsuţe albe, galbene, construcţii rudimentare neterminate, din cărămidă roşie şi cenuşie, dărăpănate, întreţinute cu mijloacele aflate la îndemână. Evacuările sanitare în aer liber ne însoţesc de-a lungul vizitei. Mirosul pestilenţial care invadează spaţiul face să fie şi mai tristă amintirea pe care o păstrez şi azi despre acel infern terestru. Copii care aleargă în picioarele goale, rufe care ies pe ferestre, un grup de tineri care rătăcesc, bătrâni aşezaţi în faţa dughenelor lor sărăcăcioase ce par să plutească jalnic în afara timpului şi a spaţiului. Parcă aş fi teleportată cu câteva secole în urmă. La Bourj al-Barajneh, ne aflăm foarte departe de imobilele enorme, de curăţenia şi de luxul din centrul Beirutului; nu ne aflăm nici măcar la nivelul standard şi relativ modest din Dahiyeh. Asemenea celor care o ocupă, tabăra pare să-şi ducă existenţa la periferia vieţii.

Abbas mă informează că, în seara aceea, mă va duce la un *Majlis*. Cel mai mare din toată periferia sudică, instalat în complexul Sayyed al-Shohada. Merg aşadar la un magazin descoperit în una dintre nenumăratele mele hoinăreli. Un magazin care, dacă aş da crezare afişelor ce invadează ecranele canalului de televiziune Al-Manar[8] şi undele postului de radio Al-Nour[9] – urmărite tot timpul în maşina lui Abbas şi acasă la

părinţii lui –, este cel mai la modă din Dahiyeh. Toate femeile cu văl găsesc acolo ce le place. Pot aşadar să fac cumpărături pentru eveniment, cumpărături care îmi vor permite să am ţinuta obligatorie pentru a lua parte la ceremonia de seară.

Intru aşadar pentru prima dată în acea lume minunată a magazinelor rezervate femeilor cu văl. Locul e plin de tot felul de văluri. O mulţime de agrafe, de broşe, de eşarfe, de veşminte lungi din mătase, satin, dantelă, bumbac umplu raioanele şi rafturile. De la cele mai simple la cele mai sofisticate, găseşti acolo toate culorile, toate materialele. Aleg sobrietatea. Oricum, întrucât ne aflăm în perioada de Ashura, trebuie să fiu îmbrăcată în negru. Demersul nefiind la îndemâna neiniţiatelor, vânzătoarea mă însoţeşte în cabina de probă ca să mă ajute. Singură, n-am dexteritatea necesară, iar gesturile şi înfăţişarea m-au dat deja de gol. Niciodată până acum nu s-a pus problema să port văl, eu, care provin dintr-o familie musulmană, practicantă, desigur, dar care respectă libertatea şi voinţa fiecăruia, departe de clişeele familiilor habotnice în care domnesc o putere patriarhală şi o dictatură parentală absolute.

Vânzătoarea îmi spune că există diferite tipuri de văl. Primul se numeşte *chador* şi este o piesă unică de pânză neagră care o acoperă pe femeie în întregime, lăsând să i se vadă doar faţa şi mâinile. Urmează vălul *charii*, cel care, conform celor care l-au inventat, respectă Şaria. Este vorba despre un veşmânt larg, de culoare pastel cel mai adesea, conceput astfel încât să nu se muleze pe corpul celei care îl poartă, şi este însoţit de o eşarfă asortată. Ţinută discretă, dar mai puţin strictă decât vălul *chador*. În fine, cele mai „neruşinate” îşi pot permite să se lase în voia modei. Ele poartă văluri de toate culorile, de la verde ţipător la roşu-violaceu, trecând prin purpuriu şi galben-ocru, fără a uita toate accesoriile din paiete şi strasuri asortate.

Este o adevărată modă la Beirut, unde femeile tinere sunt prinse într-un fel de competiţie tăcută şi nemiloasă. Fiecare adaugă o notă personală în felul de a-şi lega vălul, în alegerea culorii, a lungimii sale, a bijuteriilor adaptate, inclusiv a machiajului. Machiajul este o artă cu adevărat libaneză. Tinerele excelează în redesenarea propriilor trăsături cu multiplele instrumente pe care le au la dispoziţie şi le mânuiesc cu uşurinţă, subliniindu-şi astfel frumuseţea. Natura a fost deosebit de generoasă în Libanul de Sud. Ochiul dornic de frumuseţe este satisfăcut de spectacolul pe care îl oferă prospeţimea fetelor cu văl, care par să abuzeze în chip maliţios de atributele lor. Se dedau unui joc de seducţie care constă în a jongla cu abilitate între exhibiţie şi ocultare. Un joc de seducţie în stare să aprindă patima celui mai pios dintre şeici la vederea acelor siluete splendide, cu grijă puse în valoare de veşminte care se mulează după corpurile lor divin sculptate.

Intrată cu blugi strâmţi şi cămaşă roşie ajustată pe talie care îmi scoate în evidenţă

toate formele, părăsesc magazinul Fatmeh îmbrăcată în negru din cap până-n picioare, condusă până la uşă de vânzătoarele care psalmodiază laude, felicitându-mă că am revenit „în sfârşit” pe calea cea bună, rugându-l pe Allah să-mi acorde mila şi binecuvântarea lui şi sperând că nu voi mai renunţa niciodată la această ţinută castă.

Urc imediat în primul taxi colectiv disponibil şi spun că vreau să merg la BHV*[10]. Nu vă înşelaţi, suntem tot în Liban. Contrar fratelui său parizian mai mare cu acelaşi nume, acest BHV nu are nicio legătură cu primăria din Beirut. Dar nu e cu nimic mai prejos. La intrarea în capitală, venind de la aeroport, la marginea faimoaselor tabere de refugiaţi palestinieni Sabra şi Shatila şi în mijlocul cartierului luxos Jnah, se ridică un edificiu demn de o capitală europeană. Un complex comercial enorm, aprovizionat cu mărfuri locale şi străine frumos expuse. Găseşti aici produse importate din Italia, Franţa, Germania, dar şi din Thailanda, Malaysia, Australia, SUA. Pe scurt, tot ce poate să încânte papilele, să vrăjească ochii şi să cucerească urechile noilor îmbogăţiţi, majoritatea originari din Libanul de Sud, pe vremuri expatriaţi în Africa şi care s-au instalat în apropierea templului comercial.

Pătrund în incinta magazinului. La început, privirile vânzătorilor nu sunt prea binevoitoare. Par să-mi dispreţuiască ţinuta vestimentară proaspăt achiziţionată. Dar îşi schimbă imediat atitudinea când mă adresez în franceză ca să le cer o informaţie. Abbas avea dreptate! Limba lui Molière, venerată în Liban, mult timp rezervată elitei creştine maronite[11], stârneşte respectul interlocutorului. Aceasta era instrucţiunea lui Abbas: „Exprimă-te în franceză, te vei face mai uşor respectată”. N-am vrut să-l cred şi am continuat să mă adresez comercianţilor în libaneză, dar avea dreptate. Purtând vălul, trebuie să mă exprim în franceză la BHV, altfel voi fi considerată „o săteancă incultă” care n-are ce să caute în acel loc luxos.

Aici se manifestă un fel de a fi foarte familiar din ţinuturile situate în sudul Mediteranei. În Liban, ca şi în ţările arabe vecine, oamenii au o mândrie şi o plăcere de a se exprima zilnic într-o limbă străină, cea a foştilor colonizatori în cazul de faţă. Un tânăr oriental se exprimă cu mândrie în engleză sau în franceză, arătând fără ruşine că nu stăpâneşte foarte bine limba arabă. Un complex de inferioritate pe care nici istoria glorioasă, bogată în savanţi şi erudiţi arabi, nici mai bine de o jumătate de secol de independenţă n-au reuşit să-l estompeze. În Liban, sanctuar de libertate în mlaştina dictaturilor arabe, ai întotdeauna privilegiul de a opta şi de a avea acces la o cât de mică democraţie. Astfel, părinţii micilor libanezi pot să aleagă a doua limbă pe care o vor vorbi copiii lor, şi asta încă de la cea mai fragedă vârstă. Îi înscriu ori la o şcoală francofonă, ori la o şcoală anglofonă. Şcoli care pun în mică măsură accentul pe limba arabă literară, dar unde elevii excelează la limba străină. Iată de ce puţine sunt astăzi

persoanele care stăpânesc la perfecţie limba arabă clasică în Liban. Astfel, studenţii francezi care vin la Beirut cu speranţa de a vorbi limba lui Sibawayh îşi văd valurile visurilor spărgându-se de recifele zâmbetelor ironice şi amuzate ale colegilor libanezi. Deoarece în mod obişnuit araba clasică nu se vorbeşte deloc în afara contextului academic, administrativ şi mediatic, studenţii francezi sunt amuzanţi şi totodată înduioşători când încearcă cu stângăcie să se exprime în această limbă în situaţiile vieţii de zi cu zi. Există o anumită ambivalenţă, ba chiar o ambivalenţă certă, în acest spirit libanez indecis între fascinaţia Occidentului, pe de o parte, şi ataşamentul faţă de valorile orientale, pe de alta. Valori orientale pe care libanezii ar dori să le apere de „invadatorii occidentali”, dar pe care nu ezită să le denigreze cu cea mai mică ocazie. Într-adevăr, nu de puţine ori întâlneşti la Beirut un tânăr musulman care poartă un tricou cu chipul lui *sayyed* Hassan Nasrallah şi o şapcă cu sigla echipei de baseball Yankees din New York, bându-şi cutia de *soda* americană sprijinit de o porţiune de zid pe care se lăfăie un poster enorm cu ayatolahul Khomeini, unde se poate citi în arabă: „America este Marea Satană”. Schizofrenie, o să-mi ziceţi! Peisaj libanez obişnuit, o să vă răspund eu. Aşa ceva trece neobservat de Abbas. Numai o privire din exterior, în stare de o anumită detaşare, este reţinută de aceste imagini. Numai o privire neutră este în măsură să vadă această ambivalenţă şi această indecizie, flagrante totuşi şi care, la urma urmelor, constituie tot farmecul şi specificul Libanului.

Seara, îmi îmbrac noua ţinută de femeie cu văl şi mă simt surescitată la gândul că voi pleca să întâlnesc un personaj carismatic pe care nu-l cunosc decât din poveştile eroice pe care mi le istoriseşte Abbas. În acea perioadă, Hassan Nasrallah era încă necunoscut în afara Libanului şi chiar în afara sferei şiite libaneze. Abbas nu uită să-mi detalieze toate recomandările necesare în privinţa comportamentului pe care trebuie să-l am în timpul ceremoniei. Dacă o să am ghinionul să fiu remarcată şi să mi se controleze identitatea, trebuie să spun că am venit cu Ali, cel mai bun prieten al lui Abbas, care ne slujeşte ca acoperire în această seară. Abbas ocupă un post sensibil în cadrul Partidului lui Dumnezeu şi nu vrea pentru nimic în lume să fie prins cu mâţa în sac, împreună cu o tânără străină de comunitate şi care, în plus, nu poartă zilnic văl. Ar fi o povară prea mare şi Abbas nu e pregătit să-şi asume consecinţele. De aceea, a prevăzut tot ce s-ar putea întâmpla şi a luat cu minuţiozitate toate măsurile de precauţie ca să evite catastrofa.

Ajungem în sfârşit în faţa unui bloc enorm din prefabricate, complexul Sayyed al-Shohada. După ce coborâm din maşină, drumurile ni se despart. Ca în toate locurile de cult islamice, bărbaţii şi femeile stau separat. Mă îndrept singură spre intrarea rezervată femeilor, în timp ce Abbas şi Ali pornesc spre cea rezervată bărbaţilor. Trec

de mica grădină din jurul edificiului şi ajung în sfârşit în interiorul clădirii. Nişte femei cu ecuson pe care scrie „disciplină” în arabă mă întâmpină întinzând sacoşe de plastic pe care le distribuie cu generozitate. Trebuie să ne punem încălţările în sacoşe şi să mergem cu picioarele goale pe covorul persan care acoperă podeaua sălii. Mă strecor printre grupurile de femei şi copii. Reuşesc în cele din urmă să-mi fac loc în acea mică lume care clocoteşte într-o efervescenţă paradoxal de sacadată.

Locul e spaţios, iar compartimentul rezervat femeilor se află în spatele celui rezervat bărbaţilor. Le separă un fel de grilaj de lemn, fin conturat, asemenea unui paravan chinezesc sau unui grilaj de ventilaţie, care lasă să transpară siluete informe. Grilajul are rolul de a proteja intimitatea femeilor cu văl, care nu şi-l scot totuşi. Femeile cu „disciplina” se agită ca să le cheme la ordine pe cele care nu s-au aşezat bine şi ocupă mai mult loc decât au dreptul în mod normal, distribuie batiste de hârtie şi pahare din plastic şi le oferă participantelor carafe cu apă rece.

După ce toată lumea şi-a găsit locul, un prezentator vine să ne anunţe sosirea lui *sayyed* Hassan Nasrallah. Cei din sală, unde se află acum mai bine de 5 000 de persoane, se ridică şi psalmodiază în cor *Ya Allah w ya Allah ehfaz lana Nasrollah*[12]. Un spectacol demn de acele reuniuni impresionante unde se pot vedea zeci de mii de iranieni, susţinători ai revoluţiei islamice, scandând ca un singur om numele lui Khamenei. Publicul e numeros, organizarea perfectă şi rezultatul stupefiant.

De talie mijlocie, însoţit de două gărzi de corp mult mai solide decât el, cu un turban negru pe cap ca orice teolog şiit din descendenţa lui Mahomed, *sayyed* Hassan Nasrallah îşi face apariţia pe piedestal. Mai degrabă ca demnitar religios decât ca lider politic, începe să laude meritele imamului Hussein şi ale întregii familii a lui Mahomed, apoi alege să vorbească despre sinucidere, fără să uite să strecoare, din când în când, mici glume în dialect libanez. Asta destinde foarte mult ambianţa austeră pe care o reflectă discursul în limba arabă clasică. Hassan Nasrallah nu numai că are simţul umorului, ci se şi află în fruntea unui partid politic care, la 20 de ani de la înfiinţarea oficială, atrage din ce în ce mai mulţi adepţi. Graţie actelor sale eroice din sudul ţării, dar şi unor acţiuni sociale în folosul celor mai săraci membri ai comunităţii şiite, indiferent unde s-ar afla aceştia pe teritoriul libanez, mişcarea Hezbollah este vedeta momentului şi Hassan Nasrallah e un fel de Che Guevara.

Suntem în iarna anului 2002. La acest început de an, oamenii se bucură încă de eliberarea Libanului de Sud. Trăiesc încă euforia victoriei contra Israelului şi a eliberării fâşiei de frontieră. Tensiunile politice interne se diluează prin magia dominaţiei siriene asupra Libanului. Discursul devine aşadar exclusiv teologic, ocupându-se de bunul-simţ al religiei musulmane care respinge sinuciderea. El este punctat de glumele lui Hassan

Nasrallah care, dovedindu-şi încă o dată legendarul simţ al umorului, face toată sala să zâmbească şi cucereşte inimile care îi aparţin deja. Departe de aceşti oameni pragmatismul ce impregnează spiritele în Occident. Aici, oamenii sunt animaţi de sentimente şi emoţii, iar aceste sentimente şi aceste emoţii sunt deseori atât de puternice, încât explodează în războaie fratricide. Un lider nu este ales pentru că ideologia lui e convingătoare, ci pentru că discursul lui emoţionează, pentru că oamenii îl iubesc pe tatăl lui sau bunicul său îi înduioşează. Marii politologi orientalişti ar numi asta clientelism, făcând abstracţie de adevăratul propulsor al acestei supuneri: factorul sentimental şi emoţional, adevăratul motor al relaţiilor pe aceste meleaguri. Totul este pasional şi totul e supus pasiunii. Oamenii din Dahiyeh nu vor înţelege cuvântul „clientelism”, ci vă vor vorbi mai degrabă de iubirea necondiţionată pe care o au pentru *sayyed*, cum îl numesc ei afectuos.

Discursul lui *sayyed* Hassan Nasrallah se termină în strigătele sălii, care îi scandează numele şi promite să-i arate fidelitate în orice împrejurare, *ad vitam aeternam*. Atunci intră în sală şeicul Ali Slim, cu capul acoperit de un turban alb ca orice teolog şiit care nu se trage din Mahomed. Sunt ultimele nopţi ale sărbătorii Ashura. Data când se comemorează asasinarea nepotului profetului islamului se apropie cu paşi mari. Şeicul povesteşte atunci momentele în care imamul Hussein şi-a luat adio de la apropiaţii săi. O secvenţă tristă, care cufundă curând sala, exaltată de discursul lui *sayyed* Hassan Nasrallah, într-o linişte lugubră. Vocea bolovănoasă a şeicului Ali Slim străpunge tăcerea îndoliată a sălii. Pe măsură ce-şi continuă descrierea, vocea îi devine tremurătoare şi întretăiată de suspine. Sala răspunde cu gemete şi lacrimi. Bărbaţi şi femei, ghemuiţi pe podea, încovoiaţi, chirciţi, plâng în hohote. Nu poţi rămâne insensibil la această scenă. Lacrimile îmi curg şiroaie. Şeicul îşi alege atât de bine cuvintele şi timbrul vocii, încât, chiar dacă ai venit ca observator obiectiv şi detaşat, nu poţi pleca fără să fi vărsat o lacrimă, nici fără să fi manifestat un cât de mic sentiment de solidaritate ori pentru patimile imamului Hussein, ori pentru emoţia mulţimii.

Ieşind fulgerată de carisma incontestabilă a lui *sayyed*, subjugată de aura lui divină, vrăjită parcă de pitoreasca lume nouă care tocmai îşi deschisese porţile pentru mine, părăsesc acel *majlis* cu o singură dorinţă: să revin, să mă cufund din nou în acea lume misterioasă şi totodată liniştitoare. Îi reîntâlnesc pe Abbas şi pe prietenul său Ali. Ne încheiem seara într-una dintre acele enorme cofetării populare şi ieftine de la periferia de sud a Beirutului, delectându-ne cu sucuri de fructe proaspete servite cu delicioase *anone*, din care picură o zeamă dulce ca mierea, şi prăjituri tradiţionale cu arome acidulate.

Abbas mă înştiinţează că vom pleca spre Libanul de Sud. Voi descoperi în sfârşit

regiunea despre care mi-a vorbit atât de mult şi care m-a obsedat în nopţi întregi de visare. Această parte a Libanului menţionată cel mai adesea în jurnalele de televiziune şi în presă când se vorbeşte despre război, moarte şi nenumăratele crime comise de armata israeliană contra poporului libanez. Traversăm cartierul Ouzai şi intrăm pe autostrada sudului. Mergem pe lângă marea care se întinde cât vezi cu ochii în dreapta noastră. În stânga, muntele este presărat cu căsuţe şi imobile care se ivesc ici şi colo. Trecem de orăşelul Damour, reperabil graţie bisericii care îi domină înălţimile. Sunt copleşită de amintirea macabră a masacrului căruia i-au căzut victime locuitorii acestei aşezări într-o tristă zi de ianuarie a anului 1976. Atunci, palestinienii din OEP[13] şi din FPEP[14], ca ripostă la masacrele comise defalangişti[15] în tabăra de refugiaţi palestinieni Tal al-Zaatar situată la periferia Beirutului, au trecut la un atac feroce împotriva civililor din acest orăşel de pe coasta libaneză. Singura lor crimă? Erau creştini! Bilanţurile oficiale au spus că au fost aproape o mie de morţi. S-a vorbit despre un peisaj morbid, de corpuri dezmembrate. Cadavre ciopârţite, ciuruite de gloanţe zăceau pe străzi. Se spune chiar că a fost nevoie să se numere capetele fără corp ca să se ajungă la acest bilanţ. Sinistră constatare.

Câţiva kilometri mai încolo, Saida ne primeşte cu o splendidă vedere asupra mării. Intrarea oraşului se deschide spre un lanţ de cofetării tradiţionale şi un şir de palmieri care separă cele două sensuri ale drumului de pe cornişă. Trecem de barajul armatei siriene. Puţin mai departe, Abbas repetă ritualul în faţa barajului armatei libaneze: reduce viteza, coboară geamul, opreşte, ridică mâna ca să salute soldatul şi aşteaptă de la el un gest de răspuns care să ne îngăduie să trecem mai departe. Saida, cu peisajele ei de ilustrată, cu frumosul mal al mării şi vechiul port de pescuit străjuit de străvechiul fort cruciat… Trecem repede pe lângă el. Zărim apoi un munte de deşeuri. Este muntele de gunoaie de tristă celebritate de la Saida. O movilă enormă aflată la originea unei catastrofe de mediu şi sanitare, care continuă să domine în mod ruşinos ţărmurile Mediteranei la ieşirea din oraş.

Ajungem în sfârşit în satul Ghazieh, cu majoritate şiită, şi Abbas exclamă:

— Aici începe adevăratul Sud!

Ca orice libanez demn de acest nume, Abbas face parte în primul rând din comunitatea lui şi abia apoi din naţiunea libaneză. Ghazieh fiind primul sat şiit după Saida sunnită, pentru el era evident că din acel loc începea adevăratul Sud.

Mergem încet; măcelăriile se înşiră de o parte şi de alta a drumului. Fumul apetisantelor fripturi la grătar intră în maşină. Nişte pietoni traversează în grabă prin faţa automobilului nostru. Microbuzele, care opresc ca să coboare pasagerii, blochează calea, obligându-ne să aşteptăm. După ce ieşim din vacarmul pieţei din Ghazieh, ne

continuăm drumul spre sud. Părăsim autostrada de pe ţărmul mării şi cotim la stânga, ca să intrăm pe drumul ce duce spre oraşul Nabatiyeh.

Şoseaua e lată, curată, proaspăt asfaltată şi de toţi stâlpii de iluminat public sunt agăţate postere pe care se pot citi în arabă numele lui Khomeini, Khamenei, Moussa Sadr, Abbas Musawi, Ragheb Harb şi se pot vedea multe feţe necunoscute, martiri ai Rezistenţei islamice[16]. Bărbaţi tineri, de nici 20 de ani, frumoşi, sănătoşi, angajaţi în Rezistenţă şi morţi în războiul împotriva Israelului. Pe aceste postere poţi distinge când sigla mişcării Amal[17], când pe cea a mişcării Hezbollah. Mai târziu, voi afla că cele două partide şiite poartă discuţii îndelungate, adevărate încercări interminabile ale forţelor, ca să-şi împartă spaţiul unde să-şi lipească afişele. Voi înţelege că această alternanţă a posterelor cu martiri pe drumul spre Nabatiyeh, la fel ca în alte părţi, nu este anodină, ci corespunde unui sistem de repartizare a spaţiului negociat în prealabil şi respectat cu scrupulozitate.

Ajungem în sfârşit la destinaţie şi traversăm rapid artera comercială, asemănătoare cu cea de la Ghazieh, dar şi mai zgomotoasă, având în vedere mărimea aşezării. Cotim apoi pe o străduţă spre marginea oraşului. Abbas parchează maşina. Luăm ascensorul până la etajul al cincilea al unui imobil modest şi batem la uşă. Ne deschide o tânără femeie încântătoare.

Are vreo 30 de ani, talie zveltă, pielea ca spuma laptelui, părul negru, ochii albaştri şi un zâmbet frumos care îi luminează faţa jovială: aşa mi-a apărut Mirna prima oară. Jurnalistă la Beirut, este originară din Nabatiyeh. E o fostă colegă de clasă a lui Abbas şi astăzi ne invită să luăm micul dejun la ea, în apartamentul părinţilor săi.

Micul dejun libanez semănă cu un *brunch* pantagruelic care nu se mai sfârşeşte. Pe masă e brânză feta, *manousheh* cu cimbrişor şi brânză, o farfurie cu *humus*, un ceainic şi o farfurie cu legume proaspete neasezonate: roşii, castraveţi, morcovi, ridichi şi mentă. Totul însoţit de sucuri proaspete pe alese: portocale, mango, banane, guave. O adevărată desfătare pentru ochi şi papile.

De la etajul al cincilea al acestui imobil situat la ieşirea din Nabatiyeh, instalată pe terasă, în faţa unui munte acoperit de verdeaţă în vârful căruia se distinge clar o gheretă veche din placaj, după toate aparenţele părăsită de santinelă, mă delectez cu clătite cu cimbrişor, un piure de năut cu ulei de măsline şi măsline preparate de Em Mirna. Mă las legănată de vocea încântătoare a tinerei care ne spune povestea sa. Ne vorbeşte de război şi de ororile ocupaţiei israeliene. Mirna ne explică, cu zâmbetul ei vesel care nu-i dispare de pe buze, că iniţial acea gheretă era un post de control israelian, instalat acolo ca să domine oraşul şi să-i împiedice pe locuitorii din satele situate de cealaltă parte a văii să ajungă la Nabatiyeh şi în restul ţării. Era perioada în

care fâşia de la frontieră era încă ocupată, cu nici doi ani în urmă; o perioadă în care Mirna şi familia ei evitau să iasă pe balcon şi chiar protejaseră uşa cu geam cu saci de nisip ca să se apere de eventuale focuri de armă.

Puţin mai târziu, ne continuăm drumul spre castelul Beaufort de pe înălţimile satului Arnoun. Peisajul care ni se înfăţişează îţi taie răsuflarea. De la o altitudine de mai bine de 700 m, din vârful muntelui care domină râul Litani, vedem în vale fâşia de frontieră. Castelul Beaufort a fost recent teatrul unor lupte macabre între Hezbollah şi Ţahal[18]. E într-o stare avansată de degradare. Poziţia sa strategică îl face atât de preţios pentru toţi cei care au trecut pe-acolo, şi asta încă de la cucerirea sa de către cruciaţi în 1139. Bază a OEP înainte de a cădea în mâinile israelienilor în 1982, în vârful lui flutură astăzi trufaş drapelele galben cu verde ale Hezbollah-ului.

Facem o mică plimbare de explorare în interiorul a ceea ce a mai rămas din fortăreaţă. După ce facem câteva fotografii pentru a imortaliza aceste momente magice, ne întoarcem şi plecăm spre Poarta Fatmeh, cunoscută şi sub numele de pasajul Zidului Bun. Pe aici a părăsit teritoriul libanez ultimul soldat israelian în mai 2000. Pe drum, Abbas îmi arată locul exact unde cel care a fost numit „martirul viu" coborâse panta, pusese o bombă pe drum şi ajunsese pe celălalt versant al văii, după ce declanşase explozibilul la trecerea unei patrule israeliene. Toţi ocupanţii maşinii de luptă îşi pierduseră viaţa. Luptătorul, care credea că va muri în misiunea sa periculoasă, scăpase teafăr. Contrar oricărei aşteptări. Reuşise să se întoarcă la bază repede şi discret.

La fiecare punct de control al Hezbollah-ului, Abbas ridică mâna ca să salute cu un gest fratern agenţii, care îl invită imediat să-şi continue drumul. Ca să ajungi cu maşina personală în acest punct sensibil din sudul ţării trebuie să fii de-al lor, iar Abbas este. Sunt măgulită şi impresionată când văd acele baraje deschizându-se în faţa noastră la un simplu gest al mâinii. Ştiu că însoţitorul meu are putere şi asta îmi dă un sentiment de calm şi totodată de mândrie. Faptul de a mă aventura pe terenurile încă puternic minate din Libanul de Sud şi de a mă apropia atât de mult de frontiera israeliană îmi satisface curiozitatea şi nu mă sperie. Învingătorul, stăpânul locurilor, eroul incontestabil este Hezbollah-ul, iar eu mă aflu în compania şi sub protecţia unuia dintre oamenii săi. Cu binecuvântarea sa, în mijlocul fiefului său, nimeni şi nimic nu mă poate atinge. Un sentiment de imunitate absolută, care contrastează cu insecuritatea acelor locuri, pune stăpânire pe fiinţa mea şi-mi oferă o fericire şi o surescitare intense.

Abbas nu e frumos, dar e viril. Un brunet înalt, cu un aer misterios şi melancolic, bine făcut. Are o fire calmă, care contrastează cu firea mea năvalnică. Totuşi, ne înţelegem de minune. Prezenţa lui senină îmi aduce linişte. Galanteria lui şi simţul

responsabilităţii mă seduc. Statutul pe care îl are în cadrul Partidului lui Dumnezeu mă impresionează. Prezenţa lui e atât de impozantă încât nu mai sunt stăpână pe mine şi-i cedez în mod firesc iniţiativa. Abia ieşită din adolescenţă, mă simt femeie alături de el. Are trupul unui bărbat împlinit, foarte departe de silueta timorată a băieţilor care îmi făceau curte în liceu. Abbas corespunde definiţiei pe care o dau adevăratului bărbat oriental. Compania lui mă măguleşte şi mă face să mă simt în siguranţă. E cu zece ani mai mare decât mine. Pot, cu ochii larg deschişi ai unei fetiţe fermecate de un basm, să-l ascult ore întregi istorisindu-mi conversaţii imaginare dintre *sayyed* Hassan Nasrallah şi Haifa Wehbe, întâmplări autentice cu martiri, povestioare hazlii de război. Lumea lui nu e şi a mea, dar are puterea să mă atragă spre ea ca un magnet. Din păcate, nu este de ajuns ca să ne pecetluiască unirea pentru totdeauna.

Abbas a început să mă intrige când mi-a mărturisit, murmurând, în prima zi în care drumurile noastre s-au întâlnit, că era şiit. Am crescut într-o ţară sunnită, pe care, de altfel, n-o ştiam sunnită, ci musulmană, cuvântul „şiit” neexistând pur şi simplu în limbajul curent. Nu era nici măcar tabu. Nu se vorbea niciodată despre asta. Întâlnisem cuvântul în cărţile şcolare de istorie, unde şiismul era evocat sumar. Nici profesorii nu insistau asupra lui şi îl prezentau ca pe o sectă a cărei existenţă ţinea de domeniul trecutului. Până la Abbas, ştiam că existau musulmani. Odată cu apariţia lui Abbas, am aflat că existau musulmani şiiţi şi musulmani sunniţi.

1. Acord încheiat pe 22 octombrie 1989, în oraşul saudit cu acelaşi nume, şi care a pus capăt unei perioade de mai bine de 14 ani de război civil în Liban (n.a.).

2. Adepţii unei doctrine derivate din islamul ismaelit şiit. Această doctrină rămâne secretă şi nu este dezvăluită credincioşilor decât după mai multe trepte de iniţiere. Metempsihoza constituie elementul ei de bază (n.a.).

3. Partid şiit libanez înfiinţat sub influenţa iraniană în timpul războiului civil, în 1982. Dezvăluit public în 1985, el este format în principal din membri ai mişcării Amal care au refuzat laicizarea începută de Nabih Berri (n.a.).

4* Secretarul general al mişcării Hezbollah (n.tr.).

5. În arabă, suburbie de sud a Beirutului, unde populaţia este predominant şiită (n.a.).

6. Şcoala teologică de referinţă pentru sunniţi (n.a.).

7. Şcoala teologică de referinţă pentru şiiţi (n.a.).

8. Canal de televiziune al mişcării Hezbollah (n.a.).

9. Post de radio al mişcării Hezbollah (n.a.).

10* Le Bazar de l’Hôtel de Ville („Bazarul Primăriei”), mare magazin universal situat în faţa Primăriei din Paris (n.tr.).

11. Maroniţii sunt creştini catolici din Orient care depind de Vatican. Ei formează cea mai mare comunitate catolică din Orientul Apropiat. Sunt prezenţi în principal în Liban, dar există maroniţi şi în Siria, în Cipru şi în Turcia. Cuvântul „maronit” vine de la sfântul eponim Mar Maroun, care a trăit pe teritoriul Siriei de azi, unde primele comunităţi maronite s-au format la începutul secolului al V-lea. Este celebrat la 9 februarie, zi de sărbătoare în Liban (n.a.).

12. Traducere liberă: „O, Allah! O, Allah! Ocroteşte-l pe Nasrallah pentru noi!” (n.a.).
13. Organizaţia pentru Eliberarea Palestinei (n.a.).
14. Frontul Popular de Eliberare a Palestinei (n.a.).
15. Partizanii Falangelor Libaneze, partid politic înfiinţat în 1936 de liderul maronit Pierre Gemayel. Oficial laic, el este vârful de lance al Libanului creştin (n.a.).
16. Ramura înarmată a Hezbollah-ului (n.a.).
17. Acronim arab pentru „Detaşamente libaneze de rezistenţă”. Amal înseamnă „speranţă” în arabă. La origine miliţie a Partidului Săracilor al lui Moussa Sadr, Amal s-a transformat, odată cu reinstaurarea păcii, în partid politic condus de Nabih Berri. Acesta a încercat să-l laicizeze treptat, însă fără mare succes (n.a.).
18. Acronim ebraic pentru *Ţva Hahaganah LeYisrael*, Armata de apărare a Israelului (n.a.).

Capitolul 3

La „Înţelepciunea”

Aceste câteva luni petrecute în ţara din care mă trăgeam mi-au fost de ajuns ca să decid. Hotărăsc să mulţumesc pentru ospitalitatea cu care fusesem primită de familia lui Abbas şi să pornesc în căutarea unui cămin pentru studenţi.

Având naţionalitate tunisiană, merg la ambasadă ca să-mi pot prelungi paşaportul. Consulul mă primeşte şi se poartă fără menajamente. Exclamă pe un ton foarte agresiv, care mă extrage din cordialitatea libaneză cu care te obişnuieşti *illico*:

— Ai grijă. Dacă faci ceva, voi putea să te găsesc oriunde-ai fi!

Sunt uluită, consternată, oripilată. Văzându-mi mirarea, îşi dă seama că a făcut o gafă şi murmură pe un ton patern prefăcut:

— Soţia mea găteşte cuşcuş ca nimeni alta. Dacă ai poftă cumva într-o zi, eşti binevenită la mine acasă.

E prea târziu. Asta nu reuşeşte nici să-mi alunge indignarea, nici să-l facă mai cumsecade în ochii mei.

Reputaţia tunisienelor care pleacă să se prostitueze în cabaretele de mâna a doua din Orientul Mijlociu este bine-cunoscută. Nu e de mirare să constat că e de ajuns să se rostească cuvântul „Tunisia” ca privirile să se schimbe, să desluşesc dispreţ în ochi şi, uneori, zâmbetele perfide ale unor bărbaţi ahtiaţi „să tragă un număr”. Un motiv în plus să mă îndepărtez cât mai mult de ea. Nu numai că n-am nicio afinitate, niciun sentiment de apartenenţă la această ţară, dar azi chiar mi-e ruşine că am un astfel de paşaport, îmi atârnă de acum ca o sabie a lui Damocles deasupra capului.

Graţie intervenţiei verişoarei mele Noha, obţin repede un loc într-un cămin foarte apreciat din cartierul creştin burghez Achrafieh, „Înţelepciunea”. La sosire, sunt primită cu mare pompă de directoare şi de secretara ei. Când îi întind paşaportul, aceasta din urmă scoate un „uf” de parcă i s-ar fi luat o piatră de pe inimă şi exclamă:

— Nu eşti siriană! Cu atât mai bine! Va fi o siriană mai puţin în acest cămin! Ce uşurare!

Când observă că mă uit la ea uluită, îşi revine repede, afişează un zâmbet palid şi

forţat, fără să reuşească totuşi să-şi ascundă stânjeneala, apoi bâiguie:

— E o glumă. Am zis şi eu aşa. Ai înţeles clar că e o glumă. Bine ai venit la căminul „Înţelepciunea”!

Dominaţia abuzivă a regimului baasist[1] vecin asupra Libanului, de la intrarea lui în ţară sub egida Forţei Arabe de Descurajare în 1976, barbaria şi practicile sale inumane faţă de libanezi, pe care îi martirizează, îi spionează şi îi masacrează chiar la ei acasă, i-au atras ura acestora. Toţi libanezii, fără excepţie, au un sentiment de ură şi de dispreţ incomensurabil faţă de sirienii prezenţi aici. Ură faţă de regimul autoritar şi dispreţ faţă de sirianul mediu şi sărac, cel care emigrează în Liban ca să lucreze, vezi Doamne, ca zidar, portar de imobil sau vânzător de gogoşi în faţa şcolilor. Numai în aparenţă, căci toţi sunt în realitate informatori ai regimului baasist, agenţi ai serviciului de informaţii, redutabilii *mukhabarat*. Printre numeroasele slogane pe care regimul baasist încearcă să le impună libanezilor, există şi faimosul „Un singur popor în două ţări”, care insinuează că între sirieni şi libanezi e o iubire perfectă. Acest slogan a fost modificat de libanezi, care se amuză să-l repete în particular. Inversându-l pur şi simplu, el a devenit mai fidel realităţii: „Două popoare într-o singură ţară”. În realitate, libanezii şi sirienii se urăsc din toată inima, chiar dacă sunt comandaţi de acelaşi monstru: Assad şi zbirii lui.

Nici cel mai încrezut libanez nu are vreun cuvânt de spus în prezenţa paznicului imobilului său. Tot ce face zi de zi este notat şi raportat zbirilor regimului tiranic de la Damasc. Un pas greşit îl poate costa viaţa. Libanezul are interesul să stea în banca lui în prezenţa muncitorilor, a negustorilor ambulanţi şi a paznicilor de imobil sirieni. Exasperarea secretarei de la cămin este aşadar legitimă şi de înţeles.

La cămin, fac cunoştinţă cu o altă lume. Aşezământul şcolar „Înţelepciunea” este o instituţie renumită. Căminul cu acelaşi nume primeşte, în afară de libaneze, multe tinere din Europa: italience, nemţoaice şi mai ales franţuzoaice.

Multe libaneze sunt studente, originare din diferite regiuni ale ţării cu majoritate creştină. Există şi salariate, care au un buget prea mic ca să-şi ofere luxul unui apartament în Beirut. În această situaţie e Rita, infirmieră la spitalul vecin al grecilor ortodocşi, originară din Halba, oraş din nordul ţării. Rita este foarte ostilă islamului. Singura imagine pe care o are despre compatrioţii ei musulmani este aceea a miliţiilor care au masacrat familii întregi în regiunea sa natală în timpul războiului. Ascultând-o cum vorbeşte despre abjecţiile pe care le-au îndurat familia şi apropiaţii ei, atitudinea ei islamofobă devine imediat de înţeles. Oricine are o fărâmă de empatie nu poate să n-o înţeleagă şi să nu-i împărtăşească durerea. În ciuda discursului ei extremist şi plin de ură, Rita e o fată de viaţă şi o companie foarte plăcută.

Mă împrietenesc repede cu colega mea de cameră, o nemţoaică. Are frumosul

prenume Nargues. E o blondă frumoasă cu ochi albaştri şi talie zveltă. Foarte cochetă. Mai târziu, voi colinda deseori strada Hamra şi străduţele perpendiculare ca să privesc vitrinele şi să fac cumpărături împreună cu ea de la magazinele cele mai luxoase. Ne vom aşeza la o masă în legendara cafenea Modca, cu puţin înainte de a se închide, înconjurate de lideri ai stângii libaneze. Ne vom delecta cu gustări şi băuturi savuroase la Wimpy[2].

Nargues are darul de a arăta de minune cu orice ar pune pe ea. E mai mare cu şapte ani decât mine. E foarte matură pentru vârsta pe care o are şi mă copleşeşte imediat cu afecţiunea ei. E jurnalistă şi s-a instalat pentru un timp la Beirut, în acest cămin, ca să înveţe araba la Universitatea Saint-Joseph (USJ). Pentru mine, Nargues e un înger şi un exemplu perfect de conduită şi de reuşită profesională şi socială. Are un soţ frumos care îi aşteaptă cu nerăbdare întoarcerea şi o sună în fiecare seară ca să afle cum se simte la Beirut. Prezenţa lui Nargues în viaţa mea îmi permite să am un reper şi o stabilitate psihologică. Ştiu că pot să contez pe ea, căci nu e o fată frivolă, cum sunt altele la vârsta ei. Prezenţa ei mă face să mă simt în siguranţă.

Nargues mai are o calitate, deloc neînsemnată. S-a născut la Teheran, din părinţi iranieni de confesiune şiită. Asta e de ajuns ca s-o facă o sfântă în ochii mei. Sunt convinsă în sinea mea că tocmai acest detaliu face din Nargues o femeie atât de umană şi de amabilă. Pentru că e şiită. Pe vremea aceea, influenţată de recenta poveste de dragoste cu Abbas, aveam o viziune maniheistă asupra lumii. Cei buni erau şiiţii, iar cei răi – toţi ceilalţi. Totuşi, astăzi ştiu că Nargues este doar umanistă, că are un caracter bun şi că asta nu are nicio legătură cu religia părinţilor ei, un cuplu de intelectuali agnostici care a fugit din Iran în 1979, în urma detronării şahului. Nargues ştie să-mi insufle valorile ei umane nobile graţie bunătăţii sale, altruismului său şi propriului exemplu. Evitând să se amestece în viaţa mea, fără nicio dorinţă de a mă judeca sau de a mă controla, îmi canalizează ideile cele mai fruste şi fixează jaloanele parcursului meu iniţiatic.

La cămin, o întâlnesc şi pe Fiorella, o italiancă cu chip luminos, ochi albaştri lucitori şi bucle aurii. Ne simţim instinctiv apropiate una de alta. A stat în mai multe ţări arabe înainte de a se îndrepta spre Liban. Îmi vorbeşte despre descoperirile şi deziluziile ei survenite în cursul diferitelor sale sejururi. Comunicarea cu Fiorella este întotdeauna convivială. Deşi italienii sunt „occidentali”, deşi Fiorella e din Roma, Mediterana ne uneşte, contează mult în apropierea dintre reacţiile şi firile noastre. Reacţii şi firi pe care le-aş numi călduroase şi pe care alţii le-ar putea considera zgomotoase şi prea pasionale. În orice caz, aceste puncte comune constituie cheia de boltă a prieteniei noastre. Ochii ei de un albastru adriatic degajă o convivialitate care mă mişcă profund.

Împreună cu Fiorella şi Nargues, pornesc pe jos să descopăr Beirutul. Seara, mergem foarte des până pe strada Monnot ca să bem un păhărel la Pacifico, un bar foarte la modă. Dimineaţa, le însoţesc până la Universitatea Saint-Joseph, apoi mă pierd în cartierele din jur. La prânz, ne întâlnim ca să mergem la plajă fie la hotelul Riviera, fie la Sporting, fie la complexul sportiv Baia Militară. Toată coasta estică a Bierutului este privatizată. Porţiunea cu acces liber, cea de la Ramler al-Bayda, nu poate fi frecventată de femei. Plaja aceasta este plină de bărbaţi din clasa mijlocie sau săraci, majoritatea muncitori sirieni. În acel mediu *macho*, apariţia unei femei în costum de baie poate să-i atragă multe neplăceri. Singura opţiune care ne rămâne este să mergem la plajele cu plată.

După câteva săptămâni, Beirutul *intra muros*, mai exact partea lui considerată „vizitabilă” de prietenele mele, nu mai are niciun secret pentru noi. Peste tot pe unde hoinărim, ne oprim mereu să stăm de vorbă cu locuitorii. O mină de informaţii inepuizabilă. Ni se spune unde trebuie să mâncăm, ce trebuie să vizităm, unde nu e bine să zăbovim. Ne folosim şi de flerul nostru. Cu suflete de aventuriere şi însufleţite de o afecţiune entuziastă pentru acest oraş cu multiple faţete, nu ezităm să-l străbatem de la est la vest, pe jos, mereu în căutare de adrenalină.

La căminul „Înţelepciunea” erau şi franţuzoaice. Unele se evitau sistematic „ca să trăiască un pic de înstrăinare”, cum ziceau ele. Într-o seară, Hortense, după ce ne-a însoţit până la Piaţa Sassine, renunţă în ultima clipă şi ne zice:

— Sunt prea mulţi francezi la serata asta, prefer să rămân la cămin.

Şi face cale-ntoarsă.

După ce a plecat Nargues, a trebuit să împart camera cu o canadiană, a cărei carismă debordantă m-a făcut să-i uit prenumele! Face un stagiu de două luni în Liban în cadrul unui ONG local. Nu-şi ascunde surprinderea când găseşte la Beirut toate firmele internaţionale de fast-food, cum ar fi McDonald’s, Hardee’s, Burger King… Sportivă, s-a înscris la un club de fitness înzestrat cu echipamentele cele mai moderne, unde se simte nespus de bine. În fiecare dimineaţă, ca mulţi libanezi, se trezeşte devreme ca să alerge pe cornişa Beirutului, de la Ain Mreisseh la Manara.

Înainte să vină în „ţara cedrilor”, ziarul local din comuna canadiană unde locuieşte publicase un articol despre alegerea ei eroică, aceea de a pleca în Liban, o ţară clasificată ca periculoasă. Imaginarul străin în general, şi cel occidental în special, este saturat de imaginea haosului care a domnit în Beirut timp de 15 ani. În Occident, se vorbeşte încă de Liban ca de un loc al violenţei şi al războiului, iar expresia „E ca-n Beirut!”, atât de dragă francezilor, este vorba de căpetenie în toate conversaţiile care evocă haosul, indiferent de locul unde te afli.

Probabil că expresia e valabilă încă atunci când te afli în Franţa, dar, după ce ajungi în Liban, îşi pierde complet sensul şi devine desuetă, perimată, atât de flagrant diferită de această imagine este dulceaţa vieţii din Beirut. În schimb, se pare că asta le prinde bine studenţilor occidentali, care se delectează cu facilităţile şi serviciile pe care le oferă capitala libaneză, permiţându-le în acelaşi timp să aibă în ţările lor o imagine de erou care înfruntă pericolele. E ca un fel de omerta. Vor să creadă în continuare şi să facă să se creadă că Libanul este o ţară periculoasă ca să nu strice aspectul măgulitor şi eroic al sejurului lor. Trebuie să păstreze ceea ce dă un gust picant, trepidant unei vieţi occidentale care a devenit prea previzibilă, prea liniştită şi prea perfectă, până la a fi complet plată.

În avionul care m-a adus la Beirut, am cunoscut-o pe Maya, o tripolitană originară din Akkar. Când am început să discutăm, m-a privit drept în ochi şi m-a anunţat pe un ton confidenţial, vrând parcă să mă liniştească: „Sunt sunnită”.

Alături de Maya am început să descopăr neîncrederea pe care o resimt libanezii sunniţi faţă de compatrioţii lor şiiţi. Datorită ei am început să înţeleg atitudinea circumspectă a lui Abbas când mă anunţase prima dată că era şiit. Sunniţii se simt aşadar superiori şi sunt convinşi că prin calitatea lor de tradiţionalişti deţin adevărul despre islam. În ochii lor, ceilalţi sunt doar nişte impostori în solda Iranului şi, din această cauză, nu sunt nici musulmani, nici libanezi. Sunniţii sunt în majoritate citadini. Locuiesc în oraşele mari de pe coastă, cum ar fi Beirut, Tripoli sau Saida. Îşi consideră compatrioţii şiiţi nişte ţărani necivilizaţi. Maya nu vede deloc cu ochi buni relaţia mea cu Abbas. Sora ei, care frecventează Universitatea Saint-Esprit din Kaslik, cartierul cel mai la modă al fiefului creştin Jounieh, iese cu un maronit pe nume Bashir. Mulţi libanezi creştini poartă acest renume ca un omagiu adus liderului Falangelor şi fondatorului Forţelor Libaneze[3] Bashir Gemayel, asasinat de miliţiile palestiniene în ziua de 14 septembrie 1982, la numai două săptămâni după ce fusese ales preşedinte al republicii.

Maya, care nu poartă văl, dar e o practicantă ferventă a islamului, îl apreciază foarte mult pe iubitul surorii sale. Când vorbeşte despre cuplul lor, descrie o poveste idilică. Spune că visează să întâlnească şi ea un bărbat iubitor, grijuliu, care s-o copleşească cu cadouri de valoare şi cu atenţii, la fel ca Bashir. Deşi, în islam, femeilor nu li se permite să se căsătorească cu un nemusulman şi nu e prevăzut ca Bashir să se convertească, Maya nu vede niciun inconvenient ca sora ei să se întâlnească cu un creştin. Mai mult, le binecuvântează iubirea.

În schimb, este intransigentă în privinţa relaţiei mele cu Abbas, căruia îi zice „şiitul” şi pe care refuză categoric să-l întâlnească. Îmi repetă la nesfârşit refrenul: „Trebuie să

rupi relaţia, nu te mai coborî la acest nivel". Maya îi consideră pe şiiţi o clasă socială, nu o confesiune, oricum inferioară religiei ei şi purtătoare a tuturor viciilor. Nu-i împărtăşesc deloc convingerile. Totuşi, diferenţele sociale, culturale, ideologice şi angajamentul lui Abbas în Partidul lui Dumnezeu vor pune capăt până la urmă relaţiei noastre. Ruptura devenise inevitabilă.

Maya e dezamăgită că povestea de dragoste a surorii sale nu poate să se împlinească din cauza tuturor acestor obstacole religioase şi culturale, dar asta n-o împiedică să cocoloşească cuplul, să-l binecuvânteze şi să-l admire. Când Bashir o aude pe Maya folosind cuvinte aspre împotriva lui Abbas, replică râzând: „Câţi şiiţi sunt în Liban? Trebuie să le dăm două pălmuţe la fund şi se vor întoarce fuguţa în Iran!". Nu e umor caustic. El, care n-a părăsit niciodată fieful maronit din nordul ţării şi nu cunoaşte din Beirut decât partea de est, e foarte departe de a-şi imagina cât de populat este cartierul Dahiyeh şi cât e de bine să trăieşti acolo.

În Liban, mai cu seamă în urma războiului civil, familiile libaneze, indiferent de confesiune, au devenit foarte ataşate de practicile lor religioase. Nici cele mai mari poveşti de dragoste nu pot să încalce aceste reguli sau să le înfrunte. Nu e deloc ceva obişnuit, ba chiar e imposibil să vezi un creştin convertindu-se ca să se căsătorească cu iubita lui musulmană sau viceversa. Familia, prietenii l-ar renega; familia soţiei nu l-ar accepta niciodată. I-ar fi cu neputinţă să aibă o viaţă socială. N-ar mai putea să adere la un partid politic, toate confesionale şi comunitariste în fond, chiar dacă unele nu-şi asumă asta în teorie şi mimează deschiderea, toleranţa şi laicitatea. Ar fi taxat drept trădător de ai lui şi drept om fără principii de noii săi coreligionari care, în cazul celor mai diplomaţi, s-ar limita să şuşotească despre asta, dar i-ar spune-o în faţă la prima altercaţie.

Accesul la viaţa profesională fiind bazat pe recomandare, e în general foarte greu pentru un libanez apolitic sau areligios să ajungă într-un post care să-i permită să-şi câştige existenţa decent. Iar dacă am aborda partea tehnică a stabilirii unui contract de căsătorie, ne-am lovi imediat de o realitate: căsătoria civilă nu există în Liban[4]. Pentru a uni cupluri, pentru a celebra nunta, trebuie să treci prin faţa instanţelor religioase. Nicio unire între două persoane de confesiune diferită nu poate fi avută în vedere, spre marele necaz al Mayei. Acest al nu ştiu câtelea obstacol în calea căsătoriei mixte, la care Bashir şi Layal ar fi putut visa, împiedică unirea celor doi îndrăgostiţi la care ţine atât de mult şi a căror poveste de dragoste o face să viseze.

Maya părăseşte deseori districtul Akkar ca să vină în Beirut şi să petreacă zile întregi cu mine la cămin. Într-o seară de iulie, o însoţesc până la autogara Charles-Helou, pentru că se orientează greu în Beirut. Pe drumul de întoarcere, pe când mă aflu încă

pe podul autogării, o explozie asurzitoare îmi sparge urechile. În orice caz, cartierul autogării e tot pustiu. Mi-e frică, dar nu e nimeni în preajmă de la care să pot afla ce s-a întâmplat. De altfel, acesta e şi motivul pentru care nu se observă nicio mişcare de panică. Grăbesc pasul ca să ajung înapoi la cămin. Ajung în cartierul rezidenţial Remeil. Acolo, un bărbat în vârstă îşi udă liniştit florile în grădină. Atitudinea lui senină mă face să mă îndoiesc că am auzit explozia. Îl întreb totuşi fără să ezit. Îmi răspunde calm, schiţând un zâmbet patern:

— Nu-i nimic, trebuie să fie israelienii care au trecut bariera sunetului.

Trebuie să mă obişnuiesc cu asta. Încălcările spaţiului aerian al Libanului de către avioanele de vânătoare ale armatei israeliene sunt ceva obişnuit pentru libanezi. Probabil că am fost singura cuprinsă de panică în ziua aceea. Ca o bună libaneză demnă de acest nume, îmi continui apoi liniştită drumul spre cămin.

1. Referitor la Partidul Baas, care are o ideologie panarabă, înfiinţat în anul 1947. Se află la putere în Siria din 1970 (n.a.).

2. Cafenea emblematică de pe strada Hamra. Khaled Alwan, un militant al Partidului Socialist Naţionalist sirian, a ucis un ofiţer israelian şi a rănit doi soldaţi care stăteau pe terasa acestei cafenele în ziua de 24 septembrie 1982 (n.a.).

3. Miliţie falangistă la origine, Forţele Libaneze au luat avânt în anii 1980, sub conducerea lui Samir Geagea şi a lui Elie Hobeika. După Acordul de la Taef, Forţele Libaneze au devenit un partid politic care se opune cu încrâncenare dominaţiei siriene asupra ţării (n.a.).

4. Prima căsătorie civilă încheiată în Liban a fost aprobată şi recunoscută în aprilie 2013 (n.a.).

Capitolul 4

Plaja femeilor

Printre cele care locuiau la căminul „Înţelepciunea” se afla şi Yara. Am întâlnit-o într-o seară de august, când Nargues şi Fiorella tocmai plecaseră şi căminul începea să devină monoton, populat doar cu găşti de studente franţuzoaice prea puţin vorbăreţe şi înclinate spre comunicare. Atmosfera a devenit adormitoare, la limita suportabilului.

Yara e libaneză de confesiune şiită. Este originară din faimosul oraş Baalbeck, situat în nordul văii Bekaa. Îmi spune că este studentă în oraşul Zahlé şi că se află la Beirut ca să aştepte sosirea părinţilor ei, care lucrează la Londra. E de o frumuseţe strălucitoare. Pielea de culoarea fildeşului, talia fină, graţia îi conferă o alură de manechin. Yara vorbeşte numai araba. Sistemul educativ din Liban fiind trilingv sau măcar bilingv, afirmaţia ei nu e plauzibilă. Îi respect totuşi dorinţa şi nu încerc să aflu mai multe despre viaţa ei privată. De la o zi la alta, devenim tot mai apropiate. Poate pentru că bariera limbii face din mine singura ei interlocutoare valabilă dintre căministe. Ne organizăm activităţile zilnice împreună. Astfel, facem cumpărături, mergem la restaurant, la spălătorie, la plajă, întotdeauna amândouă. Apoi, cerem în cele din urmă un transfer şi împărţim astfel aceeaşi cameră câteva săptămâni, înainte ca ea să plece din cămin şi să se mute la un hotel de lux, la câţiva kilometri de Beirut, spre Hazmieh.

Libanul, care dispune de ceva mai mult de 200 km de coastă maritimă, are puţine plaje publice cu acces liber. Astfel, după modelul coastei din Beirut, întreaga coastă libaneză a fost ocupată de complexe balneare enorme.

Familia Yarei soseşte de la Baalbeck şi hotărâm să mergem împreună la plajă. Suntem ceva mai puţin de zece persoane: mama, sora şi mătuşa ei dinspre mamă cu copiii. Plaja Costa Brava îmi aminteşte de Mustafa, fratele lui Abbas. Tânăr căsătorit, şi-a pierdut viaţa încercând să-şi câştige existenţa. La lucrările de construcţie ale complexului balnear, făcuse pe electricianul. Murise electrocutat. Văduva şi bebeluşul lui, care nu l-a cunoscut niciodată, n-au primit niciun ajutor bănesc, ci doar compasiunea anturajului. Aşa că propunerea de a petrece o zi la Costa Brava, însoţită de anunţul că era rezervată femeilor – cele pe care educaţia, obiceiurile sau

conservatorismul lor le împiedică să stea în ţinută lejeră în faţa necunoscuţilor –, înseamnă să mi se anunţe de la bun început tonul acestei ieşiri: lugubru şi auster. Vom petrece o zi cu nişte mame de familie deloc în largul lor, scăldându-se în veşmânt lung şi cu eşarfă, un spectacol mai curând deprimant, nu foarte plăcut vederii.

Asta mă duce cu gândul la copilăria mea, când locuitorii din cartierele sărace ale Tunisului veneau cu trenul din suburbii duminica şi luau cu asalt plajele pe care noi, vecini cu aceste suburbii, le părăseam cu această ocazie. Deşi sunt curioasă şi dornică să ştiu mai multe despre toate componentele mozaicului libanez, nu mă entuziasmează ideea de a-mi petrece această zi la „plaja femeilor”. În plus, e împotriva educaţiei şi principiilor mele. N-am fost crescută în spiritul separării sexelor. Caracterul mixt face parte integrantă din fiinţa mea. Şcoala primară la care am învăţat era mixtă, la fel şi gimnaziul şi liceul. La ceremoniile festive sau funerare ale familiei mele, prima acest caracter mixt. Chiar şi francezii cu care corespondam la şcoală, graţie unui program conceput de învăţătoarea mea – care nu era alta decât mama –, erau fete şi băieţi. Toată viaţa mea, caracterul mixt a fost la ordinea zilei şi, în consecinţă, e ceva de la sine înţeles. Să aud de „o plajă pentru femei” înseamnă, pe de o parte, un anunţ şocant şi misogin după părerea mea şi, pe de altă parte, arhaic şi depăşit, mai ales într-o ţară care se laudă că e Elveţia Orientului Mijlociu. Acest sexism flagrant mă deranjează foarte mult, ieşirea asta la plajă nu e de bun augur şi se anunţă sub cele mai rele auspicii.

Când reuşim în sfârşit să găsim un taxi care acceptă să înghesuie cinci adulţi şi trei copii într-un Mercedes-Benz 280, o luăm pe autostrada sudului în direcţia Khaldeh. La intrarea complexului balnear, suntem cercetate cu privirea de supraveghetori, trecem prin porţi electronice şi detectoare de metale, în timp ce genţile noastre defilează pe banda scannerului. Măsuri de securitate drastice! Panouri mari înfăţişează telefoane portabile şi aparate foto barate cu roşu. E strict interzis să intri în incinta complexului cu acest tip de material. Şi pe bună dreptate!

Cum trecem pragul platformei pe care este situată piscina, ni se înfăţişează o privelişte puţin obişnuită. Atât de puţin obişnuită, încât îmi zdruncină serios prejudecăţile: găşti de fete şi femei cu pielea ca de fildeş, ochi albaştri şi corpuri sculpturale îşi leagănă şoldurile în ritmul ultimelor şlagăre libaneze. Bikini decupate, desenate pe trupurile lor de zeiţe, unghii pilite, lăcuite cu grijă, păr aranjat cu îndemânare de-ai zice că abia au ieşit de la coafor, păr drept, ondulat, buclat. Păr negru, şaten, ornat cu şuviţe de un blond platinat, care se numeşte în mod obişnuit *high-light* şi reprezintă moda momentului, mici podoabe fără prea mult gust care cad peste sâni generoşi, pe jumătate acoperiţi de cupele minuscule ale costumelor de baie. Brăţări subţiri din aur la glezne. Tatuaje fin desenate pe umeri şi pe partea de jos a spatelui.

Piercinguri ispititoare în buric. Bombe sexuale care umblă şi-şi leagănă şoldurile pe ritmurile îndrăcite ale muzicii locale.

Ne punem şi noi costumele de baie. Accesul la plajă este protejat. Partea rezervată la Costa Brava e închisă – în mod natural sau nu – între două coline. Această poziţie permite protejarea intimităţii clientelor care preferă băile de mare, nu apa cu clor a piscinei.

Aproape peste tot, pancarte semnalează că începând de la ora 18:00 complexul este rezervat familiilor. La ora aceea, în serile de vară, în Liban e cald încă. Arşiţa abia începe să slăbească şi soarele devine mai blând. Apa Mediteranei, care a absorbit toată căldura zilei, devine călduţă şi plăcută, încurajându-i pe cei ce se scaldă să-şi prelungească şederea în apă.

La 17:30 fix, toată lumea, într-o mişcare aproape militară, se grăbeşte spre vestiare. Mai zăbovesc puţin în piscină. Savurez acea ambianţă mediteraneană pe care o îndrăgesc atât de mult. Frumoasele făpturi intră în vestiare în costumul de baie la modă din două piese şi ies de acolo metamorfozate, îmbrăcate în *chador* negru, acoperite din cap până-n picioare, în ţinută reglementară care respectă Şaria şi cu văl. Nu sunt bărbat. Sunt o heterosexuală absolută, dar, după această zi petrecută la Costa Brava, nu mai văd în acelaşi fel femeile în *chador*. Când întâlnesc privirea uneia dintre ele, mintea mea nu poate să nu şi-o imagineze în bikini şi într-o legănare de şolduri demnă de Shakira sau de Beyoncé pe nisipul fierbinte al Mediteranei!

E deja ora 18:00. Încă lenevesc pe şezlong, delectându-mă cu un suc de fructe foarte rece şi o narghilea cu aromă de pepene. Urmăresc veselul şi ciudatul dans al acelor femei când, deodată, în faţa mea apare un bărbat bărbos, cu o expresie încruntată. Îmi ordonă pe un ton ferm şi tăios „să mă îmbrac rapid”. Costa Brava are reputaţia de a fi un complex condus de apropiaţi ai Hezbollah-ului. Deoarece plaja primeşte familii începând de la ora 18:00, nicio femeie nu are dreptul să se arate în costum de baie din două piese după această oră. Nu e o alegere personală lăsată la discreţia clienţilor, acesta este regulamentul şi trebuie să mă supun. Naiva de mine, îmi închipuiam că orarul era stabilit pentru protejarea femeilor cu văl de privirile familiilor. Înţeleg acum că e făcut astfel încât să protejeze familiile de imaginea „nedorită” a femeilor în bikini.

De la o zi la alta, Yara îmi face din ce în ce mai multe confesiuni. Îmi explică în sfârşit că nu părinţii i-au plătit căminul, nici hotelul, nici şederea la Beirut, ci un om de afaceri bogat din Golf. Pe acest bărbat n-am să-l văd niciodată. În schimb, Yara mi-l prezintă pe Haidar, un brunet frumos şi taciturn, în vârstă de vreo 30 de ani, viril, înalt, fermecător. Este administratorul câtorva magazine din apropiere de Baalbeck. E căsătorit şi are doi copii mici. Yara mi-l prezintă la început ca pe un prieten al familiei,

apoi îmi mărturiseşte că e amanta lui.

Toate astea se petrec cu prilejul primei mele vizite la familia ei, la Baalbeck. Mergem acolo cu transportul public. Familia este foarte modestă. Când sosim, înainte chiar de a ne saluta, toţi se năpustesc spre ea s-o întrebe ce le-a adus de la Beirut. Mama îi înşiră îndată datoriile pe care familia le-a adunat de la ultima ei vizită. I se adresează pe un ton de dojană şi speră că a strâns destui bani pentru achitarea lor. Yara nu prea are de ales. Mama ei e casnică, are trăsăturile dure şi rigide. Tatăl are o barbă care a început să încărunţească. Pare abătut, ostenit sau blazat. E greu să-l descrii cu precizie, dar afişează aerul acelor oameni foarte evlavioşi ce par să aibă momente de absenţă. Poate din exces de pietate, li se întâmplă deseori să fie în comuniune cu Dumnezeu, ceea ce ne dă impresia nouă, fiinţe mai puţin pioase şi muritoare, că sunt cu gândul în altă parte. Ca şi cum ar trăi într-o lume paralelă.

Suntem în anul 2003 şi Hezbollah-ul, încă sinonim cu Rezistenţa Islamică Armată, nu este un partid cu adevărat integrat în peisajul politic libanez. În plus, acţiunile sale sociale şi de caritate, puşculiţele galbene şi albastre de la colţurile străzilor şi prăvăliile din teritoriul aflat sub influenţa sa îi garantează locul sacru şi de neatins. Dacă e să te iei după felul cum arată, nu eşti mirat să afli că tatăl Yarei este apropiat de Hezbollah. Dar nu haina îl face pe om. În schimb, te uluieşte tăcerea lui complice, ba chiar încurajarea şi, mai mult, constrângerea pe care le impune fiicei sale de 20 de ani să nu se întoarcă acasă fără bani. Acest domn, pios în aparenţă, îşi obligă fiica să se prostitueze. Nu există justificare pentru un tată care nu-şi îndeplineşte rolul protector şi se comportă ca un proxenet. Cruzimea acestui comportament rămâne totuşi de înţeles şi logică dacă ţinem cont de situaţia materială a familiei: tatăl şomer, mama casnică. În plus, în Liban nu există ajutoare sociale, de unde şi recurgerea frecventă la mijloace ilegale cum ar fi prostituţia sau comerţul cu stupefiante.

Baalbeck seamănă cu un oraş-fantomă. Templul roman, prost întreţinut, oferă peisaje jalnice şi lugubre. Nici măcar ambianţa picnicurilor familiale de pe malul râului nu are acea bucurie de a trăi libaneză pe care o găseşti la Beirut, în suburbia lui de sud sau în sudul ţării. Ambianţa de la Baalbeck e mai degrabă mohorâtă. Recesiunea şi şomajul se citesc în ochii oamenilor, pe feţele lor şi chiar pe zidurile caselor şi prăvăliilor puţin frecventate. Nu este aşadar de mirare că tatăl Yarei îşi împinge fiica să se prostitueze, nu e ceva chiar atât de pervers, este un lucru justificat de un stupid – şi nu mai puţin condamnabil – instinct de supravieţuire.

Yara este o fiică afectuoasă. Nu are insolenţa pe care ar fi putut s-o capete conştientă fiind că deţinea o putere materială asupra familiei. Este extrem de inteligentă şi de perspicace. Îndeajuns ca să relativizeze şi să accepte situaţia de şef al familiei la vârsta

ei şi printr-un mijloc nu prea onorabil. Încerc să-mi ascund emoţia ca să n-o jignesc, dar eu par mai impresionată de soarta ei decât ea însăşi. Situaţia ei mă mâhneşte mult. Refuz să-i revăd familia. Reaua-voinţă a părinţilor faţă de propria fiică mi se pare de neînţeles şi de neiertat. Boicotarea lor este gestul minim pe care pot să-l fac ca să-mi exprim solidaritatea cu Yara. Poate că are aceeaşi putere şi asupra bărbaţilor, deoarece reuşeşte să mă convingă să revin cu ea în Bekaa. Dar, de data asta, îmi propune să conduc maşina pe care a închiriat-o cu această ocazie. Neavând permis de conducere, izbuteşte să mă convingă promiţându-mi că nu vom dormi la părinţii ei.

De data asta, câştigul periplului nostru baalbeckian este trecerea prin faimosul sat Britel. Mă rog, faimos în Liban. Toţi libanezii au auzit de Britel. Toţi libanezii în afară de mine. Acest sătuc, care se află în apropiere de Baalbeck, este cunoscut ca fiind un cuib de răufăcători. În Liban, când ţi se fură maşina, ai mari şanse s-o găseşti la Britel. Când, din greşeală, intri cu maşina în acest sat, e ceva neobişnuit să ieşi tot cu ea. În afară de cazul în care le poţi plăti o răscumpărare considerabilă hoţilor. Oricum, dacă nu eşti din Britel, n-ai niciun motiv să te duci la Britel.

Ceea ce nu ştiu în ziua aceea este că o duc pe Yara la unul dintre şefii mafiei locale. Pur şi simplu! Beneficiem aşadar de imunitatea garantată de şef şi nimeni nu se poate atinge de noi. Parcăm maşina în faţa unei locuinţe modeste, asemănătoare cu toate celelalte din sat. Ne întâmpină o femeie în vârstă şi insistă să intrăm amândouă. Ne supunem. Ne instalăm în salon, un salon mare, mărginit de jur împrejur de saltele aşezate pe jos. Ni se alătură repede un tânăr pirpiriu, cu barba neîngrijită. Este prietenul Yarei. Ne salută politicos, apoi se scuză şi se retrage cu ea în altă încăpere, lăsându-mă să port cu mama lui o discuţie pe care astăzi o consider total suprarealistă. Insistă să-mi ofere o cafea şi refuz amabil pentru că, printre altele, femeia mi se pare atât de săracă, încât prefer s-o scutesc de costul unei cafele. Apoi, privirea mi se opreşte asupra unei stive de covoare rulate şi depozitate într-un colţ al sălii. Sunt covoare persane! Vânzând unul singur, această femeie ar putea trăi multă vreme confortabil.

Yara revine în scurt timp împreună cu prietenul ei, care are în mâini o cutie mare. O deschide şi scoate o mulţime de cecuri necompletate de la aproape toate băncile libaneze. Halucinant! Îi întinde unul Yarei şi plecăm. De obicei vioaie şi vorbăreaţă, acum e discretă şi nu-mi spune mai mult despre tranzacţia care a avut loc. Trecem pe la părinţii ei, îşi ia lucrurile, apoi ne întoarcem la Beirut.

Yara îşi petrece vara trecând dintr-un hotel în altul. Întotdeauna hoteluri de cinci stele. Luxul îi vine ca o mănuşă. S-a născut într-o familie săracă, desigur, dar are clasă. Când se machiază puţin şi se îmbracă în haine noi, se metamorfozează. Nimeni nu-i poate bănui activităţile dubioase, nici originea modestă. Dacă aş fi întâlnit-o într-una

dintre cafenelele din Rawcheh pe care le frecventează cu asiduitate, n-aş fi bănuit nicio clipă că practică acest gen de activitate.

Am încercat prin toate mijloacele s-o scot din ghearele acestei meserii ingrate, din ghearele familiei cupide şi iresponsabile, din ghearele lui Haidar, amantul ei, din ghearele călăilor săi din Golf care profitau pe rând de trupul ei tânăr şi fraged. I-am cerut fără ocol să nu se mai ducă la Baalbeck, să caute o slujbă respectabilă la Beirut. Când mi-a vorbit despre dorinţa unui om de afaceri, care o întreţinea, de a-i plăti cursuri de cosmetică, am îndemnat-o să accepte. Am încercat să-i transmit ambiţiile mele. I-am explicat că, prin perseverenţă şi voinţă, poţi reuşi şi-ţi poţi oferi o viaţă stabilă, onorabilă şi respectabilă. Îi plăceau cuvintele mele. Părea convinsă. Din păcate, nu ţinea mult. După câteva săptămâni, revenea la modul ei obişnuit de viaţă. Faptul că îşi câştiga cu atâta uşurinţă banii la vârsta de 20 de ani n-o încuraja să se obosească, să viseze să-şi câştige existenţa mai greu. Yara a ajuns chiar să mă suspecteze că aş fi invidioasă pentru câştigurile şi opulenţa pe care i le asigura activitatea ei. Totuşi, nu era nici rea, nici agresivă şi nu reuşeam să mă supăr pe ea. Pentru mine, Yara rămâne o victimă a părinţilor, a amantului, a călăilor ei, a societăţii libaneze ipocrite, indiferente şi nemiloase.

Capitolul 5

„Libaneza”

A venit sfârşitul verii. Părăsesc căminul „Înţelepciunea” ca să mă apropii de facultatea mea situată la Cola. Mă instalez în cartierul la modă şi anglofon Hamra, nu departe de Universitatea Americană din Beirut. Strada Bliss, pe care se află AUB[1], e plină de fast-food-uri. Găseşti aici de toate, de la mărcile multinaţionale cele mai celebre la lanţurile libaneze cele mai frecventate, inclusiv mici vânzători de *manousheh*, acele clătite groase servite, după dorinţă, cu cimbrişor uscat amestecat cu seminţe de susan sau cu brânză bulgărească *kashkawan*, devenită emblemă naţională deoarece este aproape nelipsită din bucătăria libaneză.

Intrarea la Universitatea Libaneză sau la „Libaneză”, cum e numită în mod obişnuit, se face prin concurs. Intru printre primii cinci şi încep anul cu multă hotărâre. Stăpânesc la perfecţie dialectul libanez şi nimic nu lasă să se creadă că am trăit 17 ani departe de ţara mea, dar îmi place să mă exprim în franceză. În cartierul Achrafieh, la căminul „Înţelepciunea”, mediul se preta folosirii francezei. Am căpătat obiceiul să conversez în această limbă, dar, în Beirutul de Vest, trebuie să te converteşti la moda arabofonă.

Cursurile sunt predate în franceză şi în araba clasică. Cei mai mulţi profesori sunt foarte competenţi, dar nu se află pe aceeaşi lungime de undă cu studenţii. Aproape toţi au un aer încrezut şi arogant. Cer să li se spună „doctor” şi-mi lasă impresia că particip la o producţie cinematografică egipteană unde ierarhia dintre profesori şi elevi este bine marcată şi respectată. Studenţii provin în marea lor majoritate din şcolile publice. Trebuie spus că, în Liban, sectorul public nu e bine cotat. Slăbit de anii de război, de corupţie şi de sectorizarea confesională şi comunitaristă, seamănă cu o carcasă goală. Profesorii şi-au făcut deseori studiile în străinătate sau în Liban la cele mai reputate universităţi private. Decalajul dintre maestru şi discipol este flagrant. La examene, unii studenţi învaţă pe de rost cursurile în franceză fără să le înţeleagă. Dacă uită un cuvânt, unul singur, uită imediat toată lecţia şi ratează anul. De altfel, chiar dacă reuşesc să-l treacă, asta nu se prea datorează calităţilor lor intelectuale, ci doar capacităţii de

memorare. Ambianţa la facultate este amicală, cu unele excepţii. Amicală, deoarece contactul este uşor. Există o singură clădire mare. Probabil că suntem cel mult câteva sute de studenţi. Asta favorizează comunicarea. Cu unele excepţii, deoarece clivajele politice sunt cât se poate de prezente. Cele mai importante sunt cele care opun partidele şiite Amal şi Hezbollah. Ele deţin pe rând, în funcţie de alegerile studenţeşti, preşedinţia Biroului Studenţilor. Adepţii partidului Amal sunt mai moderaţi, dar tensiunea dintre cele două tabere este palpabilă. Meciurile de fotbal sau de volei organizate în curtea facultăţii pot să se transforme deseori în mari dezbateri politice şi subliniază o rivalitate profundă şi încordată. Mă mir că protagoniştii nu se încaieră mai des.

Într-o dimineaţă de octombrie, mă trezesc tresărind brusc. Foarte aproape de unde locuiesc, un atentat a vizat coloana de maşini a eminentei personalităţi druze Marwan Hamadé. Acesta a scăpat teafăr ca prin minune. Mă rog, cu câteva sechele, dar n-a murit, în ciuda dorinţei ucigaşilor de a-l lichida. Apoi, viaţa îşi reia cursul. Nu se mai vorbeşte despre asta. Cred că a fost un act terorist izolat. Nu-mi imaginez nici pe departe anii întunecaţi care ne aşteaptă.

Zilele trec la facultatea din Cola destul de liniştite. Hotărăsc să mă mut într-un cartier mai apropiat. Pentru prima dată mă instalez într-un apartament de trei camere, împreună cu alte cinci fete. Ambianţa e departe de a semăna cu veselia de la Hanul spaniol, care îi face să viseze pe studenţi şi le insuflă dorinţa să trăiască o experienţă cosmopolită, bogată spiritual, simpatică. Colocatarele mele sunt studente fie la Universitatea Arabă din Beirut, fie la Universitatea Libaneză. Două instituţii ale căror clădiri se situează la mică distanţă de imobilul nostru. Fetele provin din familii modeste care nu au mijloace financiare să-şi înscrie vlăstarele la universităţi mai reputate şi mai costisitoare. Împart camera cu o tânără palestiniană foarte puţin vorbăreaţă. Tot ce ştiu despre ea este că se întoarce în fiecare weekend la Saida, la familia ei. Mai târziu, voi afla că locuieşte în tabăra de refugiaţi palestinieni Ain Helweh, în apropiere de Saida, şi că nu-i place să spună asta, de aceea n-am auzit-o niciodată rostind aceste cuvinte.

Mai este şi Tala, o tânără sunnită din Tripoli, metisă. S-a născut în Sierra Leone din părinţi de origine libaneză, dar ale căror familii se mutaseră de câteva generaţii în Africa subsahariană. De destul de mult timp ca să se amestece cu populaţia locală. Tala a fost adoptată de mătuşa ei care locuieşte în Liban. Au făcut din ea un cadou, la vârsta de zece ani, pentru o mătuşă care n-a fost niciodată căsătorită, fără copii. De atunci, nu prea a mai avut veşti de la părinţii ei biologici, care s-au despărţit şi s-au mutat fiecare în altă ţară din Africa, ca să-şi întemeieze noi familii.

Tala are o fire veselă, uneori e prea veselă şi prea vorbăreaţă. Un exces care ascunde suferinţele pricinuite de abandon şi de absenţa părinţilor. Totuşi, personajul cel mai

înduioşător din acest grup de colocatare este Razan.

Razan e originară din Hermel, un oraş situat la nord de Bekaa, pe cursul fluviului Orontes, în apropiere de frontiera siriană. Este cea mai modestă dintre toate. Poartă permanent un văl alb ca zăpada şi un fel de veşmânt închis la culoare, în general bleumarin. E ochelaristă. Are lentile foarte groase, deloc seducătoare, şi suferă de un strabism pronunţat. La toate astea se adaugă un caracter introvertit, care n-o face să fie colocatara cea mai apreciată şi mai populară.

Contrar celorlalte tinere din apartament, care se întorc la părinţi la fiecare sfârşit de săptămână, Razan nu părăseşte Beirutul. În felul ăsta nu rămân singură să devorez volumele lui Amin Maalouf, devenit scriitorul meu preferat. Aşa învăţ s-o cunosc şi s-o îmblânzesc. Face studii de farmacie ca să poată prelua mai târziu farmacia tatălui ei. E în anul întâi. Abia a împlinit 16 ani. Ţinuta vestimentară şi atitudinea ei te fac să crezi că are cel puţin cu 20 de ani mai mult. Mama ei a născut-o pe când era studentă la medicină, la numai 18 ani. Razan îmi arată fotografia unei femei tinere cu alură insolentă, care afişează un ruj de buze de un roz intens şi un păr blond platinat, la modă pe-atunci. Aşezată picior peste picior, ceea ce lasă să i se vadă coapsele până la jumătate, ţine mândră între degete o ţigară şi are o privire încrezătoare şi maliţioasă. Îmi vine greu să cred că e într-adevăr mama lui Razan, locatara cea mai săracă şi mai ştearsă a apartamentului. Dar Razan e o fată serioasă şi pioasă. E puţin probabil, chiar imposibil să se gândească să mintă sau să inventeze. Femeia insolentă care afişează în fotografie semne ostentative de opulenţă este într-adevăr mama ei. O mamă care nu-şi asumă faptul că a avut aşa de tânără acest copil, pe care îl reneagă în parte. Într-adevăr, familia lui Razan îi plăteşte înscrierea la facultate şi cheltuielile cu şcoala, dar nu-i îngăduie să se întoarcă acasă, la Hermel, decât o dată la două luni. În aceste două luni, Razan trebuie să se întreţină singură cu cel mult 100 de dolari. Mesele ei sunt frugale, reducându-se deseori la *labneh**[2] cu câţiva castraveţi şi roşii.

Razan îmi spune că nimeni n-a obligat-o să poarte vălul. Şi, după ce am văzut fotografia mamei sale, o cred. Razan respectă cu rigurozitate preceptele islamului. Îşi interzice să asculte muzică. Îmi spune că, dacă ascultă muzică, asta poate să trezească în ea „dorinţe nesănătoase”. Când o întreb care sunt aceste „dorinţe nesănătoase”, îmi răspunde că sunt dorinţe de dragoste, ceea ce-şi interzice, deoarece nimic nu trebuie s-o împiedice să-l iubească pe Allah şi numai pe Allah. Atunci îi sugerez, pe un ton sarcastic pe care seriozitatea ei prea mare nu-l poate detecta, să-şi imagineze că *habibi* – „fiinţe iubite”, în arabă –, care se repetă mult în cântecele libaneze, se referă la Allah sau la Mahomed şi că astfel poate să asculte muzică după pofta inimii, practicând în acelaşi timp cultul lui Allah şi al mesagerului său. Ideea îi place mult. Îmi mulţumeşte atât de

călduros, încât mă simt jenată pentru tonul ironic pe care i-am dat sugestia. Răsuflu uşurată că nu şi-a dat seama de persiflare.

Graţie unei butade înzestrate cu o logică simplă, am eliberat-o de o povară pe care o ducea de ani întregi. Razan îmi va fi recunoscătoare pentru asta pe toată durata şederii mele în apartament. Muzica a ştiut să-i vorbească sufletului ei. Schimbarea pe care şi-a îngăduit-o a apropiat-o de celelalte colocatare şi a făcut ca traiul ei de „oaie neagră" să fie mai puţin neplăcut.

Mutatul meu în Tarik Jdideh, un cartier unde sunt concentraţi musulmani sunniţi, coincide cu începutul Ramadanului. Ambianţa e de sărbătoare. Străzile sunt împodobite cu ghirlande multicolore şi cu steguleţe pe care sunt înscrise urări cu ocazia venirii lunii sfinte. Becurile colorate ornează toate vitrinele şi toate străzile cartierului. La chemarea la rugăciune care anunţă întreruperea postului, străzile rămân pustii, cât să înghită fiecare în grabă o gustare sau o salată, apoi îmbulzeala e şi mai mare. Deseori se întrerupe curentul, ceea ce se întâmplă când vrei şi când nu vrei în Liban. De altfel, memoria populară locală e plină de anecdote şi de umor negru care au drept principal subiect raţionalizarea aprovizionării cu electricitate ce a fost impusă ţării. Îmi amintesc de o seară în care întreruperea curentului la ceasul amurgului a durat doar zece minute. Ferestrele erau deschise – în octombrie, în Liban e încă foarte cald – când a revenit curentul. A izbucnit atunci un „ura" general în tot cartierul, atât de puternic, încât a putut fi auzit pe o rază de câţiva kilometri.

Nu-mi place această ambianţă sunnită din Beirut. Oamenii sunt prea serioşi după gustul meu şi prea puţin politicoşi. Comercianţii nu sunt amabili asemenea celor din periferia de sud. În mijlocul acestui Ramadan, te simţi singur şi abandonat în Tarik Jdideh. Astfel, unica mea dorinţă este să plec în mare viteză din acest cartier unde n-am stat nici măcar o lună încheiată. Sigur, prototipul este produsul ignoranţei, generalizările sunt lipsite de sens. Dar diferenţa de ambianţă între cele două cartiere populare este de netăgăduit. Ai fatalmente o preferinţă pentru unul sau pentru altul.

Încep curând să-mi caut un mic apartament în care să locuiesc singură. Numai că, în Beirut, să găseşti o locuinţă mică e o misiune imposibilă. Terenurile sunt puţine şi dezvoltatorii au obiceiul să construiască mastodonţi în care îngrămădesc apartamente de câteva sute de metri pătraţi; locuinţe unde pot să stea familii numeroase şi care îţi permit să te bucuri de o suprafaţă la fel de mare ca într-o vilă.

Cutreier cartierele periferice ale Beirutului, de la Tayouneh la Hazmieh, de la Chiyah la Sin el-Fil, fără succes. Un agent imobiliar mă duce să vizitez apartamente în cartierul Furn Chebbak. Caut peste tot, fără să favorizez un sector anume. Singurul meu criteriu este de ordin material. Dar, agentul fiind creştin, îmi oferă o listă de apartamente

situate în suburbii creştine. Când urc în maşina lui, mă supune, ca orice agent imobiliar demn de acest nume, unui adevărat interogatoriu. Nu înţelege de ce caut un apartament mic. Trage concluzia că nu stau bine cu banii. E inutil să-i explic că bunurile părinţilor mei sunt în străinătate, într-o ţară cu sistem monetar restrictiv şi rigid. O ţară care plafonează viramentele internaţionale şi le reduce la o sumă derizorie. O ţară care îşi privează cetăţenii de uzufructul propriilor bunuri dincolo de frontiere. E inutil să-i spun că vărul meu american a fost nevoit să renunţe la moştenirea tatălui său. Biletul pentru New York îl costa mai mult decât plafonul anual de 700 de dolari pe care avea dreptul să-i scoată din ţară.

Apoi vine şi momentul în care agentul imobiliar îmi pune întrebarea libaneză fatidică:

— Care e numele tău de familie?

Dacă ar fi fost să-mi inventez numele de familie, ceea ce nu s-a întâmplat, nu aş fi avut cum să fac o alegere mai bună. E un nume de familie neconfesional. Îl poartă şi creştinii, şi musulmanii. Şi cum pentru nimic în lume nu vreau să fiu catalogată, mi se potriveşte perfect. Libanezii sunt programaţi ca nişte automate. Nu e nevoie să mint. După răspuns, interlocutorul meu presupune imediat că sunt de-a lui. În general, întrebarea care urmează variază în funcţie de interlocutor. Astfel, un creştin întreabă: „Grecoaică ortodoxă din Achrafieh?”. Iar un musulman: „Şiită din Bint Jbeil?”. De cele mai multe ori, când este vorba de agenţi imobiliari, de şoferi de taxi sau băcani, răspund imediat afirmativ ca să pun capăt oricărei discuţii inutile. Dar, de data asta, Charbel, agentul imobiliar, e insistent. În plus, vizitele apartamentelor sunt lungi, ceea ce-i lasă destul timp să mă piseze cu întrebările aşa cum trebuie. Aşadar, mă întreabă:

— Şi pe tatăl tău cum îl cheamă?

Pe tata îl cheamă Mohamad. Niciodată un interogatoriu n-a mers atât de departe şi nu prea am experienţa acestei întrebări. Răspund instantaneu:

— A murit! Tata a murit! O rachetă l-a lovit drept în cap în timpul războiului şi a murit!

Mă felicit în sinea mea pentru replica promptă, dar Charbel nu se opreşte aici. A găsit în sfârşit explicaţia faptului că sunt în căutarea unui apartament abordabil financiar: sunt o tânără femeie orfană de tată, deci singură, săracă şi fără resurse după concepţia orientală machistă.

Trebuie spus că am plătit scump această minciună. Săptămâni şi luni în şir, când găsisem deja un apartament graţie verişoarei mele Noha, Charbel a continuat să mă sune ca să-mi propună, cu intenţii onorabile, mici slujbe: supraveghetoare de copii, chelneriţă în restaurante… De fiecare dată a trebuit să-i refuz amabil propunerile, care

aveau la bază în mod evident intenţii bune, dar frizau hărţuirea. Credea că eram la strâmtoare şi voia, prin această îndârjire telefonică amabilă, să-mi vină în ajutor. Charbel nu s-a descurajat uşor şi i-a trebuit mult timp până să mă lase să-mi înfrunt singură destinul de femeie în acel Orient mustind de machism exuberant.

1. American University of Beirut (n.a.).
2* Pastă de iaurt (n.tr.).

Capitolul 6

Februarie, timpul iubirii

Mă mut aşadar la începutul anului într-un apartament nou-nouţ, situat într-un cartier rezidenţial care se învecinează cu Universitatea Saint-Joseph şi Ambasada Franţei. Sunt la sfârşitul celui de-a doilea an la Universitatea Libaneză şi începem examenele din primul semestru.

Pe străzi se văd deja pregătirile comercianţilor pentru sărbătoarea îndrăgostiţilor. Sfântul Valentin are un gust special în Liban. Vitrinele devin roşii din cauza atâtor obiecte din pluş şi gadgeturi. Dughenele florăreselor se umplu de clienţi. Seara, restaurantele nu mai au mese libere. Propun meniuri speciale pentru această ocazie. Cu şampanie, lumânări şi ciocolată. Romantismul ieftin e în toi. Unele cupluri duc zelul până acolo încât poartă haine roşii. Inimile şi cuvintele *I love you* înfloresc peste tot. Chiar şi negustorii de trufandale şi măcelarii se transformă în vânzători de astfel de obiecte căutate. Frenezia începe la sfârşitul lunii ianuarie şi continuă crescendo până în ziua Z.

Luni, 14 februarie 2005. Avem examen la cursul de drept al mass-media, de la 10:30 la 12:30. O tăcere religioasă domneşte în sala de examen de la etajul al nouălea când, deodată, răsună o explozie asurzitoare. Ne repezim toţi odată la fereastră. Un nor imens de fum apare la orizont. Explozia pare să fi avut loc la extremitatea nordică a Beirutului de Vest, în dreptul celebrului hotel Saint-Georges.

Agitaţia pune stăpânire pe întreaga facultate. Examenele sunt suspendate. În curtea centrală întâlnesc alţi colegi. Rola, reprezentanta mişcării Amal, cutreieră nervoasă curtea cu telefonul mobil lipit de ureche. E înaltă, subţire, acoperită cu un văl pestriţ, după moda momentului. Poartă pantaloni mulaţi care îi pun în valoare formele frumoase. Rola îi cunoaşte pe toţi sau aproape pe toţi studenţii. Îşi declară sus şi tare tendinţele politice şi nu ezită să abordeze studenţii cu care n-a făcut cunoştinţă încă. Prezenţa şi agitaţia ei nu trec neobservate. Întotdeauna se găseşte cineva care s-o salute, să-i ceară o informaţie sau un serviciu. Ascultă de fiecare dată cu un aer vesel şi amabil. Rola ne anunţă imediat că atentatul a vizat coloana deputatului şi fostului prim-

ministru Rafic Hariri. Urmează reacţiile. Unii studenţi rămân indiferenţi, alţii îl regretă pe Hariri:

— Ce pierdere incalculabilă! A restaurat totuşi centrul oraşului, ceea ce e destul de *cool*! exclamă Batoul pe un ton sarcastic, nu fără un strop de sinceritate.

Numai Ghina, o studentă din promoţia mea, jubilează făţiş. Speră doar că nu e vorba de un zvon fals şi că Hariri e într-adevăr cel care a „crăpat”.

Părăsesc îmbulzeala de la facultate şi pornesc spre casă. Piaţa Cola, care de obicei geme de lume, e pustie acum. Nici măcar o maşină, nici măcar un taxi nu trece prin preajmă. Străbat străduţele până pe Cornişa Mazraa. Toate magazinele sunt închise. Bijutierii de pe strada Barbour au tras obloanele metalice. Unii afişează deja ferpare de deces şi anunţuri că îşi închid prăvăliile „până la noi ordine”. E o atmosferă de doliu.

Ajung acasă. La televizor se vorbeşte numai de asta, de atentatul care l-a costat viaţa pe fostul prim-ministru Rafic Hariri. Prezentatorul anunţă şi moartea a doi, apoi trei dintre cei care îl însoţeau, precum şi a câtorva trecători. Numărul morţilor creşte la fiecare cinci minute. Tăcerea lugubră ce domneşte afară contrastează puternic cu agitaţia care emană din informaţiile de la televizor. E un moment grav.

Învinuirile se ţin lanţ. Degete acuzatoare arată imediat spre Damasc. Hariri îndrăznise să înceapă o înfruntare cu Bashar al-Assad, refuzând prelungirea mandatului preşedintelui în funcţie Émile Lahoud, un pion al regimului sirian. A fost de ajuns ca să plătească cu viaţa. Nu spui niciodată „nu” unui regim totalitar sângeros, care, în plus, îşi exercită dominaţia asupra Libanului şi de aproape treizeci de ani beneficiază de un mandat din partea comunităţii internaţionale să acţioneze cum doreşte.

Se anunţă că înmormântarea lui Hariri va avea loc peste două zile. Hotărăsc, nu fără să tergiversez, că voi lua şi eu parte. Mă instalez la intersecţia bulevardului Bechara-Khoury cu bulevardul Independenţei, vizavi de cartierul Sodeco. De acolo observ cortegiul funerar înaintând solemn înainte de a coti spre stânga, în direcţia mausoleului. Un mormânt făcut pentru această ocazie în Piaţa Martirilor. Se învecinează cu moscheea Al-Amin, construită de Hariri, care era pe punctul de a fi inaugurată.

Sloganele şi pancartele ostile regimului sirian invadează spaţiul, în ciuda tentativelor de intimidare ale acestuia. Partidul Socialist Progresist[1] al lui Walid Jumblatt, acuzat de obicei că suge la două oi, este prezent, la fel ca şi stânga şi dreapta… De la ocuparea Libanului de către regimul sirian, în pofida numărului crescând al asasinatelor politice comise de acesta împotriva opozanţilor, nimeni nu îndrăznise vreodată să-l acuze nominal sau într-un mod atât de direct. Întotdeauna se murmura în

grupuri restrânse. Apoi, memoria scurtă a oamenilor făcea restul. Toţi uitau repede şi mergeau mai departe. Dar de data asta, şi încă din primele momente de după asasinat, e clar că datele s-au schimbat. Să fie datorită importanţei acestui om în cadrul comunităţii sale? Să fie pentru că oamenii s-au săturat de ocupaţia siriană? Sau poate toate la un loc? Oricum, datele s-au schimbat în mod clar. Regimul sirian a deschis cutia Pandorei şi libanezii nu-şi mai pot permite să rateze ocazia. Nu mai sunt dispuşi să-şi îngroape al nu ştiu câtelea mort, nici să-şi reia activităţile zilnice ca şi cum nu s-ar fi întâmplat nimic. Doresc o schimbare, o revoltă, o revoluţie. Numărul şi diversitatea confesională şi comunitară a participanţilor la funeraliile lui Hariri par să confirme această tendinţă. Independent de faptul că personajul era sau nu apreciat, indignarea în faţa acestui act barbar este unanimă şi adună o majoritate zdrobitoare de libanezi.

Aveam o cameră liberă în apartament şi voiam s-o închiriez. Am fost contactată de mai mulţi doritori. Alegerea mea s-a îndreptat repede spre persoana care s-a arătat prima interesată. După ce am schimbat câteva e-mail-uri, i-am trimis un răspuns pozitiv unui student francez ce trebuia să vină în Liban pentru studii. La câteva zile după asasinarea lui Rafic Hariri, am ieşit să-l întâmpin în faţa bisericii greco-catolice Sfântul Ioan Gură de Aur, unde îi dădusem întâlnire.

Era într-o ţinută degajată, trăgea după el o valiză mare şi neagră cu rotile şi părea puţin rătăcit, dezorientat. Un adolescent înalt, cu un debit verbal prea rapid. Articula foarte prost cuvintele. Îmi era greu să-i descifrez bălmăjeala. Treptat, am făcut cunoştinţă. Aveam impresia ciudată că îl cunoşteam dintotdeauna, că îl întâlnisem într-o viaţă anterioară ascunsă. Discuţia noastră semăna mai mult cu o regăsire foarte aşteptată decât cu o primă întrevedere. Am recunoscut imediat în ochii lui detaşarea mea şi bucuria mea de a trăi. M-am regăsit şi mi-am îmbrăţişat autenticitatea. Era ceva atât de intens şi de evident, încât această iubire trebuia consumată fără întârziere. Rupsesem de foarte puţin timp relaţia cu Abbas, dar întâlnirea cu Maxime avea blândeţea nopţilor de vară de la Sidi Bou Said, când briza ne gâdila plăcut nările cu parfumul îmbătător de iasomie şi de mâna-maicii-domnului. O cufundare plăcută în copilăria mea candidă şi lipsită de griji. Totuşi, iubirea noastră nu avea nimic candid, nici platonic. Atracţia fizică reciprocă era irezistibilă.

Totul a început când buzele lui le-au atins uşor pe ale mele, în amurgul unei lungi zile la Beirut. În centrul oraşului meu de suflet. În acel moment foarte precis s-a născut o relaţie care va cunoaşte peripeţii, lovituri de teatru imposibil de bănuit, dar care, stabilă şi solidă, nu se va rupe niciodată. Un potop de dragoste, de posesie şi de pasiune.

Maxime mi se destăinuia puţin câte puţin. Reuşeam să-i ghicesc şi să-i anticipez reacţiile la comportamentul tatălui său, ciudat şi imprevizibil, dar foarte asemănător cu

al tatălui meu. Zgârcit până la a deveni comic. Virtuos şi exemplar când e vorba să dea lecţii de bună-cuviinţă celorlalţi membri ai familiei. Imoral şi indulgent când e vorba să treacă cu vederea slăbiciunile altora ca să le câştige simpatia. Tată-model în public şi călău monstruos în particular. Definiţia perversului narcisist, pe scurt. Taţii noştri torţionari semănau în aşa măsură încât asta nu putea decât să ne apropie şi mai mult.

Fără să ridice un deget, Maxime m-a transportat din acea lume meschină cu care mă acomodasem prea mult, acea societate libaneză unde o tânără de vârsta mea era obligată să adopte un comportament foarte feminin, rămânând totodată serioasă şi rezervată în societate. Adoptasem acest comportament ca să mă modelez după calapodul lor şi să nu rănesc sensibilitatea lui Abbas, care ar fi fost probabil jignit dacă m-ar fi văzut luând iniţiative, cum ar fi să mă adresez unui comerciant în prezenţa lui, dacă m-ar fi surprins retuşându-mi machiajul în maşină sau dacă m-ar fi găsit stând pe jos în stradă, ca un băieţoi.

Maxime nu m-a schimbat cu nimic. Puterea iubirii, reciprocă şi spontană, aceea care se scrie cu „I” mare şi pe care o întâlnim o sigură dată în viaţă, dacă avem norocul s-o întâlnim, înseamnă să te regăseşti pe tine însuţi. Cu Maxime, m-am regăsit şi l-am regăsit pe el, ca pe o fiinţă dragă care îmi lipsea de-o veşnicie. Nu simţeam nevoia să mă destăinui lui. Ştiam că eram el, că el era eu. Mă recunoşteam în confidenţele lui. Îl cunoşteam înainte să-l fi cunoscut şi-l întâlnisem înainte să-l fi întâlnit. Îi regăseam în el pe fratele meu Chadi cu umorul lui, pe vărul meu Mazen cu firea lui distrată, adolescenţa mea şi frivolitatea ei, spontaneitatea mea, mersul meu rapid şi nonşalant, temperamentul meu! Îmi semăna, era eu însămi. Reacţiile, antrenul, tachinările, nebunia lui mă duceau spre mine însămi, spre lumea mea reală, în afara acestei lumi prea artificiale după gustul meu. Îmi plăcea, mă atrăgea, îl iubeam şi, de când îmi lăsasem buzele să se topească între buzele sale, pe o bancă din centrul Beirutului, în acel februarie 2005, nu ne mai opream din sărutat; pe stradă, fără să încercăm să ne ferim de priviri în acea ţară din Orientul Mijlociu cu aparenţe libertine, dar cu mentalităţi tradiţionaliste.

Era prima lui călătorie într-o ţară străină. În afara unor scurte sejururi la Marsilia, unde se aflau bunicii lui, într-un cămin de bătrâni, Maxime nu-şi părăsise locurile natale decât ca să se exileze într-un orăşel de provincie. Îşi continua acolo studiile superioare sub aripa tatălui său, care era funcţionar. Când mi-a mărturisit, pe ocolite, că era prima lui călătorie cu avionul, am crezut că era o gogoaşă, ca acelea pe care se amuza să mi le servească de când sosise. Dar batista lui de pânză, ochii care îi străluceau când i-am propus să mâncăm la un KFC pentru prima dată, aviditatea cu care se uita la televizor – avea să-mi explice mai târziu că nu avea televizor acasă – m-

au făcut să conştientizez că aveam de-a face cu un adult frustrat, un copil care refuza să crească pentru că i se confiscase copilăria. Mă simţeam parcă învestită cu o misiune, aceea de a-l face să recupereze timpul pierdut.

Eram copilăroşi, tineri, plini de viaţă. Mergeam pe jos ore întregi, cutreierând Beirutul. Ni se întâmpla să alergăm, să ne jucăm de-a v-aţi ascunselea, să ne punem piedică, precum doi puştani fluşturatici. Îl duceam peste tot. În cartierul armenesc, la Bourj Hammoud, ca să ne uităm la vitrine pe strada comercială Arax sau să bem suc bun de căpşuni şi banane la cofetarii de pe strada Armeniei; în cartierele cele mai luxoase din Beirutul de Est; în cartierele populare musulmane, în vest, unde francezii nu îndrăznesc niciodată să se aventureze. Făcea fotografii pentru munca lui de cercetare, dar şi ca să se laude, după ce avea să se întoarcă în Franţa, că a pătruns în labirinturile a ceea ce el numea „cartierele periculoase". Fotografia tot. Afişele cu martiri şi lideri politici, şabloanele, posterele şi sloganele hagiografice care lăudau meritele răposatului Rafic Hariri. Tot. Îl îndemnam să meargă mai departe când reticenţa îl împiedica. Mă simţeam în stare să-l protejez dacă ar fi fost arestat sau interogat. Arestările de străini care făceau fotografii erau foarte frecvente în Beirut. O mulţime de locuri adăposteau birourile unor partide politice, reşedinţe private ale unor politicieni sau zone militare protejate pe care era interzis să le filmezi sau să le fotografiezi, fără ca asta să se precizeze în vreun fel. Ne trezeam că încălcam atunci interdicţiile fără să vrem. Stăpâneam araba, mă aflam în ţara mea şi voiam să-l protejez, să-l ajut, să-l sprijin pe bărbatul pe care îl iubeam. Avea o fire introvertită. Era evident că-i ofeream susţinerea şi prezenţa mea. Eram femeia lui şi totodată ghid, interpret, muză, iubită, garantă şi protectoare.

Dimineaţa, înainte să plec la universitate, îi aranjam întrevederi cu jurnalişti, politicieni, personalităţi din societatea civilă. Toţi cei care, într-un fel sau altul, puteau să comenteze situaţia politică a ţării. Toţi cei care voiau să-i acorde câteva momente din timpul lor ca să-i ofere chei de lectură pentru acel Liban care îl intriga. Reţeaua mea de cunoştinţe era destul de întinsă şi faptul că fusesem prietenă cu Abbas îmi permisese s-o extind şi mai mult. Nu ezitam să depun eforturi şi făceam totul ca să reuşească. Reuşita lui era şi a mea.

Ne întâlneam deseori după-amiaza ca să manifestăm în Piaţa Martirilor. Cei care erau în favoarea lui Hariri şi împotriva regimului sirian îşi stabiliseră cartierul general în simbolica piaţă din centrul Beirutului. Cereau demisia guvernului Omar Karameh, care, după părerea lor, era complice la asasinat.

Când nu era manifestaţie, ne întâlneam deseori în apropiere de scara Saint-Nicolas ca să bem bere Almaza, înainte de a ne încheia seara la Grand Café din centru, proaspăt

reconstruită, fumând o narghilea până foarte târziu sau bând *arak* în sunet de lăută la Ahwet el-Ezez. Ne încheiam uneori serile la cinematograful Empire, în cartierul Sodeco. Ne plăcea la nebunie să ronţăim floricele caramelizate şi să ne uităm la filme care te fac să râzi sau să plângi. Îmi amintesc că l-am surprins plângând în hohote la filmul american *Million Dollar Baby*, în timp ce eu îmi înăbuşeam cu greu suspinele. Nu suportam nedreptatea. Eram însufleţiţi de dorinţa de a schimba lumea şi eram ferm convinşi că vom reuşi.

În seara de 28 februarie, ne-am dus să manifestăm. Armata libaneză încercuise Piaţa Martirilor pe un perimetru de un kilometru, împiedicând astfel accesul. Traversaserăm cartierul Saifi ca să coborâm spre zona maritimă a oraşului, în direcţia cartierului Gemmayzeh. Încet-încet, în jurul nostru se adunau tot mai mulţi oameni. Trebuia cu orice preţ să ajungem la manifestanţii care dormeau în piaţă şi care se aflau acum în interiorul perimetrului delimitat de lanţul de soldaţi. Am început atunci să cântăm imnul libanez, crescendo. Apoi, printr-o mişcare de mulţime solidară şi improvizată, ţinându-ne de mâini, am străpuns cordonul militar şi am pătruns în Piaţa Martirilor.

La sfârşitul acestei nopţi, guvernul Karameh a căzut, sub presiunea străzii. A fost prima manifestare a Primăverii Arabe. Poporul libanez îşi începuse revoluţia, dând un exemplu întregii regiuni prin acest elan de libertate şi de suveranitate. Libanezii îndrăzniseră în sfârşit să spună „nu” regimului sirian, care îi înăbuşea de 29 de ani. În timp ce Beirutul mişuna de zbirii şi agenţii de informaţii în solda regimului baasist, mii de libanezi au avut curajul să-şi înfrunte teama, ieşind în stradă ca să forţeze demisia unui guvern trădător. Ne-am întors acasă pe la şapte dimineaţa, mândri şi surescitaţi că trăiserăm împreună acest moment de referinţă din istoria modernă a Libanului, care va fi pentru posteritate începutul Primăverii de la Beirut – sau „Revoluţia Cedrilor”.

În timpul manifestaţiilor din Piaţa Tunurilor, Maxime se aşeza deseori în spatele meu. Torsul lui îmi atingea uşor spatele; mă lipea de el şi-mi săruta ceafa şi părul, lacom, cu toată afecţiunea şi dragostea pe care mi-o purta. Îi simţeam sexul întărindu-se în contact cu şalele mele. În fundal răsunau cântecele patriotice ale lui Zaki Nassif şi Majida Roumi, întrerupte de discursuri politice înflăcărate. Emoţia era maximă. Căldura îmi cuprindea trupul, dorinţa îmi era insistentă, debordantă, intensă. Ca de la sine înţeles, după ce-l primisem în inima şi în viaţa mea, l-am primit în patul şi în trupul meu. Cine altul, dacă nu el, merita ceea ce eram învăţate, în acest colţ de lume, să păstrăm cu sfinţenie pentru soţii noştri? Era inutil să lupt împotriva evidenţei, el era bărbatul vieţii mele, el era soţul meu. Cu Maxime descopeream erotismul. Cu el a căpătat sens deplin acest cuvânt în mintea mea de tânără virgină. Devenise Erosul meu, Mutunus[*2] al meu. Ce contau interdicţiile, ce contau regulile şi principiile! Nici măcar

nu mă gândisem că le încălcam, dispăreau de la sine prin magia şi irezistibila evidenţă a corpurilor noastre care se căutau, se completau, se împreunau în apoteoză.

Veşnicele mele întrebări, nesfârşitele mele reflecţii despre virginitate şi despre legitimitatea relaţiilor sexuale înainte de căsătorie dispăruseră pe altarul dorinţei trupeşti care mă atrăgea inexorabil spre Maxime. Voiam să-i primesc frustrările şi nu ceream decât ca ale mele să fie satisfăcute prin prezenţa lui lângă mine, în mine. Acest gând era de ajuns ca să mă facă să vibrez de plăcere. Revărsa în trupul meu toată ardoarea tinereţii sale şi nu jinduiam decât să fiu servită. Ca şi cum aş fi fost însetată de sămânţa lui de o eternitate. Ca şi cum porii pielii mele nu doreau decât să fie stropiţi după douăzeci de ani de abstinenţă. Eram tineri şi aveam o viaţă întreagă să ne iubim. Nu ne mai săturam. Trupurile noastre nu se mai săturau unul de celălalt. Corpul lui devenise al meu şi corpul meu devenise al lui. Îi ghicisem fragilitatea. Nu era nevoie să vorbim sau să-i explic ceva. Eram identici, născuţi ca să ne iubim şi să ne înţelegem. Limbile noastre puteau să se împletească până la extaz fără să ostenească vreodată. Trupurile noastre se împreunau neobosit, într-un elan nebunesc, pentru a ajunge la plenitudinea la care aspiră orice nemuritor.

Nu ştiu dacă îl iubeam pentru că el era eu sau îl iubeam pentru că eu eram el. Ştiu însă că în primăvara aceea noi am trăit ceea ce unii aşteaptă o viaţă, o eternitate sau nu vor cunoaşte niciodată: iubirea însoţită de dorinţa trupească. Un orgasm pentru emoţii şi un paradis pentru simţuri.

De cele mai multe ori, ne petreceam weekendurile departe de vacarmul şi îmbulzeala din Beirut. Închiriam o maşină şi plecam în nord, în sud, în Bekaa, în valea Kadisha ca să ne încărcăm bateriile în Cedrii lui Dumnezeu sau la Tripoli ca să mâncăm *halawet el-jeben* la cei mai buni cofetari, înainte de a urca la citadela Saint-Gilles ca să vedem oraşul de sus. Plecam în excursii interminabile pentru a ne întâlni cu această frumoasă ţară pe care o adoram. Sub carapacea lui de „dur”, zăream rana care se chinuia să se cicatrizeze, copilul care abia aştepta să-l iau în braţe. Şi l-am luat în braţe. M-am aruncat în braţele lui. De câte ori n-am cutreierat autostrada care leagă Beirutul de Saida! Ajungeam la Nabatiyeh şi ocoleam castelul Beaufort ca să ajungem în portul Fatmeh, apoi mergeam de-a lungul frontierei israeliene de la Kfar Kila la Adaysseh, de unde, la mai puţin de 300 de metri, puteam zări chibuţul Misgav Am. Adrenalina era la maximum. Degeaba ne duceam acolo în mod regulat, Maxime îmi repeta: „E ceva suprarealist, n-am să mă obişnuiesc cu asta niciodată!”. E adevărat, în imaginaţia noastră, Israelul era o ţară inaccesibilă, invincibilă, cu o existenţă livrescă. Şi acolo puteam să întindem mâna şi să-i atingem pământul! Din când în când, undele radio israeliene luau brusc locul celor libaneze şi ne pomeneam că ascultam emisiuni în

ebraică. Asta făcea ca momentele respective să fie şi mai suprarealiste.

1. PSP, înfiinţat în 1949 de liderul druz Kamal Jumblatt. Deşi are oficial o doctrină socialistă, laică şi anticonfesională, este format în principal din adepţi druzi. Din martie 1977, când a fost asasinat Kamal Jumblatt, este condus de fiul acestuia, Walid (n.a.).

2* Mutunus Tutunus era o divinitate romană reprezentată printr-un falus mare (n.tr.).

Capitolul 7

Primăvara de la Beirut

Aveam multă stimă pentru Hassan Nasrallah, secretarul general al Hezbollah-ului. Era un personaj carismatic ale cărui prezenţă şi prestigiu nu puteau decât să mă impresioneze. Maxime ajunsese să-i zică „preaiubitul tău”, atât de mult respect aveam pentru acest om. Dar, în luna martie a anului 2005, s-a prăbuşit un mit. „Ştrumful cu ochelari” se exprimă în urma căderii guvernului Karameh. Vorbind despre tabăra adversă, cea a antisirienilor, declară: „Ceilalţi au reunit câteva sute de manifestanţi şi pretind că au adunat majoritatea, în timp ce eu adun an de an mii pentru Ashura şi nu pretind niciodată că reprezintă majoritatea libanezilor! Vreţi să ne întrecem în cifre? Fie! Îmi chem toţi susţinătorii să se adune în Piaţa Riad-Solh marţi, 8 martie 2005!”.

Acest apel la adunarea din 8 martie lansat de Hassan Nasrallah cu arţag şi rea-credinţă va da naştere şi va imprima tot suflul adunării din 14 martie. Cuvintele lui ironice îi vor convinge pe ultimii reticenţi să se alăture mişcării populare spontane din 14 martie 2005. La Universitatea Libaneză, oameni nepăsători până atunci se angajează să iasă în stradă pentru a manifesta „ca să răspundă afirmaţiilor secretarului general al mişcării Hezbollah şi să-i arate că greşeşte provocând majoritatea libanezilor”.

Marţi, 8 martie, după-amiaza, mă postez împreună cu Maxime pe podul pietonal al bulevardului Bechara-Khoury, ca să observăm cortegiul de mărşăluitori şi de automobilişti. Un mare număr de automobile şi microbuze înmatriculate în Siria sunt parcate de o parte şi de alta a marii artere. Sigur, sunt mulţi, dar le lipseşte spontaneitatea, firescul adunărilor antisiriene la care ne-am obişnuit să participăm de la asasinarea lui Rafic Hariri. Ca să asigure o rată ridicată de participare, Nasrallah nu s-a limitat să-şi invite adepţii, ci a emis şi o *fatwa* considerând participarea la manifestaţie o misiune religioasă[1] care le revine: cei care nu participă vor comite un păcat şi nu-şi vor îndeplini îndatoririle de buni musulmani. Ce bun musulman ar vrea să-l mânie pe Allah? Piaţa Riad-Solh este neagră de lume. Dahiyeh şi sloganele sale pro Assad s-au mutat în inima Beirutului, pe durata unei manifestaţii bine organizate, dar lipsite de firesc.

La drept vorbind, această manifestaţie din ziua de 8 martie nu emană nimic impresionant sau surprinzător. Într-adevăr, aşa cum pretinde, Nasrallah obişnuieşte să adune mii de persoane cu prilejul sărbătorii Ashura. Numai locul s-a schimbat şi se degajă doar o aservire înjositoare faţă de un regim sângeros şi o provocare puerilă la adresa celeilalte tabere.

Luni, 14 martie 2006, încă de dimineaţă, scoşi din sărite de şase zile de propagandă mediatică prosiriană, ne începem pregătirile şi plecăm neîntârziat în Piaţa Tunurilor, înarmaţi cu drapelele noastre libaneze. Sosesc valuri de manifestanţi, în grupuri, cupluri, familii. Sunt bărbaţi, femei, tineri, bătrâni, bebeluşi, mulţimea se înghesuie, din ce în ce mai numeroasă. La difuzoare se aud cântece patriotice; drapelele libaneze flutură vesel cât vezi cu ochii. Al meu mi-a fost oferit în ziua funeraliilor lui Rafic Hariri. În schimb, a fost foarte greu să fac rost de unul pentru Maxime.

În Liban nu se obişnuieşte să ţii acasă drapelul naţional. În schimb, aproape toate locuinţele sunt decorate cu drapele ale partidelor politice. Până la urmă, am găsit unul în faţa celebrului snack-bar cu *falafelSahyoun*, la reparatorii de pneuri, care s-au transformat treptat în vânzători de drapele. Acestea împodobesc cu zecile faţadele garajelor uzate. Contrastul dintre culorile lor strălucitoare şi starea dărăpănată a garajelor este impresionant. Parcă ar sublinia renaşterea Libanului, încă o dată, din propria cenuşă.

O mare de oameni se revarsă în Piaţa Martirilor şi spaţiile învecinate. Până în Piaţa Riad-Solh, până la Tabaris, până la Gemmayzeh şi până la limita zonei maritime a Beirutului. De la funeraliile lui Gamal Abdel Nasser în Egipt, ţară care numără de cel puţin 20 de ori mai mulţi locuitori decât micul Liban, niciodată o manifestaţie n-a reunit în regiune un număr atât de mare de participanţi. O singură cerinţă: mulţimile solicită plecarea trupelor siriene care ocupă Libanul din 1976. În plus, vor să afle adevărul despre atentatul care l-a costat viaţa pe Rafic Hariri. Peste tot răsună cântece patriotice, de la cele clasice la cele compuse recent pentru plângerea lui Hariri şi deplângerea lipsei de securitate care domneşte în ţară. Oratorii se succedă pe podium, discursurile lor care cheamă la unitate emoţionează întreaga adunare şi o entuziasmează şi mai mult.

Eu şi Maxime suntem revoluţionari în suflet. Laitmotivul nostru? Un citat din Oscar Niemeyer: „*Quando a vida se degrada e a esperança foge do coração dos homens, a revolução é o caminho a seguir*”[2]. Avem în trup şi în suflet revoluţia din Liban. Această stare de spirit este motorul fuziunii noastre. Ziua de 14 martie este făcută pentru noi. Ne contopim cu masa de oameni cu toată ardoarea tinereţii noastre, ca nişte valuri dezlănţuite. Vrem ca Libanul să se elibereze de jugul baasist. Scandăm sloganele ostile

prezenţei siriene. Maxime le repetă cu acel accent francez care, în urechile mele, seamănă cu al unui copil care rosteşte stângaci primele cuvinte:

— *Horriyé! Siyadé! Istelal!*[3]

Asta mă face să mă topesc de tandreţe, iar pe el să fie şi mai înduioşător şi mai seducător în ochii mei.

Mass-media din lumea întreagă vorbeşte în seara aceea despre Revoluţia Cedrilor şi despre manifestaţia fără precedent care a adunat un milion de libanezi. Aşa ceva nu s-a mai văzut niciodată! Libanul, asemănător ca dimensiuni unui departament francez, cu cele patru milioane de locuitori ai săi, a fost martorul adunării unui sfert din populaţia lui în acelaşi loc, strigând ca un singur om pentru a cere sfârşitul ocupaţiei siriene.

Ca urmare a acestor manifestaţii, în aprilie 2005, armata siriană îşi retrage în sfârşit toate trupele. Libanul este eliberat după 29 de ani de ocupaţie. 29 de ani în care libanezii, indiferent de confesiune, au îndurat abuzuri, torturi, încarcerări fără proces, atentate, asasinate politice şi umilinţe zilnice. Nu se vorbeşte îndeajuns despre oroarea şi teroarea pe care regimul baasist le-a impus în Liban în aceşti ani prea îndelungaţi. Pe teritoriul libanez au fost comise crime împotriva umanităţii. Violări ale drepturilor omului au fost săvârşite fără ca ambasadorii arabi, nici omologii lor europeni, care se erijează totuşi în apărători ai drepturilor omului, să se indigneze sau să reacţioneze. În cele din urmă, curajul poporului libanez, acelaşi care alungase ocupanţii israelieni din Libanul de Sud, a permis eliberarea restului teritoriului de ocupanţii sirieni.

Profesoara noastră de tehnici de interviu de la Universitatea Libaneză, Nathalie Ghanem, este foarte franţuzită. Şi-a luat diploma la Sorbona şi stagiul de la sfârşitul studiilor l-a făcut la ziarul *Le Monde*. Este foarte mândră de asta. De aceea, în timpul orelor de curs, avem mereu parte de povestea şederii sale la Paris. E creştină maronită, dar departe de a fi credincioasă. Critică deschis la creştinism noţiunile de pedeapsă şi de recompensă, precum şi pe aceea de păcat. Ia un ton ironic când vorbeşte despre Iisus şi despre Maria. Asta nu-i deranjează pe studenţii musulmani. Nici prin gând nu le trece că spusele ei se pot aplica şi religiei lor, care include concepte la fel de absurde.

În cursul unuia dintre expozeurile sale pasionante, Nathalie Ghanem vorbeşte despre instalarea la hipodromul din Beirut a unui centru mediatic pentru întreg Orientul Mijlociu. Ideea este să poată fi primiţi în această incintă disidenţi politici, dar şi militanţi în exil sau care au făcut închisoare. Avionul care i-ar transporta ar ateriza direct pe platformă. Ar purta o discuţie înregistrată cu jurnaliştii, apoi ar pleca, fără să aibă nevoie de viză sau de o autorizaţie prealabilă ca să intre pe teritoriul libanez. Profesoara citează cazul lui Michel Aoun. Reacţia colegei noastre Hawra Hamieh nu se lasă aşteptată. Se ridică şi exclamă pe un ton agresiv şi hotărât:

— Refuzăm categoric ca un criminal să pună din nou piciorul în Liban! Nici nu se discută ca acest proiect să se realizeze pe teritoriul nostru naţional! Aici nu e loc pentru trădători şi vânduţi!

Michel Aoun sau „Generalul”, cum îi spun afectuos susţinătorii lui, este un maronit provenit din rândul proletariatului creştin. A urcat rapid treptele unei cariere militare fulminante, în urma unei pregătiri dobândite în Liban, în Franţa şi apoi în SUA. S-a întors în mijlocul războiului civil la începutul anilor 1980, ca să se alăture armatei libaneze. După ce a obţinut rapid câteva victorii, îndeosebi împotriva miliţiilor palestiniene, a miliţiilor siriene şi a PSP-ului lui Jumblatt, a fost numit şeful forţelor armate în 1984 de către Amine Gemayel, pe atunci preşedintele republicii.

Aoun este cunoscut mai ales pentru că a fugit din palatul de la Baabda, luat atunci cu asalt de armata siriană, lăsând în urma lui soţie, copii, acoliţi, ca să se refugieze în incinta Ambasadei Franţei, de unde a ajuns la Paris ca refugiat politic câteva luni mai târziu. Acest comportament deloc glorios nu i-a făcut să-şi piardă entuziasmul pe susţinătorii lui, care, timp de 15 ani, au continuat să manifesteze şi să scrie pe ziduri sloganul „Aoun se va întoarce”, punându-şi viaţa în pericol, în timp ce Libanul era sub dominaţia regimului baasist ostil. Un slogan care a făcut parte integrantă din peisajul urban creştin libanez până la revenirea Generalului, în mai 2005.

Această revenire, numită tsunami de către Walid Jumblatt, s-a transformat repede în coşmar pentru mulţi dintre susţinătorii lui. Politicianul hârşit, care a putut pune din nou piciorul pe pământul libanez graţie revoluţiei din 14 martie, s-a aruncat repede în braţele foştilor săi inamici. Discursul lui a devenit curând îngăduitor faţă de prosirieni, ajungându-se până la semnarea unui acord cu duşmanul lui declarat, Hezbollah-ul.

Putem să credem ce vrem despre Hezbollah, dar, indiferent dacă îi susţinem linia politică sau ne opunem acesteia, Partidul lui Dumnezeu are dintotdeauna meritul de a fi fost fidel propriilor principii: prosirian şi proiranian până în măduva oaselor. Îndeajuns ca să stârnească îndoieli în privinţa caracterului său libanez şi a legitimităţii sale pe scena politică libaneză. Cât despre Aoun, setea lui de putere şi dorinţa lui înverşunată de a se întoarce la Baabda depăşesc toate limitele şi toate principiile. Totuşi, lucrul cel mai şocant nu e ambiţia sa, ci faptul că partizanii lui continuă să-l urmeze, asemenea oilor lui Panurge, în pofida schimbărilor sale de atitudine şi de opinie bruşte şi absurde, dovezi ale unui egoism monumental, care îl descalifică în calitate de lider.

Pe 6 februarie 2006, Generalul, care şi-a întemeiat legitimitatea populară pe lupta lui împotriva Siriei, atinge paroxismul delirului atunci când semnează faimosul Document de înţelegere cu Hezbollah-ul în biserica Mar Mikhael, apoi dă mâna cu Ahmadinejad şi cu Assad câteva luni mai târziu, pe când mulţi dintre partizanii lui zăceau încă în

temniţele regimului sirian! În timp ce Aoun huzurea în capitala franceză, zeci şi chiar sute de tineri libanezi care îi erau fideli continuau să manifesteze contra ocupaţiei siriene primejduindu-şi viaţa şi libertatea. Michel Aoun nu a ezitat să calce peste cadavrele oprimaţilor, peste vieţile pierdute ale prizonierilor, sacrificaţi cauzei sale, ca să dea mâna cu călăii lor. Dacă drumul spre iad este pavat cu intenţii bune, cel al lui Aoun spre Baabda este pavat cu sângele, cadavrele, supliciile şi gemetele celor oprimaţi.

Iată ce ne spune istoria despre Michel Aoun. Totuşi, nu ne spune care a fost reacţia colegei noastre Hawra Hamieh de la Universitatea Libaneză. Generalul, cum îl numesc acum oamenii mişcărilor Hezbollah şi Amal, îi mai stârneşte oare resentimente? Istoria nu ne spune nici dacă, asemenea multor fete cu văl, Hawra a început să poarte văluri, rochii şi accesorii bătând în portocaliu în onoarea noului aliat.

Istoria precizează însă că Nathalie Ghanem a fost în prima linie ca să-i ureze bun-venit idolului ei în momentul întoarcerii în ţară. Cel care, după 15 ani de exil, i-a primit pe jurnalişti şi mulţimea de oameni cu o memorabilă criză de nervi, o mutră respingătoare şi un strigăt strident când a considerat că aceştia făceau prea mult zgomot. Toate astea se întâmplau în mai 2005, la aeroportul internaţional din Beirut, botezat acum Aeroportul Rafic Hariri.

Valul de atentate continuă. Pe 2 iunie 2005, un atentat cu maşină-capcană îi aduce moartea lui Samir Kassir, jurnalist eminent şi profesor de ştiinţe politice la Universitatea Saint-Joseph. Acest franco-libanez cu origini siriene şi palestiniene este autorul faimosului articol „Militar contra cui?”, scris cu câţiva ani înainte, în care critica poliţia libaneză şi prezenţa siriană în Liban. Un articol care a inspirat o întreagă generaţie de revoluţionari şi ale cărui cuvinte au fost scandate la manifestaţiile din Beirut, iar câţiva ani mai târziu şi în Siria, când au izbucnit manifestaţiile împotriva regimului.

În fond, chiar dacă nu e părintele ei fondator, Samir Kassir este unul dintre artizanii Revoluţiei Cedrilor. Pertinenţa spuselor şi îndrăzneala scrierilor sale n-au fost pe gustul susţinătorilor lui Assad. Altădată singurii stăpâni ai ţării şi astăzi alungaţi din Liban ca nişte ciumaţi, au hotărât să răspundă condeiului său, într-o dimineaţă mohorâtă de iunie, printr-un asasinat. Pe când Kassir se pregătea să ajungă la locul de muncă, o bombă explodează în mijlocul cartierului Achrafieh, în apropierea şcolii Zahrat al-Ihsan, la o oră la care sute de elevi merg la şcoală. Instinctul *borderline* al regimului sirian nu cunoaşte niciun principiu, nicio interdicţie. Nebunia ucigaşă a pus stăpânire pe el de decenii întregi şi nimic nu-l mai poate opri.

După nici două săptămâni, este rândul lui Georges Hawi, liderul Partidului Comunist, să plătească un greu tribut. La drept vorbind, Georges Hawi nu este numai

prim-secretarul Partidului Comunist, ci şi iniţiatorul rezistenţei armate libaneze împotriva Israelului. În 1982, în timp ce Tsahal invada Beirutul, graţie acestui om, luptători libanezi de pretutindeni executau diferite operaţiuni adunaţi sub steagul Rezistenţei. Însufleţit de voinţa de a-i aduna şi a-i uni pe libanezi, acţionează în acest sens după sfârşitul războiului civil. O aspiraţie la unitatea libaneză care le displace foarte mult ocupanţilor sirieni. Georges Hawi a intrat de mult în colimatorul regimului baasist. Maşina lui, burduşită cu TNT, explodează în Beirutul de Vest, într-un cartier foarte populat, Wata Msaytbeh. Victimele din rândul civililor şi pagubele colaterale sunt nenumărate. Maşina de ucis accelerează odată cu ridicarea mercurului în termometre, atingând apogeul în vara aceea.

În ziua de 12 iulie 2005, Elias Murr, fost ministru de Interne al guvernului Hariri şi ministru al Apărării până în 2011, este şi el victima unui atentat cu bombă. Scapă cu răni grave, dar viaţa nu-i este pusă în pericol. Altă victimă: un tată de familie care a avut ghinionul să treacă prin dreptul locului exploziei îşi pierde viaţa. Să mori devine ceva obişnuit.

În ce mă priveşte, înainte de a intra la Universitatea Saint-Joseph pentru un curs clasic, mă înscriu la cursurile de vară de limbă engleză de la Universitatea Georgetown. Orele se ţin în clădirea din campus consacrată ştiinţelor umane. Nivelul C2 la engleză este minimul cerut ca să fii admis la şcoala pe care o vizez, aşa că trebuie să mă implic pe toată durata vacanţei de vară.

Carisma şi frumuseţea profesoarei mele de engleză, Marie-José Awad, mă ajută mult să suport cele cinci ore zilnice de curs din aceste două luni lungi de vară. La drept vorbind, n-avem de ce ne plânge. Toate sălile de curs au aer condiţionat. Desigur, USJ ia bani mulţi, dar se şi fac toate eforturile ca studenţii să se bucure de condiţii optime.

Marie-José Awad este o blondă frumoasă cu pielea mată, cu tenul bronzat şi plăcut vederii. Are clasă. Talent pentru alegerea şi asortarea hainelor. Întotdeauna, culori sobre şi tonuri asortate. Înaltă, subţirică, are o siluetă de balerină. Mersul sigur şi hotărât spune mult despre personalitatea ei puternică. Predă cursuri la USJ, dar lucrează şi pentru Michel Aoun, care i-a rezervat un post de consilieră în partidul lui. E îndrăgostită de Generalul ei!

Toate accesoriile lui Marie-José sunt de un portocaliu fluorescent. Telefonul mobil, brăţara din silicon, capacul stiloului, portofelul, port-cheiul şi chiar şi ochelarii. Din când în când, duce zelul până la a purta o rochie sau o bluză portocalie, fără ca asta să-i altereze clasa şi distincţia naturale, spre deosebire de mulţi susţinători ai CPL[4], care par în haine de duminică atunci când afişează această culoare puţin obişnuită.

Marie-José este libaneză în sufletul ei. Adoră Libanul. Poate chiar mai mult decât pe

Michel Aoun. O patrioată adevărată, cum rareori am văzut. La cursurile de engleză, deschide deseori paranteze ca să comenteze situaţia politică a momentului. Pe ea am auzit-o prima oară vorbind de Imad Mughniyeh. Deplânge faptul că „cel mai periculos dintre terorişti e libanez”. Condamnă cu fermitate deturnarea avionului companiei aeriene americane TWA care este pusă pe seama lui. La fel ca în cazul colegei mele Hawra Hamieh, n-am ştiut nici care a fost reacţia lui Marie-José Awad după semnarea acordului de la Mar Mikhael. Se aruncase în braţele duşmanilor săi de ieri, compatrioţi de care îi era ruşine şi pe care nu-i considera libanezi?

În ziua eliberării lui Samir Geagea, Marie-José, ca o fidelă susţinătoare a lui Aoun, nu-şi ascunde reticenţa, ba chiar dezgustul faţă de acest personaj. Provenit dintr-o familie libaneză modestă de confesiune maronită, Geagea şi-a început studiile de medicină la Universitatea Americană din Beirut, pe care a trebuit să le întrerupă după izbucnirea războiului civil. Asta i-a adus titlul de *hakim*, „medic”, în arabă. Implicat în politică şi militantism de tânăr, afiliat Forţelor Libaneze (FL) şi unul dintre eminenţii lor şefi din 1977, a fost acuzat de atentatul de la biserica Notre-Dame de la Délivrance din 1994, apoi de asasinarea familiei Frangié. A fost încarcerat în urma unui simulacru de proces aranjat de regimul sirian. Eliberat după 11 ani petrecuţi într-o celulă din subsolul Ministerului Apărării, având drept singuri tovarăşi cărţile lui nepolitice, Geagea a început un război intercreştin feroce contra lui Aoun înainte de fuga acestuia în Franţa. Marie-José are aşadar toate motivele să nu-l iubească, e duşmanul declarat al idolului ei. Totuşi, în acea zi de 26 iulie 2005, le repetă necontenit studenţilor susţinători ai Forţelor Libaneze care ezită încă, neştiind dacă trebuie să se ducă la aeroport să-şi vadă liderul înainte ca acesta să plece într-un lung sejur terapeutic în Europa:

— Când eram mai tânără, îmi urmam convingerile politice, preferam să chiulesc de la cursuri ca să nu ratez evenimente istorice legate de cauzele pe care le susţineam.

Apoi adaugă:

— E rândul vostru să vedeţi…

După cursuri, mă duc la un club de sport foarte select din Beirutul de Est, situat în cartierul Nazareth, la care m-am abonat. Îmi petrec sfârşitul după-amiezii şi serile înotând la etajul al optulea, pe acoperişul imobilului. De acolo, Beirutul se vede până departe în zare. Este una dintre verile cele mai încântătoare din viaţa mea. În aceeaşi vară, Nabih Berri este reales în fruntea Parlamentului pentru a nu ştiu câta oară. E o ocazie pentru locuitorii din cartierele şiite să dea frâu liber bucuriei populare, trăgând în aer şi lansând artificii până noaptea târziu. Un glonţ rătăcit atinge umărul antrenorului meu. Ironie, glonţul vine din cartierele de vest, unde locuieşte el. Aflu de la televizor, înainte de a-mi relata el însuşi evenimentul, aşa cum un parizian mi-ar

povesti o seară petrecută vizionând un meci de fotbal, bând bere şi ronţăind chipsuri. Între Liban şi Franţa, noţiunea de banalitate este uneori relativă!

Începe şcoala. Al şaselea atentat cu maşină-capcană într-un an. O vizează pe jurnalista antisiriană May Chidiac. O urmăream în fiecare dimineaţă la televizor, pe canalul LBC, unde invita un politician pe care îl hărţuia cu întrebările ei directe, cu atitudinea în favoarea Libanului şi luările de poziţie antisiriene. Trebuia să i se închidă gura. Regimul sirian nu e foarte inventiv. Mereu acelaşi mod de operare: o încărcătură explozivă sub scaunul celui de la volan. Jurnalista a scăpat miraculos, dar şi-a pierdut un picior şi un braţ. Atâta doar!

Diferenţa de comportament între studenţii de la USJ şi cei de la Universitatea Libaneză este notorie. Fără drept de apel. Spre deosebire de ambianţa destinsă şi firească de la UL, ambianţa de la USJ este destul de snoabă şi artificială. Indiferent dacă eşti creştin sau musulman, opulenţa şi semnele ei ostentative sunt la ordinea zilei. S-a terminat cu găştile zgomotoase şi voioase de tinere cu văl care sosesc cu microbuzul din periferia de sud ori din Saida la Cola. Aici îţi parchezi Mercedesul sau BMW-ul ultimul răcnet la subsolul imensei clădiri moderne, unde are un loc special rezervat. Iei ascensorul, care te duce la etajul dorit. Ajungi în sala de curs cu cinci minute întârziere, cu un aer arogant, având într-o mână paharul de carton cu *frappuccino Starbucks*, cu beţişorul de plastic ieşit în afară, şi în cealaltă cheile maşinii, fără să schiţezi măcar o umbră de zâmbet jenat drept scuză spre profesorul care şi-a început deja lecţia. Abia dacă şopteşti „bună ziua” şi te aşezi pe un scaun confortabil ca să urmăreşti cursurile într-o sală spaţioasă şi bine amenajată, climatizată vara şi încălzită iarna.

Totuşi, lăudabil la USJ este amestecul de populaţii. În grupa mea, care numără vreo 40 de studenţi, sunt reprezentate aproape toate comunităţile. Prieteniile se fac şi se desfac în funcţie de afinităţi, fără să se ia în considerare apartenenţa confesională sau comunitară. Chiar şi atunci când oamenii sunt la fel de credincioşi şi de religioşi ca studenţii de la UL, religia nu constituie o barieră în calea prieteniei, aşa cum e la Cola, unde puţinii studenţi creştini sunt ostracizaţi.

Profesorii de la USJ sunt atenţi, accesibili şi concilianţi. Asta se răsfrânge asupra nivelului studenţilor, care stăpânesc bine subiectele şi vorbesc cu uşurinţă limbi străine. Desigur, nu sunt mai înzestraţi decât studenţii de la UL, dar mijloacele umane şi logistice sunt puse la dispoziţia lor ca să poată învăţa în condiţii cât mai bune şi această învăţătură să dea cele mai bune rezultate. Chiar şi cantina de la Universitatea Saint-Joseph este departe de a semăna cu cafeneaua mică a facultăţii din Cola. Este atât de bine aprovizionată, încât diplomaţii şi funcţionarii francezi de la Ambasada Franţei, mereu în căutare de locuri unde să se simtă bine, iau zilnic prânzul aici, cu toate că

marile restaurante din capitala libaneză rămân abordabile pentru salariile lor indexate după costul vieţii din Franţa.

Situate la mai puţin de cinci kilometri una de alta în linie dreaptă, cele două universităţi aparţin unor lumi total diferite. Atât de diferite, încât una nici măcar nu pare să bănuiască existenţa celeilalte.

În luna Ramadanului, campusul de la ştiinţe umaniste organizează un dineu pentru încheierea postului. Mă rog, un dineu e puţin spus. E un festin pantagruelic. Mese mari, rotunde sunt instalate pe podeaua de marmură a holului din campus, pe o suprafaţă de aproape 300 de metri pătraţi. Pe masă găseşti totfelul de *mezze*[5]*: *humus*, *baba ghanouj*[6]*, *fattoush*[7]*, *tabouleh*[8]*, *shanklich*[9]*, *labneh*,*falafel*,*makanek*[10]**... Sunt pline de farfurii cu*kallaj*[11]*şi urcioare cu*jallab*în care plutesc seminţe de pin uşor prăjite. Acest suc de curmale pe bază de melasă este foarte răcoritor şi, devenit emblematic pentru luna Ramadanului, este foarte apreciat de cei care postesc.

Mama este invitata de onoare a decanului. Insistă s-o primească la masa lui. Suntem instalaţi în mijlocul acestui peisaj culinar levantin mirific, cu savori şi mirosuri care încântă ochii şi papilele. Ambianţa este feerică, demnă de *O mie şi una de nopţi*. Când e vorba de dat recepţii, USJ nu se zgârceşte deloc. În incinta instituţiei iezuite de învăţământ am dreptul la una dintre cele mai bune cine de Ramadan din viaţa mea. Aceeaşi impresie o are şi mama. Totul o încântă şi o entuziasmează: primirea şi atenţia gazdei, prezentarea şi calitatea preparatelor culinare care ne-au fost servite şi ambianţa extraordinară.

1. O misiune religioasă (*taklif sharii*) este o îndatorire la care trebuie să se supună fiecare musulman major (n.a.).
2. Traducere liberă: „Când condiţiile de viaţă se degradează şi speranţa părăseşte inimile oamenilor, revoluţia este calea de urmat” (n.a.).
3. Traducere liberă: „Libertate! Suveranitate! Independenţă!” (n.a.).
4. Curentul Patriotic Liber, partid înfiinţat de generalul Michel Aoun în timpul exilului său în Franţa (1991-2005), după ce a fost alungat din palatul de la Baabda, în octombrie 1990, de armata siriană (n.a.).

5* Porţii mici de aperitive (n.tr.).
6* Preparat pe bază de vinete călite sau prăjite, mărunţite şi amestecate cu condimente (n.tr.).
7* Salată de crutoane cu roşii, mentă şi castraveţi (n.tr.).
8* Salată de cereale cu roşii, mentă şi pătrunjel (n.tr.).
9* Brânză fermentată, condimentată, din lapte de vacă (n.tr.).
10* Cârnăciori de oaie şi vită, după o reţetă tradiţională (n.tr.).
11* Desert (n.tr.).

Capitolul 8

Ziua Ierusalimului

Suntem în ultima vineri din luna Ramadanului, botezată „Ziua mondială al-Quds”[1]* de Khomeini în 1979. Ea este celebrată în semn de solidaritate cu poporul palestinian şi ca protest împotriva controlului israelian.

Quentin, un coleg francez, îşi exprimă dorinţa de a descoperi periferia de sud, pe care n-a avut încă ocazia s-o viziteze. Este o zonă unde Quai d’Orsay[2]** nu-ţi recomandă deloc să mergi. Îl invit să mă însoţească cu ocazia celebrărilor de Ziua al-Quds. Deoarece Hassan Nasrallah va veni să ţină un discurs în calitate de demnitar religios, am grijă, în semn de respect, să-mi pun veşmântul lung, negru şi vălul, cumpărate cu câţiva ani în urmă de la magazinul Fatmeh.

Când ajungem în sfârşit pe o străduţă perpendiculară pe autostrada Sayyed-Hadi-Nasrallah, taxiul se opreşte la un baraj. Şoferul ne informează că trebuie să mergem mai departe pe jos. Întreaga zonă este încercuită de agenţi de „disciplină” ai Hezbollah-ului. La intrare, Quentin este îndrumat spre partea rezervată bărbaţilor, iar eu spre cea rezervată femeilor. Multe femei cu văl au în mână o sticlă cu apă şi mănâncă prăjituri, fructe, *manousheh*. Sunt foarte surprinsă. O scenă pe care o consider complet suprarealistă. Am crescut într-o ţară unde oamenii sunt mai curând laici, foarte departe de o practică riguroasă a islamului, dar unde postul de Ramadan este sacru. Numai ateii şi agnosticii mănâncă în public în această perioadă, cu riscul de a fi ocărâţi în fel şi chip de trecători. Numai femeile la ciclu au voie să nu respecte postul, dar trebuie să se poarte discret; niciun membru al familiei nu trebuie să le surprindă mâncând, altfel se consideră că e un afront. Un verset din Coran îi îndeamnă în mod explicit pe cei care nu postesc să fie discreţi. Pentru mine, aceste femei cu văl, considerate foarte credincioase şi cu mare respect faţă de preceptele islamului, care mănâncă în public de Ramadan sunt o imagine destul de surprinzătoare. Mi se explică atunci că şiiţii, în virtutea felului în care interpretează islamul, îi consideră scutiţi de post pe cei care au făcut o călătorie de câteva zeci de kilometri. Cu fiecare ocazie, islamul şiit îşi dovedeşte capacitatea de adaptare şi pare mai capabil să fie în pas cu vremurile decât celelalte ramuri ale

islamului. Nu este încremenit şi adepţii lui reflectă această imagine de blândeţe, de maleabilitate şi de flexibilitate care îi face atât de plăcuţi. Departe de ei rigiditatea tradiţională şi privirile scrutătoare observate în Tunisia, care îi agresează pe cei ce mănâncă pe stradă în timpul Ramadanului.

Parada e grandioasă. Mişcările sacadate ale trupelor Hezbollah sunt impresionante. Agilitatea lor e remarcabilă. Totul culminează cu un discurs exaltant al lui Hassan Nasrallah. Sunt departe de locul din care vorbeşte. Nu aud bine ce spune. Frustrată, mă adresez vecinei mele şi-i cer să-mi repete ce zice. Îmi răspunde:

— Nici eu n-aud. Nu-i nevoie să auzi, important e să fim prezenţi şi să le arătăm că suntem mulţi.

La cine face aluzie, la duşmanul din interior sau la cel din exterior? N-am să ştiu niciodată.

După terminarea paradei, îl regăsesc pe Quentin. Hotărâm să rămânem acolo ca să luăm parte la sfârşitul postului. Mergem la un restaurant care prepară meniuri speciale şi foarte copioase pentru Ramadan. Mâncăm pe săturate. Quentin e entuziasmat. Această zi plină de descoperiri îl încântă. Nu ştiu dacă e o impresie sau asta e realitatea, dar mâncarea are gust bun în periferia sudică. Spre deosebire de marile firme snoabe din cartierele de lux ale Beirutului, care te servesc cu zgârcenie, aici porţiile sunt generoase şi mâncarea gustoasă.

După ce terminăm de mâncat, e timpul să revenim în Beirut. Înainte de a opri un taxi, ca o adevărată pasionată de pantofi, hotărăsc să fac un mic ocol pe la un magazin de încălţăminte. Nu intru bine şi sunt anunţată că e ora închiderii. Ies repede, dar Quentin a dispărut. Totuşi, am lipsit doar două minute. Ce nerăbdător şi Quentin! Îl caut peste tot cu privirea. Degeaba. Apoi întreb nişte trecători dacă nu l-au zărit. Spre marea mea surprindere, sunt informată că a fost prins de patru bărbaţi cu cagule şi urcat cu forţa într-o maşină.

Sunt dezorientată. Încerc să înţeleg ce s-a întâmplat cu adevărat. Lumea începe să se adune în jurul meu. Mi se spune că Quentin făcea fotografii când a fost interpelat. Ce idee grozavă, să fotografiezi postul de observaţie al mişcării Hezbollah chiar în perimetrul ei de securitate! De altfel, n-am înţeles niciodată această atitudine franceză faţă de interdicţiile din Liban. Din naivitate sau din neseriozitate, acestea sunt încălcate cu nepăsare.

Prinsă între dorinţa mea spontană de a-l ajuta pe Quentin şi conştientizarea faptului că a greşit, neavând argumente să-l apăr, nu mai ştiu ce să fac. Şi chiar dacă ar avea dreptul să facă ce-a făcut, cum aş putea să-l apăr eu, tânără studentă de origine libaneză care n-are în buzunar decât nenorocitul ei paşaport tunisian? Dacă mor, nicio

ambasadă nu-mi va cere trupul neînsufleţit. Dacă sunt maltratată, mass-media libaneză nu va sufla o vorbă, iar mass-media străină cu atât mai puţin. Aceasta din urmă va spune: „E o chestie între arabi, nu ne priveşte pe noi”, făcând abstracţie de marile principii ale drepturilor omului, pe care le flutură la nevoie. Quentin, în schimb, are susţinerea Ambasadei Franţei, care va negocia cu răpitorii la o adică şi va ajunge chiar să plătească pe ascuns o răscumpărare pentru eliberarea lui. Eu nu pot decât s-o iau la fugă. O sun imediat pe Sophie, colocatara lui. Cu o nepăsare şocantă, îmi spune:

— Du-te acasă, dragă. Quentin e băiat mare. O să se descurce singur.

Nu pare deloc impresionată de drama care a avut loc. Oricum, e mult mai puţin impresionată decât mine. Am invidiat întotdeauna capacitatea francezilor de a-şi păstra sângele-rece în toate împrejurările. Eu nu sunt în stare.

Ajung acasă dărâmată. Mă plimb de colo colo. Deodată, sună telefonul. E un număr ascuns. Răspund. De la celălalt capăt al firului, o voce fermă şi impozantă îmi zice în arabă:

— *Assalamu alaykum*, unitatea mediatică a mişcării Hezbollah la telefon!

E prea mult! Cuvântul „Hezbollah”, rostit pe acest ton sentenţios, lângă formula „*Assalamu alaykum*”, care nu se foloseşte în convorbirile obişnuite şi conferă un aspect foarte formal comunicării, e cât pe ce să mă facă să leşin. Totuşi, îmi iau inima-n dinţi şi continui conversaţia. Interlocutorul e foarte politicos. Îmi explică faptul că sunt singura cunoştinţă bilingvă a lui Quentin, de aceea m-a sunat. Îmi cere să-i confirm că este într-adevăr student la USJ. Apoi mă linişteşte şi spune că va fi curând eliberat, „după ce va răspunde la câteva întrebări”, precizează el. Chiar îmi propune să vin să-l iau, la care răspund, pe un ton destins, că emoţia acelui telefon mi-a fost de ajuns şi că voi avea nevoie de câteva săptămâni ca să-mi revină curajul de a pune piciorul în Dahiyeh.

1* Termenul arab pentru Ierusalim (n.tr.).
2** La Paris, pe Quai d’Orsay se află clădirea Ministerului de Externe francez (n.tr.).

Capitolul 9

Presa martirizată

În toamna anului 2005, sunt recrutată de televiziunea germană ca asistentă a unei echipe de filmare. Jurnaliştii de la canalul ZDF vin special la Beirut cu ocazia publicării primului raport al comisiei independente de anchetă conduse de magistratul german Detlev Mehlis, însărcinată cu elucidarea cazului Hariri şi stabilirea vinovaţilor. E un prilej de a întâlni personalităţi politice şi de a mă roda în meseria de jurnalistă, după ce mi-am însuşit partea teoretică în anii petrecuţi la facultatea de informare a Universităţii Libaneze şi m-am iniţiat în meserie în preajma lui Abbas şi a prietenilor lui jurnalişti.

Pentru ZDF, trebuie să mă ocup, printre altele, de întreaga parte logistică ce pregăteşte sosirea echipei germane. Astfel, închiriez maşina, materialul, studioul de filmare şi fac rezervări la hotel. Când sosesc colegii mei, ritmul se accelerează. Dimineaţa mă scol devreme ca să citesc telegramele în arabă şi franceză şi să pregătesc revista presei în engleză. Apoi, în cursul zilei, avem întotdeauna o convorbire, formală sau informală, cu un om politic, un jurnalist sau o personalitate din societatea civilă. Discuţiile durează ore întregi, uneori chiar toată ziua, mai ales când au loc în nordul sau în sudul ţării. Deseori facem mini-anchete în Beirut, ca să luăm pulsul străzii în ajunul publicării raportului atât de aşteptat.

Cu ocazia unei convorbiri cu un deputat din Alianţa 14 Martie, la hotelul Saint-Georges, îl întâlnim pe Fady, proprietarul acestuia. Îl zărisem la posturile de televiziune libaneze. Apărea frecvent la cele care îl criticau deschis şi constant pe Hariri, pe atunci prim-ministru. Răspundea întrebărilor jurnaliştilor, întotdeauna cu acelaşi aer abătut, pentru a denunţa manevrele nesăbuite ale lucrătorilor de la Solidere[1], care răscoleau tot timpul pământul pe proprietatea lui, în aşa măsură încât acesta devenea neexploatabil. Voiau să-l facă să vândă Saint-Georges, ultimul bastion al rezistenţei în faţa distrugerii treptate a centrului istoric al Beirutului de către Solidere. Fostul prim-ministru Hariri deţinea majoritatea acţiunilor societăţii, iar unul dintre prietenii lui Fady îl tachina râzând: „Uitaţi ce-a păţit ultimul care a încercat să se ia de Fady!”. Făcea aluzie la atentatul contra lui Hariri, care, într-adevăr, a fost comis în faţa hotelului Saint-

Georges.

Aceste săptămâni de muncă împreună cu cei de la ZDF constituiau o oportunitate frumoasă, nesperată pentru mine, o jurnalistă debutantă. Încă tânără studentă, aveam ocazia să mă pun pe treabă, să întâlnesc elita societăţii libaneze şi să leg prietenii trainice cu unii dintre membrii ei. Astfel, în pofida experienţei mele limitate, puteam să mă iniţiez în meseria de jurnalist şi să înţeleg mai bine dedesubturile scenei politice libaneze.

Concluziile raportului Mehlis sunt zdrobitoare pentru înalţii responsabili libanezi şi sirieni însărcinaţi cu securitatea. Fără a-i numi – dar ăsta e un secret al lui Polichinelle –, sunt acuzaţi de a fi comis sau facilitat atentatul contra fostului prim-ministru. Nu este o surpriză, antisirienii o ştiu, iar prosirienii şi-o asumă cu mândrie. În ochii comunităţii internaţionale, trebuie doar o dovadă. Asta nu face decât să deterioreze o situaţie deja destul de complexă şi de încordată.

Decembrie, o zi de luni. O zi de luni tristă de decembrie. Dorm încă, dar televizorul e aprins. Aud vocea prezentatoarei fără să-mi pot da seama dacă e un vis, un coşmar sau dacă ceea ce spune este chiar adevărat. Anunţă, cu voce răguşită, un nou atentat în periferia de est a Beirutului. Vorbeşte despre o maşină calcinată. Persoanele şi autorităţile prezente la faţa locului n-au reuşit să-l identifice încă pe proprietarul maşinii. Dar, cum asasinatele politice sunt în toi, e foarte probabil ca acesta să fie încă unul. E nevoie de cel mult cinci minute pentru ca AFP să confirme cu fermitate că este vorba despre Gebran Tueni, redactorul-şef şi proprietarul primului cotidian libanez de limbă arabă, *An-Nahar*. Sper că e doar un coşmar oribil. Încerc să mă cufund din nou în somn, sperând ca la trezire să mă întâmpine o realitate mai puţin abjectă. Dar, în Libanul anilor 2004-2007, realitatea este şi mai amară, şi mai acerbă decât cele mai rele coşmaruri imaginabile.

Acest strălucit jurnalist şi om politic în vârstă de 48 de ani a fost într-adevăr ţinta atentatului. Trebuie să acceptăm evidenţa. Crima lui? Ţinuse piept regimului lui Assad, scrisese articole şi rostise discursuri în care critica ocupaţia siriană a Libanului. Sunt foarte mâhnită.

Dintre toate asasinatele în serie, cel al lui Gebran m-a întristat cel mai mult. Nu ştiu de ce. Nu ştiu dacă motivul e angajamentul său politic şi militant, care se potriveşte cu convingerile mele, sau faptul că era jurnalist, o meserie pe care vreau s-o îmbrăţişez şi eu! Sau poate povestea tragică a familiei Tueni? Sau asemănarea fizică a lui Ghassan, tatăl său, cu singurul meu unchi dinspre mamă, pe care îl îndrăgeam şi pe care l-am pierdut în urmă cu doi ani? Sau tinereţea lui Gebran, virilitatea, prestanţa lui? Sau prospeţimea mediteraneană a Naylei, fiica lui cea mare, ale cărei lacrimi curg, amare,

pe sicriul tatălui ei? Sau sentimentul de neputinţă în faţa valului de asasinate care nu-i vizează, ca din întâmplare, decât pe cei care se opun regimului sirian? Sau să fie mâna lui Ghassan întinsă Randei Berri, care refuză să o strângă, necatadicsind să-i acorde o derogare tatălui îndurerat, zdrobit în faţa sicriului ultimului său fiu, refuzând să încalce regulile religioase islamice care împiedică o femeie să strângă mâna unui „străin"? Sau elogiul funebru rostit de Ghassan, care transcende durerea pierderii făcând o declaraţie sfâşietoare ce preconizează unitatea naţională?

Nu cunosc motivele durerii mele imense – poate sunt toate acestea laolaltă. Pentru mine, moartea lui Gebran, fiul, tatăl, jurnalistul, politicianul şi cetăţeanul libanez angajat, nu poate fi justificată şi este de neiertat.

1. Societatea libaneză pentru dezvoltare şi reconstrucţie (n.a.).

Capitolul 10

În ţara lui Bashar

Într-o dimineaţă de ianuarie, mama îmi sugerează să vizitez Siria împreună cu ea. Hotărâm să mergem la Damasc. E frig în ziua aceea. Un frig pătrunzător. Cerul e acoperit de nori. Se anunţă zăpadă la munte, dar suntem hotărâte să facem această călătorie.

Plecăm dimineaţa spre autogara Charles-Helou, care se află în apropiere de portul Beirut. Când ajungem acolo, ne îndreptăm spre ghişee ca să cumpărăm bilete de autobuz. Agentul ne cere paşapoartele şi-şi notează datele noastre personale. Aşteptăm pe peron ca să aflăm care va fi următorul autobuz spre Damasc, dar suntem informate că drumul spre Dahr al-Baydar este blocat de zăpadă şi, în consecinţă, nu putem ajunge în Siria cu autobuzul. Ne rămâne posibilitatea de a lua un taxi colectiv. Şoferii de taxi pândesc pasagerii. Dăm înapoi biletele de autobuz şi un şofer se şi repede la bagajele noastre ca să ne conducă la automobilul lui. Dar, înainte de plecare, trebuie să aşteptăm ca maşina să se umple. Vrând să ne liniştească, şoferul ne informează că, oricum, nu va aştepta mai mult de o jumătate de oră. După trei sferturi de oră de aşteptare, ne dăm seama că are altă noţiune a timpului decât noi. Îi amintim de promisiunea pe care a făcut-o. Urcă imediat în maşină, ne plimbă în jurul autogării şi revine în punctul de unde a plecat. Apoi coboară şi se alătură colegilor săi ca să fumeze şi să discute, fără să ne dea vreo explicaţie. Uluite de această lipsă de respect şi exasperate de aşteptare, luăm hotărârea să schimbăm taxiul, ceea ce şoferului îi displace foarte mult. Când coborâm din maşina lui, ni se anunţă că drumul spre Damasc a fost deszăpezit şi autobuzele pot să circule normal!

Trecătoarea Dahr al-Baydar se străbate cu greu. Drumul de munte, îngust şi sinuos, este acoperit de zăpadă proaspătă şi uşoară. Nu se vede nimic. Înaintăm în neant. Chiar şi astăzi, când mă gândesc la această călătorie, mă întreb ce anume ne-a salvat, dexteritatea şoferului sau Providenţa? În orice caz, e un miracol că am supravieţuit pericolelor drumului, poleiului, virajelor primejdioase şi că nu ne-am încheiat călătoria în fundul unei râpe. Autobuzul se opreşte la un snack-bar ca să ne tragem sufletul.

Puţini călători. În afară de mine şi de mama, mai sunt o femeie cu văl şi patru muncitori sirieni care se întorc acasă. Ne continuăm curând drumul spre postul de frontieră Masnaa. Trecerea frontierei libaneze se face lin şi rapid. Traversăm apoi acel *no man's land* care desparte cele două posturi de frontieră. La Jdaidet Yabous, pe teritoriul sirian, ne pomenim în faţa unui edificiu enorm, ivit nu se ştie de unde, care, spre deosebire de vechile clădiri de la Masnaa, pare construit recent. Autobuzul garează şi coborâm pentru controlul paşapoartelor.

Se formează o coadă scurtă în faţa singurului ghişeu deschis. Deodată, în spatele agentului în civil apare un ofiţer cu stele. În timp ce mă aflu la capătul cozii, mă fixează cu privirea şi mă întreabă cu voce puternică dacă sunt libaneză. Îi răspund că nu. Într-adevăr, la vremea aceea încă nu începusem demersurile ca să obţin naţionalitatea libaneză. Aveam să-mi dau seama curând că era o decizie înţeleaptă.

Ofiţerul pleacă spre biroul lui şi se întoarce imediat. De data asta, mi se adresează pe nume şi îmi cere să-l urmez, tot pe un ton poruncitor şi arogant. Ajung într-un birou unde tronează maiestuos fotografiile Sfintei Treimi assadiene: Bashar al-Assad şi răposaţii lui tată şi frate. Decorul şi mobila din încăpere, prea încărcată cu poleieli false şi stângaci aplicate, sunt desigur de prost-gust, dar spun multe despre gradul ofiţerului. Un bărbat înalt şi brunet, cu tenul închis, cu o expresie ameninţătoare şi încremenită. Are o mustaţă groasă, care îi face trăsăturile sinistre şi mai dure, iar faţa colţuroasă, şi mai severă. Se ridică şi mi se adresează pe un ton ferm:

— Ai insultat statul sirian. De ce-ai făcut asta?

Mă uit la el stupefiată. Şoferul de taxi de la Charles-Helou s-a supărat că m-am răzgândit şi n-a ezitat să mă denunţe, inventând un pretext ca să fiu arestată de poliţia siriană. Încerc să-i explic cu calm că nu făcusem aşa ceva şi povestesc cum renunţasem la călătoria cu respectivul şofer. Pare să se îndoiască de adevărul declaraţiilor mele şi-i ordonă subordonatului său să mă percheziţioneze. Încerc să mă zbat, refuzând să mă las atinsă de un necunoscut şi cerând respectarea integrităţii mele fizice. Ofiţerul loveşte violent cu pumnul în birou şi-i ordonă subalternului, cu un gest al mâinii, să se oprească, apoi îmi întinde paşaportul şi adaugă:

— Îţi datorezi libertatea paşaportului tău tunisian!

Este una dintre puţinele ocazii când am mulţumit Providenţei că m-a privat de paşaportul libanez. Dacă l-aş fi avut, şederea mea în Siria s-ar fi prelungit în cel mai bun caz cu câteva ore; în cel mai rău, povestea mea s-ar fi oprit acolo. La începutul anului 2011, nişte copii sirieni care mâzgăliseră slogane împotriva regimului pe zidul şcolii lor au suferit cele mai rele suplicii. Zbirii lui Bashar al-Assad le-au smuls unghiile înainte de a-i asasina cu sânge-rece. În vara lui 2011, cadavrul lui Ibrahim Kachouch, celebru în

Hama pentru frumoasele sale melodii antiregim, a fost găsit în apele fluviului Orontes. Avea gâtul tăiat şi corzile vocale smulse. În 2013, rachete Scud sunt folosite pentru prima dată de un regim contra propriului popor, iar asta s-a întâmplat în Siria. În vara lui 2013, Bashar al-Assad lansează un atac chimic împotriva civililor, în urma căruia pier 1 300 de sirieni, printre care copii, nou-născuţi, femei şi persoane în vârstă. În 2014, drama siriană se împotmoleşte sub privirea „binevoitoare" a comunităţii internaţionale. O mlaştină din care nu se poate ieşi!

Hotărât lucru, mai mult de teamă decât de durere, răzbunarea după reţeta regimului sirian şi a slugilor lui se consumă fierbinte! Acest incident n-a avut urmări grave şi nu pretind că am făcut un act eroic, dar am putut să trăiesc pe pielea mea o fărâmă din ceea ce milioane de libanezi au suportat zilnic vreme de treizeci de ani. Treizeci de ani în care nu au avut dreptul să-i „supere" nici pe vânzătorii ambulanţi de gogoşi din faţa şcolilor, nici pe portarii imobilelor, care aveau o putere nebănuită asupra lor.

Şederea în Siria se încheie. Acest incident mă indispune foarte mult. Mă simt spionată, controlată, supravegheată, pe bună dreptate sau nu, dar răul e făcut. La sosire, luăm un taxi de la autogara din Damasc, care trebuie să ne ducă la hotel. Şoferul ne anunţă fără ca noi să-l fi întrebat:

— Mie nu-mi place politica, mă lasă indiferent şi nu mă interesează deloc.

Ciudate cuvinte, în aparenţă inofensive. Ele spun multe despre ce este Siria lui Bashar al-Assad în 2006. Aceste cuvinte rezumă situaţia unui întreg popor, ostatic al unui regim despotic care îi controlează şi cele mai mici gesturi. Un regim ce nu-şi cruţă eforturile ca să dea tonul vizitei fiecărui turist care hotărăşte să se aventureze în această ţară.

Deşi sunt conştientă de valoarea istorică a Damascului şi de bogăţia monumentelor sale, nu am timp să profit. Ne începem vizita cu inevitabila piaţă Hamidiyeh. Este împodobită cu flamuri care salută curajul lui Assad şi al lui Nasrallah, insultându-i nominal pe oamenii politici libanezi antisirieni, fără să cruţe nici morţii, nici viii, acuzându-i că sunt sionişti şi făcându-i în fel şi chip. Apoi vizităm moscheea Omeiazilor şi facem un ocol pe la Poarta Bab Touma. În toate prăvăliile, la toate colţurile de stradă se află portretele membrilor dinastiei Assad. Mai ales ale lui Assad. Dar şi ale lui Hafez şi Bassel, fratele cel mare al actualului preşedinte, mort într-un accident de maşină în 1994, în împrejurări misterioase, neelucidate încă. Era moştenitorul oficial al tronului şi avea reputaţia unei personalităţi puternice. Este de notorietate publică faptul că temperamentul lui nu era pe placul adepţilor politicii dure de la curtea paternă, care îl percepeau ca pe o ameninţare directă la adresa puterii lor tentaculare.

Ce uşurare pentru mine când, a doua zi, ne întoarcem la Beirut! Tefere şi nevătămate. N-a fost uşor. E pentru prima dată, de mai bine de patru ani, când părăsesc Libanul. Sunt fericită să-mi regăsesc ţara, bucuria ei de a trăi şi concetăţenii afabili şi destinşi. Chiar dacă îţi place să călătoreşti, să descoperi culturi noi şi să vii în întâmpinarea unui popor necunoscut, bucuria de a-ţi regăsi ţara, cuibul, coconul familial şi obiceiurile, chiar şi pe cele mai plictisitoare, are un gust imposibil de descris. Mai ales după experienţa nu prea plăcută pe care am trăit-o. Sunt fericită să regăsesc Libanul, unde mă simt în siguranţă printre ai mei.

Capitolul 11

Veşnicul război

A trecut un an de la asasinarea lui Rafic Hariri. Maxime e nebun după mine. Întors în Franţa, mă bombardează cu SMS-uri şi apeluri telefonice. Scoate la imprimantă articole care îi plac şi mi le trimite prin poştă, însoţite de adnotări afectuoase, una mai adorabilă decât alta. Mă sună deseori pe mobil şi stăm de vorbă ore întregi. Când nu discutăm la telefon, vorbim pe MSN. Niciunul dintre noi nu are internet acasă, dar el se descurcă asfel încât să aibă un contact zilnic cu mine. Face totul ca să uit că e departe, la câteva mii de kilometri de Liban. Nu depune eforturi, e ceva cât se poate de firesc: sunt obsesia lui. Vrea să ştie tot, ce fac, ce cred despre situaţia din Liban. Se supără când nu răspund imediat la ce-mi scrie. Îmi trimite e-mail-uri lungi, pline de declaraţii unele mai frumoase decât altele. Toată feminitatea mea înfloreşte între rândurile mesajelor sale. Toate emoţiile îi sunt stimulate de prezenţa mea în viaţa lui. Îşi aşterne pe hârtie dorinţa, iubirea, dorul de mine, furiile, bucuriile şi suferinţele, spre marea mea fericire.

Rezervat şi suspicios, de o suspiciune care frizează paranoia, n-a fost niciodată atât de apropiat de cineva cum e de mine. Familia lui e foarte austeră. Ţărani proaspăt îmburgheziţi. I-a fost rezervată o educaţie spartană, în care nu exista loc pentru sentimente, nici pentru stări sufleteşti. Firea sa rebelă l-a făcut să fie răţuşca cea urâtă a familiei, ducând la relaţii complexe şi distante cu ai lui, rigizi şi indiferenţi atât la eşecurile, cât şi la reuşitele sale. În acest context, am devenit limanul lui de pace, coconul şi refugiul lui.

Am ştiut să aduc un strop de blândeţe în viaţa lui, şi e conştient de asta. Reuşitele şi eşecurile lui sunt şi ale mele. Mă bucur de fericirea lui şi îi împărtăşesc tulburarea. Se înţelege de la sine, îl iubesc cu pasiune. Mie îmi dedică în mod firesc memoriul lui despre Liban şi el e primul căruia îi anunţ un atentat, un incident, o uniune neverosimilă între foşti rivali politici, o anecdotă. După fiecare eveniment, dau fuga la telefon să i-l prezint. Dacă nu i-l împărtăşesc, nu are niciun gust, niciun sens şi nu mă incită în niciun fel. Sunt femeia lui, muza lui. Viaţa mea este ritmată de contactele noastre permanente. Mă însoţeşte în tot ce fac şi eu îl însoţesc în noua lui viaţă

pariziană, cu care abia începe să se obişnuiască.

În ziua de 14 februarie 2006, plec singură la prima comemorare a morţii lui Rafic Hariri. O fac pentru mine însămi, desigur, dar şi ca o misiune care îmi revine. Sunt ochii lui Maxime în Liban. Din păcate, mă cuprinde repede dezamăgirea. Drapelelor libaneze din februarie 2005, care fâlfâiau cu mândrie în Piaţa Martirilor, le-au luat locul drapelele albastre ale Curentului Viitorului[1] şi alte câteva stindarde răzleţe ale Alianţei 14 Martie, precum PSP-ul lui Jumblatt, Falangele şi Forţele Libaneze. Hotărât lucru, sunt în căutarea timpului pierdut. Asta nu mă împiedică totuşi să fac câteva fotografii ca amintire. Petrec zile fericite la Beirut, într-o ambianţă studenţească, cosmopolită şi francofonă. Se vede treaba că te obişnuieşti uşor cu luxul, mai ales când eşti de origine mediteraneană. Mă împrietenesc repede cu colegii de an şi-mi împart timpul între cursuri şi ieşiri în diferite locuri. Când în regiunea Chouf, ca să vizitez sate pitoreşti şi să respir aerul proaspăt al cedrilor din Barouk, când la Faraya, ca să schiez, şi uneori în sud, ca să profit de soarele de primăvară şi de peisajele bucolice, savurând îngheţată cu gumă arabică la Nachawati. La Beirut, părăsim treptat barurile de pe strada Monnot şi le frecventăm din ce în ce mai mult pe cele din Gemmayzeh, cartier nocturn în plin avânt.

În iunie, când încep primele meciuri din campionatul mondial de fotbal, sunt pe punctul de a-mi da examenele de sfârşit de an. În această perioadă, Beirutul se metamorfozează. Nu numai că barurile şi cafenelele propun difuzări gratuite şi un meniu adaptat pentru această ocazie, ci şi străzile îşi schimbă aspectul. Steaguri italiene, braziliene, germane flutură în balcoane şi apar în automobile, agăţate de geamul din spate sau de oglinda retrovizoare. Suporterii diferitelor echipe se manifestă fiecare în felul lui, ca şi cum n-ar mai fi libanezi, ci cetăţeni ai naţiunilor pe care le susţin. Am mari îndoieli că aş regăsi aceeaşi fervoare în ţările respective. Oricum, în orice împrejurare, înclinaţia spre exces este caracteristică acestei ţări şi locuitorilor ei.

Ca să ne relaxăm şi să luăm o mică pauză în cursul recapitulărilor, ies cu un grup de prieteni să fumăm o narghilea lângă Grota cu Porumbei, pe cornişa din Beirut. La sfârşitul serii, ne este foarte greu să găsim un taxi. E abia ora zece şi, ciudat, străzile sunt aproape pustii. După ce ajung acasă, aflu explicaţia de la televizor. Pe canalul LBC sunt difuzate scheciuri în care sunt parodiaţi oamenii politici libanezi. Invitatul din acea zi de joi nu e altul decât Hassan Nasrallah. Reacţiile, mai ales în Dahiyeh, nu se lasă aşteptate. Graniţa dintre omul politic şi demnitarul religios nu este clară în mintea adepţilor săi. Această ambiguitate le stârneşte emoţii puternice. Ca să-şi exprime nemulţumirea, blochează drumuri şi dau foc la cauciucuri. Nu orice drum! Îndeosebi pe cel care duce la aeroport, ameninţat cu închiderea şi cu toate escaladările de violenţă

care decurg de aici. În fond, aceşti protestatari sabotează viaţa tuturor libanezilor, fără menajamente.

Campionatul mondial de fotbal se încheie cu victoria Italiei. Ultima dată când *Squadra azzurra* a câştigat cupa, Isaraelul invada Libanul. Dar nu există niciun motiv pentru ca acest gând să ne treacă prin minte. Deşi conflictul dintre statul evreu şi Liban este în continuare de actualitate şi există o tensiune latentă, nici cei mai superstiţioşi nu-şi imaginează că istoria se poate repeta. Sudul e calm şi Beirutul trăieşte în ritmul atentatelor regimului sirian. Conflictul intern nu lasă loc altui conflict şi ura fratricidă stăpâneşte inimile. N-a mai rămas nici un colţişor pentru ura împotriva străinilor, nici măcar împotriva Israelului!

Au trecut cinci ani de când am părăsit casa părintească, fără să mai dau pe acolo. Nu simt deloc nevoia. Dar mama, reţinută, mă îndeamnă să-i fac o scurtă vizită. A trecut mult timp de când nu ne-am mai văzut la Beirut sau la Istanbul, pe malurile Bosforului, unde ne plăcea să ne întâlnim. Îi datorez asta şi, fără tragere de inimă, decid să dau o ultimă şansă ţării care m-a împins s-o iau la sănătoasa.

După examene, îmi cumpăr biletul, la acelaşi zbor din Emirate cu escală la Beirut. Avionul vine din Dubai. Trebuie să păşesc peste femeile africane care dorm direct pe podea şi să mă strecor printre călătorii care profită de răgazul escalei ca să-şi dezmorţească picioarele. La Beirut urcă cel mult zece pasageri. Mirosul urât care emană din avion, îndată ce ajungi în el, dă tonul călătoriei. Aparatele sunt învechite. Stewardesele par vlăguite de durata zborului şi de mijloacele reduse puse la dispoziţia lor. Trebuie să recunoaştem, servirea nu e punctul forte al zborului şi această deplasare seamănă mai mult cu o experienţă militară decât cu o călătorie de agrement.

Odată ajunsă la destinaţie, încep să primesc vizitele prietenilor şi ale membrilor familiei veniţi să mă salute după ani întregi de absenţă. Sunt surprinşi mai ales că nu mă văd semănând cu actriţele şi cântăreţele libaneze blonde, machiate, cu sâni şi buze refăcute de chirurgia plastică. Sunt dezamăgiţi, chiar supăraţi că s-au deplasat ca să mă vadă neschimbată. Această reîntâlnire le dezamăgeşte curiozitatea. Atâta bătaie de cap pentru nimic! Nimic care să poată alimenta bârfele urâte. Brusc, nu mai sunt interesantă. În timp ce plecarea mea le-a furnizat subiecte pentru discuţiile cele mai puerile, cele mai invidioase şi mai imaginative, acum apar „aceeaşi” în faţa lor, în carne şi oase. De altfel, după această primă vizită, nu şi-au dat osteneala să afle ce mai fac. Animalul de bâlci pe care veniseră să-l studieze, să-l observe, să-l privească este doar o brunetă mediteraneană naturală, foarte departe de clişeele pe care şi le construiesc drogându-se cu emisiuni libaneze îndobitocitoare. În orice caz, asta e pe placul meu. Prevăd că voi sta o săptămână. Dacă aş sta mai mult, aş simţi acut lipsa Beirutului, dar

nu ştiu în acel moment că Israelul a decis altfel.

Pe 11 iulie 2006, Hezbollah-ul arestează doi militari israelieni care s-au apropiat „prea mult” de frontiera libaneză. Pe 12 iulie, Tsahal lansează un asalt împotriva Libanului. Atacul va dura 33 de zile, în care sudul ţării, sudul capitalei şi câmpia Bekaa vor fi supuse fără încetare bombardamentelor. Niciun pod nu va fi cruţat. Niciun drum nu va fi la adăpost de ostilitatea statului evreu. În urma acestor atacuri îşi vor pierde viaţa aproape 1 200 de libanezi. Printre ei, femei, copii, bătrâni. Unele familii care fug din zonele de luptă cu maşina, având un drapel alb agăţat de oglinda retrovizoare, vor fi cu cruzime bombardate de aviaţia israeliană pe drumurile ce duc la Beirut.

La începutul acestor incidente, când canalul TV Al-Jazeera anunţă încăierări între armata israeliană şi Hezbollah, nu dau mare atenţie informaţiei. Dar evenimentele se vor succeda cu rapiditate. Trebuie să mă întorc la Beirut a doua zi, când aeroportul e bombardat de Tsahal. Timp de o săptămână, stau cu ochii ţintă la ecranul televizorului. Aduc o saltea în faţa televizorului mare şi mă instalez în salon. Nu mai ies din casă. Nu plâng. Sunt sub efectul şocului. În fiecare zi, când mă trezesc, tânjesc după un singur anunţ: sfârşitul bombardamentelor ca să mă pot întoarce în fine la Beirut. În cea de-a opta zi, când ies din bula mea ca să merg la mare, sunt măcinată de un sentiment de vinovăţie. Am pică pe autohtonii care sunt fericiţi şi fără griji, care nu ştiu sau minimalizează ce se întâmplă în Liban. Cei care au aflat nu ezită să mă sfătuiască să mă înscriu la o universitate locală, căci, după spusele lor, „Libanul e terminat, a fost complet ras de israelieni”. Acest „norod” care şi-a vândut libertatea în schimbul securităţii nu ştie că suntem un popor care renaşte întotdeauna din propria-i cenuşă. Aceste remarci deloc delicate, această detaşare, această ignorare a situaţiei din Orientul Mijlociu nu fac decât să mă apese şi mai mult. Eu cred în Liban. Ştiu că n-o să cedeze. Şi, mai presus de orice, vreau să mă întorc acolo ca să-mi continui studiile, să-mi regăsesc prietenii şi cunoştinţele, să-mi reînnod şirul amintirilor şi al vieţii. Aceste mojicii îmi străpung inima şi-mi întăresc hotărârea de a părăsi definitiv această ţară incomodă, unde mi se dă în continuare de înţeles că sunt străină şi inoportună.

Mare mi-e bucuria când, în septembrie 2006, se anunţă reluarea zborurilor spre Beirut. Urc la bordul primului avion. Dintre cei vreo 200 de pasageri, numai doi mergem în Liban. Eu şi un om de afaceri palestinian. E un zbor de noapte. Beirutul e mai frumos noaptea. Asemenea unei femei elegante, îşi pune cele mai frumoase podoabe. Muntele devine scânteietor şi oferă o vedere aeriană splendidă. Sunt în al nouălea cer. Aparatul de zbor n-a atins încă pământul, semnalele luminoase nu s-au stins încă, liniştea domneşte în avion când, deodată, mă ridic şi strig la telefon:

— Mamaaa! Am ajuns la Beirut!!!

Am pielea ca de găină, tremur toată. Nu-mi dau seama ce fac decât atunci când stewardesa se repede la mine cerându-mi poruncitor să închid imediat telefonul şi să-mi leg centura. Pasagerii se uită la mine cu gura căscată.

Regăsirea e foarte emoţionantă. Libanul, ca de obicei, şi-a revenit repede, nu fără câteva sechele imposibil de şters. Preţurile, care au crescut brusc în timpul războiului, n-au mai scăzut. Locuitorii din Dahiyeh şi-au pierdut ceva din umorul legendar. Probabil din cauza unui război de care nu mai era nevoie.

La începutul anului şcolar, suntem invitaţi la un mic dejun sardanapalic. Ne felicităm toţi că am scăpat teferi din agresiunea feroce pe care a suferit-o ţara. Eu fac parte dintre cei care erau blocaţi în străinătate. Nu pot decât să mă simt vinovată că n-am tremurat de teamă alături de ei, că n-am împărtăşit cu ei tulburarea, că n-a trebuit să înfrunt pericolul aşa cum au făcut concetăţenii mei. Colegii din Beirut vorbesc de geamuri sparte, de cioburi în camere şi pe paturi, de copii înspăimântaţi, de persoane apropiate ucise, de casele lor de la ţară bombardate, de familii fărâmiţate, distruse, exterminate. În arabă, cuvântul „om”, *insan*, are aceeaşi rădăcină ca „uitare”, *nisyan*. Dintr-un instinct de supravieţuire primar, dar nu mai puţin admirabil, omul libanez îşi uită suferinţele, îşi şterge rănile, îşi recapătă forţele, se ridică şi merge mai departe. Pare să fie singura explicaţie a acestui elan incredibil care le permite libanezilor să treacă peste suferinţe şi răni şi să meargă înainte. Nu căutaţi o explicaţie logică, nu există.

Mă ofer, pe lângă Universitatea Saint-Joseph, să-i ajut pe supravieţuitorii războiului. Poliglotă, sunt însărcinată cu coordonarea şi însoţirea reprezentanţilor instituţiilor de solidaritate străine. O experienţă excepţională, care îmi oferă ocazia să observ mai de aproape distrugerile provocate de ofensiva israeliană, dar şi să aflu repercusiunile ei asupra vieţii zilnice a mii de libanezi care şi-au părăsit casele, lăsându-şi amintirile şi propriile vieţi în urmă. Familii întregi distruse în Dahiyeh, şiruri de imobile dărâmate din temelii. Când te apropii de grămezile de moloz, poţi vedea păpuşi rupte, fotografii făcute bucăţi, ustensile de bucătărie găurite, haine îngropate sub funingine şi praf. Pe scurt, frânturi de viaţă. Vieţi întregi, planuri, visuri frânte, nimicite, pulverizate. Totuşi, oamenii rămân demni. Nu dramatizează. Au un simţ al autoironiei imbatabil, pe care nici cea mai puternică armată din lume nu a reuşit să-l spulbere, cu toate că a putut să-l altereze un moment din cauza suferinţei prea mari.

1. Structură creată de Rafic Hariri ca să-şi reunească adepţii politici şi să-şi poarte campaniile electorale. În urma asasinării acestuia, s-a transformat într-un partid politic condus de fiul lui, Saad Hariri (n.a.).

Capitolul 12

Aşa e la Beirut

Am reuşit să închiriez un apartament la parter cu o grădină în faţă, ceva rar la Beirut. Îmi place mult acest apartament spaţios. Îmi place grădina lui unde creşte o iasomie care îmi aminteşte de interminabilele noastre seri în familie, vara, la bunici. Vecinul din faţă, Amou Élie, este un septuagenar foarte amabil, aşa cum sunt bărbaţii cu părul alb în Liban: blajini şi paterni. Are o grădină de legume. Într-o seară de octombrie, îi aduce roşii lui Nicolas, noul meu colocatar, ca să-i ureze bun venit în imobil. Nicolas le devorează imediat, fără să-i invite şi pe ceilalţi locatari ai apartamentului să împartă cu el acest dar. Tot locuind la cămin, m-am obişnuit cu acest comportament individualist pe care l-am observat la studentele din Franţa. Nu sunt dezamăgită că n-am putut să gust din roşii, dar îl întreb spontan pe Nicolas ce-i va oferi în schimb vecinului, iar el îmi răspunde:

— Nimic! Nu i-am cerut nimic, îi face plăcere să-i accept ofranda, pentru că asta îi permite să nu fie izolat la vârsta lui. Suntem chit.

Rămân cu gura căscată. Cuvintele astea ilustrează îndeajuns fractura culturală dintre Orient şi Occident. Răspunsul lui Nicolas nu este până la urmă o surpriză. Felul de a percepe ospitalitatea, primirea şi comunicarea pe un mal al Mediteranei este total diferit de celălalt. Noi, libanezii, nu concepem să înapoiem goală o farfurie care ne-a fost oferită plină. Trebuie să punem în ea fie şi trei biscuiţi amărâţi, ba chiar bucăţele de zahăr, dacă nu avem nimic altceva de oferit. Pentru zecile de francezi pe care i-am întâlnit la Beirut, socoteala se face în termeni de satisfacţie adusă fiecăruia. Unul se bucură de plăcerea de a oferi, celălalt, de plăcerea de a primi. Incapacitatea de înţelegere dintre cele două culturi este recurentă. Nu e o prăpastie de netrecut, ci mai degrabă o neputinţă de a-l înţelege pe celălalt. Libanezii au uneori tendinţa să forţeze relaţionarea, împărtăşirea reciprocă şi ospitalitatea, criticând totodată „aroganţa” şi „ingratitudinea” francezilor, aşteptând o conştientizare, dar sfârşesc deseori prin a-şi pierde speranţa. Francezii, în schimb, se miră că nu-şi păstrează prietenii libanezi care vin spontan spre ei de cum sosesc la Beirut.

Mă duc în cartierul Hamra s-o întâmpin pe Émilie, pe care am întâlnit-o pe un forum internet de călătorii, unde căuta informaţii despre Liban. Când am întrebat-o cum aveam s-o recunosc, mi-a răspuns, vizibil surprinsă: „Păi, sunt franţuzoaică!”.

Tinerii studenţi din Franţa care sosesc în Liban după ce au vizitat înainte Maghrebul au impresia greşită că toţi arabii seamănă între ei: toţi bruneţi, cu părul creţ, ochii negri şi tenul foarte mat. Chiar simulând o pretinsă deschidere spirituală, cuvintele şi tonul lor condescendent trădează o xenofobie latentă. Numai că diferenţa dintre Mashrek*[1] şi Maghreb este incontestabilă.

Această diferenţă nu se limitează numai la dialecte, care conferă fiecărei părţi din lumea arabă o cultură şi o mentalitate proprie. Când doi arabi se întâlnesc, le e mai uşor să comunice în franceză sau în engleză decât să încerce să descifreze dialectul celuilalt, exceptând cazul în care aşa doreşte unul dintre interlocutori. În această privinţă, dialectul egiptean, graţie prosperităţii industriei sale cinematografice, producţiilor sale artistice şi difuzării lor în toate ţările arabe, are un avantaj. Deşi este înţeles de majoritatea arabilor, nu e vorbit totuşi de populaţii. Este urmat îndeaproape de dialectul libanez.

Émilie s-a împrietenit repede cu un libanez cu părul negru, pielea albă, obrajii trandafirii şi ochii verzi. Le repetă tuturor: „Mă văd cu singurul libanez cu ochi verzi!”. Chiar după o şedere de câteva luni în Liban, chiar după ce a văzut cu propriii ochi, negri în cazul de faţă, libanezi blonzi cu ochi albaştri, continuă să rostească cu mândrie aceste cuvinte care, până la urmă, nu-şi găsesc locul decât în imaginaţia ei făcută din clişee superficiale. Nu numai în Liban poţi întâlni blonzi cu ochi albaştri, sunt o sumedenie în Siria, Egipt, Algeria şi în multe alte ţări arabe. Cât priveşte minţile înguste, acestea se găsesc peste tot şi, din păcate, nu se limitează la o ţară sau la o regiune.

Nu ajută la nimic să călătoreşti dacă vrei să-ţi impui ideile şi să-ţi duci cu tine prejudecăţile. Unii francezi tineri – deseori absolvenţi de ştiinţe politice – sosesc ca nişte „cuceritori”, cu un sentiment de superioritate alimentat de cursurile de geopolitică ce rezumă situaţia din Liban la incapacitatea libanezilor de a se pune de acord şi la războaiele fratricide care au sfâşiat ţara timp de cincisprezece ani. Pacea şi ordinea care domnesc în Franţa îi împiedică pe aceşti tineri să perceapă corect o altă realitate. În Europa Occidentală, ultimul război datează de foarte mult timp. Ideea că războiul care ne însângerează ţara este cauzat de frivolitatea şi prostia libanezilor, un război declanşat în fond de cauze obscure şi ridicole, sintetizează punctul de vedere al multor occidentali. Deşi au într-un fel dreptate, această percepţie simplistă este doar corolarul unei extrapolări naive şi întrece prin stupiditatea ei idioţenia beligeranţilor.

Evident, citez exemplul francez pentru că oamenii pe care mi-a fost dat să-i întâlnesc

sau să-i frecventez erau de această naţionalitate, majoritară printre tinerii europeni sau tinerii occidentali care vin să stea un timp la Beirut. Dar întâmplarea cu colocatara mea canadiană de la căminul „Înţelepciunea”, care a avut momentul ei de glorie cu un întreg articol apărut în ziarul din mica ei localitate, ziar ce-i lăuda curajul de a fi acceptat un stagiu „într-o ţară periculoasă”, nu e mai puţin revoltătoare pentru cei care s-au născut în acest colţ de lume. Chiar şi Maxime îi scria mândru mamei sale îndată ce ne întorceam de la periferia sudică: „Am terminat vizita în nişte locuri periculoase, totul e bine!”. Iar Micheline îi răspunsese: „OK, aventurosule! M-am liniştit, mulţumesc!”.

Atitudinea semeaţă, tonul doct şi arogant pe care le iau uneori occidentalii când ni se adresează nouă, libanezilor, condescendenţa deranjantă şi politeţea excesivă şi ipocrită din când în când ne sunt insuportabile. Mai ales în cazul specialiştilor în Orientul Mijlociu, care stăpânesc dedesubturile istoriei şi politicii. Libanul este desigur primitor, dar nici toate cărţile de pe pământ, nici toate teoriile despre relaţiile internaţionale nu sunt de ajuns pentru a-l înţelege dacă nu eşti modest şi sincer când porneşti la întâlnirea cu el. Nu e matematică, nu e ceva abstract. Libanul trebuie să-l trăieşti, departe de prejudecăţi, fără spirit moralizator sau de cuceritor.

Când USJ organizează o agapă după o conferinţă, informaţia se răspândeşte cu iuţeală printre studenţii francezi. Uneori, colegii mei libanezi nu sunt la curent cu unele evenimente care au loc în propriul campus. Şi, chiar dacă ar afla, nu au adesea nici motivaţia, nici curajul de a participa. Studenţii francezi, în schimb, îşi anulează ieşirile şi îşi organizează zilele în funcţie de aceste evenimente unde interesul intelectual contează tot atât cât recepţia de după conferinţă. La sfârşitul agapei, unii adună resturile. E inutil să le explici că această atitudine e foarte prost văzută în Liban sau să le atragi atenţia că sunt priviţi cu dispreţ de chelneri, nu-i interesează decât „prada” pe care o vor duce triumfători acasă. Îmi amintesc chiar că într-o seară, la o petrecere de mutare într-o casă nouă din cartierul Mar Mitr, cei doi colocatari francezi ne-au servit bucăţi de baclava adunate de la USJ cu o săptămână înainte. Stupefiant şi de neînţeles din partea unor cetăţeni ai unei ţări aşa-zis generoase, care primeşte cu braţele deschise mii de imigranţi pe teritoriul ei. Mai ales după ce cunoşti Parisul şi toate conferinţele sale la care accesul e liber. Prin acest comportament lipsit de prestigiu, lipsit de respect faţă de mentalitatea locală, studenţii francezi oferă o imagine de zgârie-brânză înfometaţi, care stârneşte mult dispreţ şi aversiune în rândul libanezilor.

Există şi câţiva electroni liberi, rebeli care fac excepţie de la regulă, dar care se numără pe degetele de la o singură mână. Se amestecă cu populaţia, dau dovadă de o deschidere spirituală adevărată şi de o dorinţă reală de a învăţa, fără idei preconcepute.

Dar, în general, studenţii francezi se deplasează în găşti, frecventează aceleaşi baruri, aceleaşi restaurante, au aceleaşi repere şi se întorc în Franţa aşa cum au venit, cu valizele pline de prejudecăţi, poate cu câteva povestioare despre un eroism imaginar şi *arak* Touma ieftin.

1* Zonă care ar cuprinde, în accepţia cea mai strictă, Irakul, Siria, Libanul şi regiunea Palestinei (n.tr.).

Capitolul 13

Dulce Franţă

În ciuda ferocităţii războiului, deşi afectaţi mai mult decât oricine de bombardamentele israeliene, greu încercaţi de atrocitatea pierderii unor fiinţe dragi, prosirienii îşi continuă asasinatele fără preget şi fără milă.

În ziua de 21 noiembrie 2006, încă în plină convalescenţă post-război, Pierre Amine Gemayel, atunci ministru al Industriei, se alătură cortegiului martirilor. Entuziast şi mânat de înflăcărarea tinereţii, este asasinat cu sânge-rece, prin împuşcare, în propria circumscripţie electorală din districtul Metn. Mesajul asasinilor este uciderea speranţei în reînnoirea politică pe care el o întruchipa.

În timp ce îmi desfăşor activităţile umanitare în cadrul „Operaţiunii a şaptea zi”[1] a USJ, aflu de existenţa unui ONG libanez ale cărui spirit, scop şi obiective laice şi anticonfesionale se potrivesc cu propriile mele convingeri. Mă înscriu şi eu în iunie 2007, cu ocazia evenimentelor din tabăra de refugiaţi palestinieni Nahr al-Bared. Ca şi cum seria de atentate şi de lichidări ale liderilor politici care zguduie Libanul din 2004, precum şi războiul din 2006 n-ar fi fost de ajuns, mici grupuri palestiniene salafiste decid să semene zâzanie la Tripoli, la ordinul regimului de la Damasc. Clanul Assad nu s-a împăcat cu înfrângerea şi n-a acceptat să se despartă de „găina cu ouă de aur” care este Libanul. În mai deja, o colegă de clasă, după ce venise la cursuri îndurerată, susţinuse examenele îmbrăcată în negru, în semn de doliu. Fratele ei, un militar în vârstă de numai 20 de ani, pierise la Tripoli, ucis de teroriştii din Fatah al-Islam, organizaţie jihadistă declarată răspunzătoare pentru declanşarea evenimentelor de la Nahr al-Bared. A nu ştiu câta înscenare pusă la cale de regimul baasist, care duce de nas hoardele de salafişti îndobitociţi ca să-şi întărească şi mai mult puterea în regiune şi să-şi asigure perenitatea nelegitimă.

Trăim în ritmul flash-urilor informative de la televizor. Tripoli este pradă violenţei armate. Numărul militarilor morţi creşte din oră în oră. La facultate, un afiş care anunţă că portul de arme este interzis în universitate e pus la vedere, ilustrat în centru cu fotografia color a unui automat Kalaşnikov. Toţi suntem îngrijoraţi. Reporterii

canalelor de televiziune ne intervievează pe străzile din Beirut. Chestionată de jurnaliştii de la France Télévisions despre situaţia securităţii ţării, răspund că suntem la capătul nervilor, că nu mai vedem capătul tunelului. Spusele mele nu reflectă deloc ambianţa nocivă din Liban în acea perioadă. Suntem blazaţi. E tare departe spiritul revoluţionar din martie 2005. Nu vrem decât să trăim în pace. S-a vărsat destul sânge, au curs destule lacrimi, vrem doar ca acest coşmar interminabil să ia sfârşit.

„Cireaşa de pe tort”, în după-amiaza zilei de 13 iunie, Beirutul de Est este zguduit de un nou atentat, al nouălea din seria care îi vizează pe antisirieni. El le aduce moartea deputatului sunnit din Curentul Viitorului, Walid Eido, şi fiului său, avocat în floarea vârstei. Atentatul face şi victime civile, printre care nişte fotbalişti aflaţi în trecere. În pofida caracterului tragic al evenimentului, sila care s-a instalat, degradarea situaţiei în nordul ţării şi lehamitea generală au drept efect faptul că acest atentat este întâmpinat cu o răceală glacială. Nu suntem indiferenţi, nu ne-am vândut sufletul diavolului, dar nu mai e loc nici pentru mânie, nici pentru tristeţe în bietele noastre inimi istovite, deziluzionate. E ceva care ne depăşeşte. Ne-am obişnuit prea mult cu inadmisibilul. Moartea a devenit pâinea noastră cea de toate zilele. Oroarea a devenit atât de banală pentru noi, încât am ajuns să fim insensibili la ea, goliţi parcă de toată mânia, de toată revolta, de toată tristeţea şi de toate lacrimile. Am ajuns nişte cadavre ambulante. Nu mai suntem nici acei revoluţionari hotărâţi să se revolte, nici victime îndoliate care îşi deplâng jalnic soarta. Suntem pur şi simplu goliţi de esenţa noastră, de umanitatea noastră, nu mai avem nimic de oferit pe altarul atentatelor.

Împreună cu Offre Joie, o organizaţie umanitară libaneză, particip la un eveniment organizat în beneficiul orfanilor militarilor cu ocazia Zilei Armatei, pe 1 august 2007. O manifestare memorabilă care începe cu un turneu în circa o sută de sate, unde distribuim lumânări pe care familiile promit să le aprindă la căderea nopţii, ca omagiu adus martirilor armatei libaneze. După o activitate şi o tombolă cu copiii, organizate de Ministerul Apărării la Yarzeh ca să destindă atmosfera posomorâtă a momentului, depunem jerbe de flori la Mormântul soldatului necunoscut. Seara se încheie cu un dineu bogat, animat de ritmurile dansului tradiţional libanez *dabkeh* şi de cântece patriotice. În Liban, puţine sunt organizaţiile apolitice şi areligioase ca Offre Joie. Oricât de lăudabil ar fi acest eveniment, el rămâne insuficient şi izolat, incapabil să contracareze singur „cangrena confesionalistă” care face ravagii în ţară.

În iulie, obţin diploma cu menţiune. Universitatea Saint-Joseph, la fel ca universităţile americane şi aşa cum cere tradiţia în aceste instituţii, organizează o ceremonie de înmânare a diplomelor în campusul Şcolii Superioare de Ingineri de la Fanar, pe înălţimile Beirutului. În ziua anunţării rezultatelor primim un kit, împreună

cu un cod vestimentar ce trebuie respectat, o eşarfă cu efigia USJ pentru fete şi o cravată pentru băieţi. Conform directivelor, fetele trebuie să poarte rochie ivoar, iar băieţii, costum bleumarin şi cămaşă albă. Se specifică şi că rochiile prea scurte, bijuteriile şi machiajul excesiv sunt interzise.

Ceremonia este grandioasă. Totul merge ceas: trebuie să ne aşteptăm rândul în fundul curţii, în spatele scaunelor invitaţilor, iar când auzim numele promoţiei noastre, înaintăm spre capătul unui covor roşu, întins pe toată lungimea spaţiului disponibil. Aşteptăm să ni se strige numele în ordine alfabetică, apoi ne îndreptăm spre o estradă şi dăm mâna cu rectorul, cu decanul, apoi cu directorul şcolii, care ne înmânează diploma. Zăbovim un moment lângă el, cu zâmbetul pe buze, pentru fotografia-suvenir. În fine, ne întoarcem în spaţiul rezervat promoţiei noastre pentru fotografiile de grup.

După înmânarea diplomelor tuturor specialităţilor din campusul nostru, mergem în marea curte a şcolii ca să ciocnim un pahar de şampanie cu profesorii şi părinţii şi să ne delectăm cu câteva gustări, înainte să înceapă petrecerea între tineri. În seara aceea, împreună cu întregul an, mergem la Monnot şi dansăm până în zori pe ritmurile îndrăcite ale ultimelor şlagăre orientale şi occidentale ale verii. Acest ciclu universitar se încheie într-o atmosferă de bucurie şi veselie.

Cu diploma în buzunar, hotărăsc să-mi continui studiile în Franţa ca să fiu lângă Maxime. Mă bucură gândul de a mă apropia de el fizic şi de a-mi întâlni în sfârşit socrii, mai ales că Térébenthine, cumnata mea, se va căsători la începutul toamnei. Este o ocazie de a întâlni întreaga familie. El e şi mai entuziast decât mine. Face în locul meu toate demersurile la Sorbona înainte de data limită a înscrierilor prealabile. Nu-mi pare rău că plec din Liban. Am două iubiri pe lumea asta şi o voi părăsi pe una temporar ca să mă alături celeilalte pentru totdeauna.

Frecvenţa atentatelor nu scade totuşi. În ajunul plecării mele în Franţa, pe 19 septembrie 2007, un atentat cu maşină-capcană ia viaţa unui deputat falangist antisirian, Antoine Ghanem. Este al zecelea atentat în trei ani, la care se adaugă un război contra Israelului în sud şi un război contra islamiştilor în nord. Peste 1 500 de morţi în trei ani. Aud informaţia la televizor în timp ce fac ultimele cumpărături într-un centru comercial de pe strada Verdun. O banalitate. Din păcate, nu va fi ultimul din seria de atentate care vizează personalităţile antisirene din Liban. În decembrie 2007, generalul François Hajj este şi el vizat. O lună mai târziu, Wissam Eid, înalt responsabil din cadrul Forţelor de Securitate Internă, însărcinat cu anchetarea seriei de atentate, este eliminat printr-un atentat sinucigaş cu maşină-capcană la Hazmieh. La începutul lui mai 2008, guvernul îl destituie pe ofiţerul însărcinat cu securitatea aeroportului din Beirut, un pion al mişcării Hezbollah.

Pe 7 mai 2008, situaţia ia o întorsătură gravă. Ca răspuns la destituirea protejatului său şi pentru prima dată în istoria sa, Hezbollah-ul intervine militar contra unor civili libanezi. Beirutul este asediat de oameni cu cagule înarmaţi până în dinţi. Ei pun stăpânire pe cartierele sunnite. Drumul spre aeroport e blocat. Este atacat postul de televiziune Future TV al familiei Hariri. Luptele durează cinci zile şi se soldează cu moartea a aproape 70 de persoane. Consecinţa: Partidul lui Dumnezeu nu mai este respectat, ci temut. În octombrie 2012, generalul Wissam Hassan moare în urma unei explozii în cartierul Achrafieh. Ultimul atentat ca dată vizând personalităţi antisiriene îl are ca victimă pe diplomatul şi fostul ministru sunnit moderat Mohamad Chatah, în ziua de 27 decembrie 2013.

La începutul anului 2014, câteva atentate zguduie periferia sudică a Beirutului. Sunt revendicate de grupuri jihadiste „ca ripostă la ingerinţa Partidului lui Dumnezeu în războiul sirian în favoarea regimului baasist", după spusele lor. La intervale neregulate, izbucnesc lupte între alauiţi[2], loiali regimului de la Damasc, şi mici grupuri sunnite la Tripoli, făcând necesară intervenţia armatei pentru a pune capăt ostilităţilor. Oraşul liniştit se transformă deseori într-un câmp de luptă cu peisaje apocaliptice, unde nu e deloc recomandabil să te duci.

În cursul verii anului 2014, mai mulţi soldaţi libanezi sunt răpiţi în munţii care înconjoară oraşul sunnit Ersal, controlat acum de al-Nosra, ramura al-Qaeda din Levant, care acuză armata libaneză că se află în solda Hezbollah-ului. La doi dintre ei li se taie gâtul cu sânge-rece. Imaginile execuţiei circulă pe internet şi pe canalele de televiziune, ceea ce exacerbează tensiunile comunitare între libanezi. Sunt semnalate mai multe cazuri de maltratare a refugiaţilor sirieni – al căror număr este estimat la peste un milion în Liban –, ca ripostă la unele manifestaţii din tabere în favoarea al-Nostra şi a statului islamic. În indignarea generală, mai mulţi militari de confesiune sunnită creează o sciziune ca să se alăture islamiştilor „în lupta împotriva hegemoniei şiite", zic ei. În noiembrie 2014, sărbătoarea Ashura se desfăşoară într-o mare tensiune. Pe străzile din Beirut şi din periferia de sud îşi fac apariţia oameni înarmaţi din mişcările Amal şi Hezbollah, însărcinaţi să asigure securitatea ceremoniilor în urma unor ameninţări cu atentate. Ţara continuă să fie un butoi de pulbere gata să facă explozie în orice clipă.

1. În urma războiului din 2006, USJ a lansat o operaţiune prin care studenţii să-i ajute benevol pe supravieţuitorii războiului. Numită „Operaţiunea a şaptea zi", ea constă în a-ţi consacra duminica acestui scop (n.a.).

2. Adepţii unei doctrine derivate din islamul şiit (n.a.).

Capitolul 14

Viţa sălbatică şi iedera

Iubesc acest Liban haotic şi înduioşător. Cedrul lui maiestuos care se înalţă în mijlocul scumpului drapel roşu cu alb. Bucatele, *mezze*-lele şi toate specialităţile lui. Serbările şi harababura lui. Pacea şi războiul lui. Creştinii şi musulmanii lui. Ateii şi agnosticii lui. Barurile şi localurile lui de noapte. Bisericile şi moscheile lui. Achrafieh şi Dahiyeh. Toate contrastele lui care fac ca acest petic de pământ să fie Liban. Dar nu ştiu pe cine iubesc mai mult, pe Maxime sau Libanul? E nechibzuit, proaspăt şi bun precum cei 20 de ani ai noştri. Ne iubim aşa cum iubim Libanul. O iubire care n-are răbdare să bată la uşă înainte de a intra şi care te tulbură profund. O iubire care îţi dă impresia, chiar în ziua în care o întâlneşti, că ai regăsit-o, că ai aşteptat-o dintotdeauna. Iar când trupurile şi inimile noastre s-au unit, a fost aşa cum se leagă viţa sălbatică şi iedera, cu toate fibrele trupului şi sufletului. Eu sunt viţa sălbatică, el este iedera. Noi suntem viţa sălbatică, Libanul este iedera. Destinele noastre sunt împletite. Libanul este legat indisolubil de povestea noastră, iar noi am scris-o într-o oarecare măsură pe a lui în luna martie a anului 2005. Prin frenezia manifestaţiilor patriotice, a iubirii nebuneşti şi a contopirilor erotice, eram stăpânii Libanului şi stăpânii lumii.

Libanul rămâne până azi singura ţară din regiune care nu a semnat niciun acord de pace, de niciun fel, cu statul evreu. Şi totuşi, cu fiecare ocazie, trebuie să aducă dovezi, să arate supunere faţă de vecinii arabi, să-şi demonstreze „arabitatea” şi ostilitatea faţă de Israel. Ca şi cum n-ar fi o evidenţă. Ca şi cum tributul greu plătit de fiecare libanez n-ar fi o garanţie suficientă, o dovadă irefutabilă a angajamentului Libanului în lupta contra Israelului. Cei mai mulţi dintre palestinienii rămaşi acolo au un paşaport israelian care le permite să voteze, să conteste, să călătorească liber în Europa, în SUA şi în Australia, în timp ce cozile la care aşteaptă cei ce speră să primească viză sunt interminabile în faţa ambasadelor acestor ţări în Liban. Iordania şi Egiptul au semnat acorduri de pace, îi primesc pe reprezentanţii Israelului şi au ambasadori la Tel-Aviv pe care îi retrag sau îi trimit înapoi în funcţie de toanele geopolitice. Cât despre Siria, care şi-a pacificat relaţiile cu Israelul de la semnarea Acordului Kissinger[1] în 1974, aceasta

continuă să fie numită ţară care opune rezistenţă Israelului, mai ales în Maghreb, unde realitatea levantină este în general necunoscută sau cel puţin percepută într-un mod pasional şi total deformat.

Iubirea mea pentru Liban nu este numai rodul legăturii de sânge, ci se datorează şi unei comunităţi a destinelor noastre. Am crescut diferită şi străină în „ţara iasomiei”, iar Libanul este diferit prin diversitatea lui într-o regiune omogenă, prin deschiderea lui spirituală într-o regiune conservatoare şi închisă, prin creştinismul său într-o lume musulmană, prin şiismul lui într-o lume sunnită, prin prosperitatea lui naturală într-o regiune deşertică şi aridă. Diferenţa este deseori motiv de invidie. Cel care e diferit este ţap ispăşitor cu predilecţie. Este deseori ţinta răutăţii şi a unor atacuri gratuite, dar „câinii latră, caravana trece”. Astfel, Libanul îşi trage forţa din slăbiciunea lui sau din ceea ce se consideră a fi slăbiciunea lui şi continuă să triumfe indiferent cine sau ce i-ar sta în cale. În ciuda tuturor greutăţilor, Libanul renaşte mereu din propria-i cenuşă, ca pasărea phoenix, unic şi superior detractorilor săi.

Povestea mea se termină aici. Cea a Libanului continuă, lăsându-mă în seama destinului meu de exilată, în acest Hexagon cu garduri de sârmă ghimpată invizibile, în acest oraş rece, bogat şi perfect, ca o închisoare aurită. De la mica mea fereastră pariziană, pradă descurajării, observ manifestaţiile care trec calm, după un itinerar bine stabilit în prealabil şi respectat cu scrupulozitate: legea Pécresse, cele 35 de ore de lucru, pensionarea la 65 de ani, căsătoria liberă pentru toţi, manifestaţiile pentru toţi… După părerea mea de libaneză, toate seamănă cu capriciile unor copii răsfăţaţi. Le observ încercând să uit atentatele, maşinile-capcană, funinginea, dărâmăturile, luptele pentru supravieţuire, visând la Liban, la acel petic de pământ, la acei 10 452 de kilometri pătraţi pierduţi undeva, la est de marea care mi-a legănat copilăria.

Lasă-ţi inima să zburde senin
Doar prima iubire-i adevărată
Multe meleaguri le preţuim
Doar pe primul nu-l uităm niciodată.[2]

1. Cunoscut şi sub numele de Acordul de dezangajare, acest document a fost semnat la Geneva pe 31 martie 1974 de Israel şi Siria, sub auspiciile SUA, reprezentate de secretarul de stat Henry Kissinger, pentru a pune capăt ostilităţilor declanşate în timpul războiului arabo-israelian din 1973 (n.a.).

2. Traducere liberă din poetul arab Abu Tammam (804-846) (n.a.).

Index al personajelor menţionate

Ihsan Abdel Quddous
Scriitor şi jurnalist politic egiptean (1919-1990). Nuvelele şi romanele sale au fost deseori ecranizate. A fost închis de două ori pentru articole care denunţau practicile îndoielnice ale guvernelor aflate la conducere, îndeosebi ale guvernului lui Gamal Abdel Nasser în 1954.

Gamal Abdel Nasser
Om de stat egiptean (1918-1970). A fost preşedintele republicii între 1956 şi 1970.

Mahmoud Ahmadinejad
Om de stat iranian, născut în 1956. A fost preşedintele republicii islamice între 2005 şi 2013.

Michel Aoun
Om politic şi militar libanez, născut în 1933. Preşedinte al CPL din 1992. Este cunoscut pentru faptul că s-a refugiat la Ambasada Franţei din Beirut, abandonându-şi soţia şi copiii pe 13 octombrie 1990. S-a întors în Liban în 2005 graţie Revoluţiei Cedrilor, care a alungat ocupanţii sirieni din ţară.

Bashar al-Assad
Om de stat sirian, născut în 1965, preşedintele Republicii Arabe Siriene din anul 2000. Legitimitatea sa este foarte contestată, mai ales după 2011, data declanşării crizei siriene. Bashar al-Assad a „moştenit" preşedinţia după moartea tatălui său, Hafez, şi dispariţia fratelui său, Bassel, cu câţiva ani înainte.

Bassel al-Assad
Fiul cel mare al fostului preşedinte sirian Hafez al-Assad (1962-1994) şi „moştenitorul tronului" preşedinţiei siriene până la moartea sa într-un accident de maşină în 1994. Cauzele reale ale accidentului nu au fost niciodată elucidate. Unii îl pun pe seama anturajului lui Hafez, care ar fi intuit în Bassel o personalitate puternică, greu de manevrat.

Hafez al-Assad
Om de stat sirian (1930-2000). Preşedintele republicii din 1970 şi până la moartea sa.

Nabih Berri
Om politic libanez, născut în Sierra Leone în 1938. Este şeful mişcării Amal din 1980. Nabih Berri este preşedintele Camerei Deputaţilor din 1992, fiind astfel cel mai în vârstă arab în acest post.

Randa Berri
Cea de-a doua şi actuala soţie a lui Nabih Berri. Este fondatoarea şi preşedinta Asociaţiei libaneze pentru bunăstarea persoanelor cu handicap. Lăsând deoparte rolul său filantropic şi monden, în calitate de soţie a preşedintelui Camerei Deputaţilor, rămâne departe de peisajul politic propriu-zis.

Nasri Chamseddine
Cântăreţ şi actor libanez popular (1927-1983). A făcut parte din trupa Fraţii Rahbani şi a apărut deseori pe scenă împreună cu diva Fairuz.

Mohamad Chatah

Economist şi diplomat libanez (1951-2013). Chiar dacă a fost afiliat la Curentul Viitorului, a reprezentat o figură politică independentă şi discretă. A fost asasinat de regimul sirian pe 27 decembrie 2013, la Beirut.

May Chidiac

Jurnalistă libaneză, născută în 1964. Este foarte apropiată de Partidul Forţele Libaneze şi de liderul lui, Samir Geagea. A fost victima unui atentat cu maşină-capcană, pus la cale de regimul sirian, pe 25 septembrie 2005, la Beirut. A supravieţuit ca prin minune. Din mai 2007, May Chidiac este Cavaler al Legiunii de Onoare, distincţie pe care a primit-o din mâinile lui Jacques Chirac.

Laure Daccache

Cântăreaţă libaneză de excepţie (1917-2005). Îndrăgostită de Egipt, s-a stabilit acolo din 1945. Vocea excepţională a ajutat-o să-şi câştige un loc în peisajul artistic egiptean şi arab.

Wissam Eid

Înalt responsabil din serviciile de informaţii libaneze (1976-2008). A primit misiunea să se ocupe de dosarul atentatelor vizând personalităţi antisiriene. Wissam Eid a fost asasinat într-un atentat cu maşină-capcană, pe 25 ianuarie 2008, la Beirut.

Walid Eido

Om politic libanez (1942-2007), magistrat de profesie şi membru al mişcării Curentul Viitorului. A fost victima unui atentat imputat regimului sirian, în ziua de 13 iunie 2007, la Beirut.

Fairuz

Pe numele său adevărat Nouhad Haddad. Cântăreaţă libaneză, născută în 1934. E considerată un simbol naţional în Liban. Este supranumită de aceea „ambasadoarea noastră în stele”. A atins culmea gloriei graţie soţului, compozitor, şi fratelui său. Cei trei formează pilonii trupei Rahbani. Fairuz şi-a păstrat neutralitatea în timpul războiului civil, ceea ce îi aduce şi azi respectul tuturor comunităţilor din Liban.

Samir Geagea

Om politic libanez născut în 1952. Este şeful Partidului Forţele Libaneze. Fost student la Universitatea Americană din Beirut, apoi la Universitatea Saint-Joseph, a fost silit să-şi întrerupă studiile din cauza războiului civil. Încarcerat în Liban de regimul sirian timp de 11 ani, fără proces, a fost eliberat în 2005 în urma Revoluţiei Cedrilor. Detestat de mulţi libanezi care îl acuză că a comis asasinate contra rivalilor săi politici şi civili, este totuşi adulat de majoritatea cetăţenilor, care îi apreciază actele de bravură, înţelepciunea, perspicacitatea, precum şi iubirea necondiţionată pentru Liban.

Amine Gemayel

Om de stat libanez născut în 1942, a fost preşedintele republicii între 1982 şi 1988. Absolvent al USJ, a exercitat meseria de avocat înainte de a intra în viaţa politică. Amine Gemayel este fiul lui Pierre Gemayel, fratele lui Bashir Gemayel şi tatăl lui Pierre Amine Gemayel.

Bashir Gemayel

Om politic libanez (1947-1982), şef şi fondator al Forţelor Libaneze. Absolvent al Universităţii Saint-Joseph, a exercitat meseria de avocat înainte să se consacre exclusiv politicii. A fost ales preşedinte al republicii în august 1982, fiind asasinat exact după trei săptămâni. De aceea, n-a putut să-şi exercite funcţia. Moartea lui este comemorată în fiecare an prin slujbe de pomenire organizate de adepţii lui din Liban, din Franţa şi din alte părţi. Chiar şi astăzi, posterele cu efigia sa apar pretutindeni pe străzi, pe maşini şi pe reţelele sociale, cu sloganul „Bashir trăieşte în noi”.

Pierre Gemayel

Farmacist şi om politic libanez (1905-1984), fondatorul Partidului Falangele Libaneze. Este tatăl lui Bashir şi

Amine şi bunicul dinspre tată al lui Pierre Amine Gemayel.

Pierre Amine Gemayel

Om politic libanez (1972-2006). Nepotul lui Pierre Gemayel, fondatorul Falangelor Libaneze. Fiul lui Amine şi nepotul lui Bashir. A fost asasinat în ziua de 21 noiembrie 2006, la Bierut, de regimul sirian.

François Hajj

Înalt responsabil militar libanez (1953-2007). A fost asasinat într-un atentat la Beirut, pe 12 decembrie 2007.

Marwan Hamadé

Om politic şi jurnalist franco-libanez, născut în 1939. Absolvent al Universităţii Saint-Joseph, a lucrat în presă înainte de a intra în viaţa politică libaneză, îndeosebi după Acordul de la Taef. Este unchiul dinspre mamă al lui Gebran Tueni. Marwan Hamadé a fost victima unei tentative de asasinat comise de regimul sirian în ziua de 1 octombrie 2004.

Ragheb Harb

Cleric şiit libanez (1952-1984), unul dintre fondatorii Hezbollah-ului. Asasinat de Israel pe 16 februarie 1984.

Rafic Hariri

Om politic şi om de afaceri libanezo-saudit (1944-2005). A făcut avere în Arabia Saudită înainte de a reveni în Liban pentru a ocupa de mai multe ori postul de prim-ministru. A fost asasinat printr-o explozie spectaculoasă, la Beirut, pe 14 februarie 2005.

Wissam Hassan

General în cadrul Forţelor de Securitate Interne libaneze (1965-2012). A fost asasinat pe 19 octombrie 2012, la Beirut, într-un atentat cu maşină-capcană.

Georges Hawi

Om politic libanez (1938-2005). Prim-secretar al Partidului Comunist Libanez între 1972 şi 1992. A fost asasinat pe 21 iunie 2005, într-un atentat cu maşină-capcană în centrul capitalei.

Charles Helou

Om de stat libanez (1913-2001). Preşedinte al republicii între 1964 şi 1970. Absolvent al Universităţii Saint-Joseph, a fost avocat şi jurnalist înainte de a se lăsa tentat de o carieră politică.

Elie Hobeika

Om politic libanez (1956-2002). Figură eminentă a Forţelor Libaneze în timpul războiului civil. A fost acuzat de a fi pus la cale masacrele de la Sabra şi Chatila. Elie Hobeika a fost asasinat într-un atentat cu maşină-capcană, pe 24 ianuarie 2002, la periferia Beirutului.

Hussein ibn Ali

Zis imamul Hussein (626-680). Este nepotul lui Mahomed prin fiica sa Fatmeh şi fiul lui Ali, ginerele şi vărul lui Mahomed. În doctrina şiită duodecimală, ocupă locul al treilea în ordinea succesiunii lui Mahomed, primul fiind tatăl lui, iar al doilea fratele său mai mare, Hassan.

Kamal Jumblatt

Om politic libanez (1917-1977). Absolvent al Universităţii Saint-Joseph, a lucrat ca avocat înainte de a înfiinţa PSP. Asasinarea lui, în ziua de 16 martie 1977, a fost imputată regimului sirian.

Walid Jumblatt

Om politic libanez născut în 1949. Este şeful PSP de la asasinarea tatălui său, Kamal Jumblatt, în 1977 de regimul sirian.

Omar Karameh

Om politic libanez (1935-2005). A fost de două ori prim-ministru, între 1990 şi 1992, apoi între 2004 şi 2005.

Ali Khamenei

Om politic şi demnitar religios iranian născut în 1939, este călăuzitorul suprem al revoluţiei islamice din 1989, adică de la moartea lui Khomeini. Conform principiului şiit duodecimal al doctrinei wilayat al-faqih, adoptat de o parte a acestei comunităţi, este referinţa spirituală şi politică a tuturor credincioşilor săi, oriunde s-ar afla în lume şi indiferent de naţionalitate. Drept urmare, îşi exercită această putere asupra unei părţi a libanezilor şiiţi duodecimali.

Ruhollah Khomeini

Om politic şi demnitar religios iranian (1902-1989), a fost călăuzitorul spiritual al revoluţiei islamice din 1979 care l-a răsturnat de la putere pe şahul Iranului, Mohammad Reza Pahlavi.

Bechara Khoury

Om de stat libanez (1890-1964). Preşedinte al republicii între 1943 şi 1952, este considerat una dintre figurile proeminente ale independenţei Libanului, proclamată la 22 noiembrie 1943.

Émile Lahoud

Militar şi om de stat libanez, născut în 1936. Preşedinte al republicii între 1998 şi 2007. Este bănuit că ar fi fost implicat în asasinarea lui Rafic Hariri.

Amin Maalouf

Scriitor şi jurnalist franco-libanez născut în 1949. S-a stabilit în Franţa în 1976, după ce a absolvit Universitatea Saint-Joseph. Prozator de succes, cărţile sale sunt traduse în mai multe limbi şi primesc o mulţime de distincţii şi premii. În 2011 a fost ales în Academia Franceză.

Naghib Mahfuz

Scriitor egiptean (1911-2006), a fost laureat al Premiului Nobel pentru Literatură în 1988. Multe dintre romanele lui sunt traduse în limbi străine şi ecranizate.

Imad Mughniyeh

Unul dintre eminenţii conducători ai mişcării Hezbollah (1962-2008). Teoretician al atentatului cu maşină-capcană şi numit de americani „cel mai mare terorist din Orientul Mijlociu”, a fost acuzat de mai multe asasinate, atentate şi răpiri de cetăţeni europeni şi americani, printre care şi de răpirea şi asasinarea cercetătorului francez Michel Seurat. A fost ucis în februarie 2008 într-un atentat cu maşină-capcană, într-un cartier securizat din Damasc. După unii, atentatul asupra lui a fost pus la cale de Mossad, după alţii, de serviciile secrete siriene.

Abbas Musawi

Om politic şi demnitar religios libanez (1952-1992). Este unul dintre fondatorii Hezbollah-ului şi liderul acestuia între 1991 şi 1992. Abbas Musawi a murit asasinat de armata israeliană pe 16 februarie 1992, pe când se întorcea de la comemorarea morţii lui Ragheb Harb, asasinat şi el de Israel cu opt ani înainte.

Elias Murr

Om politic libanez născut în 1962. Este ginere al lui Émile Lahoud, unchi din partea mamei al lui Nayla Tueni şi fiu al fostului vicepremier Michel Murr. A ocupat mai multe posturi ministeriale. A absolvit Universitatea Saint-Joseph. Elias Murr a fost ţinta unui atentat, în ziua de 12 iulie 2005, dar a scăpat în mod miraculos.

Hassan Nasrallah

Om politic şi demnitar religios, născut în 1960. Absolvent de teologie la Najaf, în Irak, ocupă din 1992 postul de secretar general al Hezbollah-ului.

Zaki Nassif

Cântăreţ şi compozitor libanez (1916-2004). Compoziţiile sale sunt foarte populare şi apreciate, îndeosebi cântecele patriotice, care înfăţişează Libanul în toată splendoarea lui.

Majida Roumi

Soprană libaneză de renume, născută în 1956. Este cunoscută pentru distincţia şi eleganţa ei. În 2005 a susţinut Revoluţia Cedrilor şi independenţa Libanului faţă de Siria. Majida Roumi a primit mai multe premii atribuite de diferite ţări arabe şi occidentale. În 2013 a fost ridicată de Franţa la rangul de Ofiţer al Artelor şi Literelor.

Sabah

Pe adevăratul ei nume Jeanette Feghali, artistă libaneză (1927-2014). A făcut carieră în Egipt. Sabah este cunoscută îndeosebi pentru seducţia ei care friza insolenţa şi pentru numeroasele ei căsătorii şi divorţuri (zece, după unii jurnalişti).

Moussa Sadr

Demnitar religios şi om politic, născut în Iran în 1928 şi naturalizat libanez în 1963. În ziua de 31 august 1978, cu ocazia unei vizite oficiale în Libia, a fost dat dispărut. Cazul, în care a fost implicat după toate probabilităţile Muammar al-Gaddafi, nu a fost elucidat. Dispariţia lui este comemorată masiv, în fiecare an, în toate zonele de influenţă ale mişcărilor Amal şi Hezbollah. Cele două tabere îl comemorează separat. O dată care marchează clivajul dintre cele două partide şiite, fiecare vrând să şi-l atribuie în mod exclusiv.

Wadih Safi

Pe adevăratul său nume Wadih Francis. Artist libanez de talent (1921-2013). A fost cântăreţ, compozitor şi actor. Wadih Safi e considerat un simbol în Liban graţie preţiosului său aport la muzica libaneză tradiţională.

Sibawayh

Gramatician de origine persană (750-796). Este considerat părintele gramaticii arabe.

Gebran Tueni

Jurnalist şi om politic libanez (1957-2005), provenit dintr-o familie de intelectuali. Bunicul său dinspre tată a înfiinţat în 1933 celebrul ziar libanez *An-Nahar*. Mama lui este foarte apreciata poetă franco-libaneză de expresie franceză Nadia Tueni. Gebran Tueni, ca şi mama lui, este absolvent al Universităţii Saint-Joseph. A fost asasinat într-un atentat pus pe seama regimului sirian, în ziua de 12 decembrie 2005.

Ghassan Tueni

Om politic, diplomat şi jurnalist libanez de mare anvergură (1926-2012), supranumit „gigantul jurnalismului arab”. A absolvit Universitatea Americană din Beirut şi Universitatea Harvard şi a ocupat mai multe funcţii diplomatice şi ministeriale. A fost şi ambasadorul Libanului la ONU în timpul războiului civil. Ghassan este tatăl lui Gebran Tueni, bunicul lui Nayla Tueni şi cumnatul lui Marwan Hamadé. În 1948, a preluat conducerea ziarului *An-Nahar* în urma morţii tatălui său în timpul Adunării Generale a ONU de la Santiago de Chile, unde era ambasadorul Libanului. În 1962 îşi pierde fiica, Nayla, iar în 1983 soţia, Nadia, amândouă bolnave de cancer. În 1987 îşi pierde un fiu, Makram, mort într-un accident de maşină la Paris, iar în 2005 îşi pierde ultimul fiu, Gebran, ucis într-un atentat la Beirut.

Nayla Tueni

Jurnalistă şi politiciană libaneză, născută în 1982. Este fiica lui Gebran Tueni şi nepoata lui Ghassan Tueni. Elias Murr este unchiul ei dinspre mamă.

Warda

Pe numele ei adevărat Warda Ftouki (1939-2012). Cântăreaţă născută în Franţa din mamă libaneză şi tată algerian. Şi-a câştigat gloria în Egipt şi a devenit un simbol al muzicii de calitate în lumea arabă.

Haifa Wehbe

Artistă libaneză, născută în 1976 din tată libanez şiit şi mamă egipteană. Haifa Wehbe este sex-simbolul ţării şi chiar al zonei.